
OSVAJAČI IZ
SVEMIRA
ILUSTRIRANO

ROMANI

Novele — Crtice — Eseji — Humoreske — Putopisi — Biografije i t. d.

AHŠARUNOV N. D.: »Noćni događaji«, (br. 1. D 8.—
»ALI AGINO dijete«, (br. 2.) D —.—
ANDRIJAŠEVIĆ NIKO: »Pripovijesti«, (br. 1604.) D —.—
— »Slike i priče«, (br. 3.) D 20.—
APPLETON G. W.: »Gospođa u krznu«, br. 4.) D 28.—
— »Kobne bludnje«, (br. 5.) D 24.—
BAKOTIĆ K. A.: »Raja«, (br. 6.) D 25.—
BALZAC: »Connenstablovica«, (br. 7.) D 37.50
— »Vesele priče«, (br. 8.) D 20.—
— »Žena od 30 godina«, (br. 9.) dinara 26.—
BARTULICA M.: »Raspeće Srbije«, (br. 10.) D 32.—
BAUDELAIRE CH.: »Proza«. (Male pjesme u prozi (br. 1446.) D 33.—
BECIĆ: »Kletva nevjere«, (br. 1594.) D 48.—
— »Vukićev most (br. 11.) D 16.—
BEGO MARIN: »Novele (br. 12.) D 12.—
BEGOVIĆ M: »Dunja u kovčegu«, (br. 13.) D 33.—, vezano D 40.—
BELLAMY E.: »U godini 2000«, br. 14.) D 25.—
BENEŠIĆ JULIJE: »Razgovori«, (br. 1605.) D 35.—
BENICKY-BAJZA: »Zlatka«, (br. 15.) D 9.—
BERGSOE V.: »Pillone«, (br. 16.), D 15.—
BOBORIKIN P.: »Milijuni«, (br. 17.) D 11.—
BOCCACCIO G.: »Dekameron«, prvi svezak, prvi dan i drugog dana prvih sedam pripovijesti, sa 11 slika (br. 1242.) D 20.—
— »Dekameron«, drugi svezak, obuhvata drugog dana tri zadnje pripovijesti, te treći i četvrti dan, sa 14 slika (br. 1650.) D 30.—
— »Dekameron«, treći svezak, obuhvata peti i šesti dan, sa 11 slika, (br. 1670.) D 20.—
— »Dekameron«, Četvrti svezak, obuhvata sedmi i osmi dan, sa 13 slika, (br. 1672.) D 30.—
BOCCACCIO G.: »Dekameron«, peti svezak obuhvata deveti i deseti dan, sa 13 slika (br. 1673.) dinara 30.—
BOGDANOVIĆ D. Dr: »Narodne pripovijetke«, hrvatske i srpske, (br. 1249.) D 45.—
— »Srpski pripovjedači (br. 692.) D 28.—
— »Srpski pripovjedači«, (br. 693.) D 22.—
BÖJER J.: »Život«, (Astrid Riis) (br. 1302.) D 25.—
BOROTA: »Dina«, (br. 18.) D 6.—
BOURGET P.: »Strašna zagonetka«, (br. 19.) D 15.—
BOŽIČEVIĆ: »Alemka«, (br. 20.) D 16.—
BRET - HARTE: »Čovjek na sjetioniku«, (br. 21.) D 7.50
BRUUN: »Mahuranska udovica«, (br. 22.' vezano D 15.—
BRLIĆ-MAŽURANIĆ IVANA: »Čudnovate zgode šegrta Hlapića«, vezano, (br. 457.) D 15.—
BUBLIĆ D.: »Na rubu«, (br. 23.), vezano D 20·—
BUNIN: »Novele«, (br. 24.) D 5.—

CABALLERO F.: »Farizejka«, (br. 25.) D 6.—
CAR E. V.: »Pod sumnjom«, (br. 26.) D 33.—
— »Starci«, (br. 27.) D 25.—
— »Usahlo vrelo«, (br. 28.) D 33.—
CARIĆ: »Obitelj kapetana Opovića«, (br. 29.) D 40.—
CASTELNUOVO E.: »Kod prozora«, (br. 30.) D 7.—
CONSIENCE H.: »Flandrijski lav«, (br. 31.) D 38.—

Cijene bez obveze.

ČEHOV A. P.: »Izabrane pripovijesti«, (br. 32.) D 42.—
— »Ubojstvo«, (br. 33.) D 9.—
ČOP V.: »Zlatarjeva kćerka«, (br. 34.) D 8.—
ĆOROVIĆ S.: »U ćelijama«, (br. 35.) D 15.—

DALLAS: »Lišen baštine«, (br. 36.) D 14.—
DAUDET A.: »Pariške crtice«, (br. 37.) D 6.—
DAVILA H.: »Igračka valovja«, (br. 38.) D 26.—
DENEFA: »Gusarski dvor«, (br. 39.) D 8.—
DETELA F.: »Pegam i Lambergar« br. 40.) D 15.—
DEVČIĆ I.: »Bunjevačka buna«, (br. 41.) D 20.—
— „Pad bana Mladina II". (br. 42.) D 33.—
— » »U krvi i plamenu«, (br. 43.) D 18.—
DEŽELIĆ V.: »Car Dioklecijan«, (br. 44.) D 40.—
— »Hadžibova kob«, (br. 45.) dinara D 42.—
— »Prvi kralj«, (br. 46.) D 44.—
— »U buri i oluji«, (br. 47.) D 60.—
— »U službi kalifa«, (br. 48.) D 28.—
DICKENS CH.: »David Copperfield«, vezano, (br. 1671) D 28.—
DOJMI LOVRO pl. DELUPIS: »Valovi ljubavi«, pripovijest s mora, (br. 1273.) D 18.—
DONADINI U.: »Kroz šibe«, (br. 49.) D 24.—
DOSTOJEVSKIJ F. M.: »Bijele noći«, (br. 50.) D 8.—
— »Poniženi i uvrijeđeni«, roman (br. 1601.) D 40.—, u tvrdom povezu D 50.—, u finom modernom uvez. D 60.—.
— »Raskolnikov«, (Zločinstvo i kazna) (br. 1240.) D 15.—
— »Demoni«, I. knjiga, (br. 51.) D 50.—
— »Demoni«, II. knjiga, (br. 1282.) D 60.—
— »Zločnstvo i kazna«, roman broširano, (br. 1608.) D 80·—, uvezano D 80·—.
DOSTOJEVSKIJ: »Mladić«, I. knjiga, (br. 52.) D 48.—
— »Mladić«, II. knjiga, (br. 1282.) D 52.—
DOYLE CONAN: »Zagonetna smrt« (br. 53.) D 7.—
DUMAS A.: »20 godina poslije«, I. knjiga (br. 54.) D 60.—
— »20 godina poslije«, II. knjiga (br. 1284.) D 60.—
— »Mrtvačka ruka«, (br. 55.) D 58.—
— »Grof Monte Christo«, (br. 56.) D 70.—
— »Tri mušketira«. I. i II. (br. 1349) D 70.—
— »La Dame de Monsoreau. Vjernost do groba«, roman u tri dijela, dio I. (br. 1214.) D 25.— dio II. (br. 1270.) D 25.— dio III. (br. 1653.) D 25.—
— »Kraljičin gjerdan«, I. knjiga (br. 57.) D 68.—
— »Kraljičin gjerdan«, II. pnjiga br. 1285.) D 60.—

ECKSTEIN: »Otkriveno blago«, (br. 58.) D 6.—
ENGELBERG: »Neobična žena«, (br. 59.) D 5.—
ESCHELBACH I.: »Neprijatelj puka«, (br. 60.) D 50.—
EWERS H. H.: »Alraune«, (br. 1299.) D 25.—

FERKIĆ D.: »Španjolci u Hrvatskoj«, (br. 61.) D 8.—
FEUILLET: »Prijateljeva oporuka« (br. 62.) D 8.—
FEVAL: »Baštinica Neversa«, (br. 63.) D 66.—
FLAUBERT G.: »Tri novele«, (br. 64.) D 15.—
FRANCE A.: »Gospođa u bijeloj haljini«, (br. 65.) D 5.—
FREY: »Na bijegu«, (br. 67.) D 6.—
FOUQUE: »Undina«, (br. 68.) D 6.—

GABORIAU: »Spis broj 113«, (br. 1219) D 60.—
— »Radi žene«, (br. 69.) D 24.—
GALLET L.: »Kapetan Djavo«, (br. 70.) D 60.—
GARŠIN V.: »Mali roman (br. 71.) D 7.—

Cijene bez obveze.

Dar Laušin Verici, uč. III raz. v. nar. škole u Samoboru.
Hrvat. Prosvjetnog Kluba „Samobor"
u Chicagu, Amerika,

za odličan napredak u nauci i pohvalno vladanje.

Samobor, 28 lipnja 1940.

Bogović Zlata
razrednica

HENRI ALLORGE

OSVAJAČI IZ SVEMIRA

PREVEO S FRANCUSKOGA

ISO VELIKANOVIĆ

TISAK I NAKLADA ST. KUGLI, ZAGREB

SADRŽAJ

Strana

Prvi dio.

Drugi dio.

Prvi dio.

I.

POGLED NA »DOM« G. BALTHAZARDA.

— Vrag odnio onoga, koji je izmislio tu spravu za mučenje!

Tako je uzviknuo g. Balthazard, pošto se je uludo namučio, da ispravno i lijepo namjesti svoj nepokorni ovratnik, koji silom hoće da se ispriječi i da tako ostane.

Dušući malko gospodin se Balthazard, koji je bio učen čovjek, ispravi ovako:

— Pi, vrlo je banalna ta kletva, i kako je nekorisna ta želja! Recimo bolje plemenitim stilom i u versovima:

Zvijezde mi Algola i mjeseca, što po noći svijeti,
Izumitelja ovratnika dovijeka ću kleti.

Onda se deklamator toga lakrdijaškoga distiha, da utiša zlovolju, okani posla s odjećom, otputi se u svoju radnu sobu i lati se da puši valjanu lulu, jer on je bio od onih ljudi, koji taj posao izvršavaju pobožno, po obredima posvećenima dugim iskustvom, pa im je taj posao pravo pravcato blaženstvo i možda najčišća i najsigurnija sreća nebeska.

Uputi se dakle k naočitomu arsenalu, gdje su mu poredane duhanske sprave u neredu, koji se nije stvorio od umjetnosti, nego od nemarnosti.

I pjevucka pjesmu Prudenta Pruvosta: »Tri lule«:

U kutu radne sobe moje
Na polici tri lule stoje.

Ima ih doduše više nego tri, ali miljenice su mu one, koje je okrstio: Koralija, Kunigunda i Zefirina, — jer im je svima ponadijevao skladna imena.

Uzme dakle Zefirinu, nabije ju krdjanom (koji mu je najmiliji) i potegne odmah u slast silne dimove, da opisuju elegantne plavičaste kolutiće i uzlijeću k stropu, s kojega visi velika nadjevena kornjača i svakom šapom drži električnu žarulju.

Nakon toga je izlišno dodavati, da g. Balthazard ne nalikuje na obične smrtnike i da se voli razlikovati od njih neobičnim i zabavnim osobitostima, malim bistrim domišljajima i neiscrpljivom maštom, po kojoj je originalan tip medju svim originalima.

Ali to mu ne smeta, da ne bi bio najsrčaniji momak na svijetu, i najozbiljniji, kad treba.

Gosp. Balthazard je bio sin nekoga bankara, koji je smišljao da od njega stvori vještog državnog inženjera ili dostojanstvenog financijskog nadzornika, ili, ako treba, sjajna časnika, svakako politehničara.

Mladić, kako su ga rastezali na te tako oprečne strane, poslušno je učio matematiku i slikarstvo.

Kad je propao na politehnici, utješio se u veselom društvu s mazalima, u kojih je mašta bogata vragolijama i lakrdijaškim priredbama.

Kako su mu roditelji u nekoliko dana pomrli od zarazne gripe, ostao g. Balthazard sâm o sebi, s priličnim imutkom, te odlučio da odsad radi jedino ono, što mu je po volji, i da živi u potpunoj nezavisnosti.

Onda se ustali u Bois-Colombesu, u pristaloj vrtnoj kući, koju je okrstio umiljatim imenom »Dom Nehaj«.

Bavio se je i dalje naukama i pratio nova otkrića, ali jedino za svoju zabavu; no ipak je uredjivao naučnu kroniku u listu »Epohi«, kuda ga je uveo prijatelj Georges de la Blanchère, urednik »Mascarilla«. Pogotovo mu nije bilo premca u svim sitnim ljubiteljskim poslovima i prevraćao se je, prema prilikama, u mehaničara, električara, olovara, stolara, bravara, zidara, te je u svojoj praonici uredio univerzalnu radionicu. Pratio je čak i istraživanja najviše prirode, koja zadiru u fiziku i kemiju. A naposljetku bi se rastresao prihvaćajući paletu i kist, pa je slikao zgodne skice i poklanjao ih prijateljima.

G. Balthazard sladio se dakle dimovima, što poteže iz Zefirine. Ali se nije dugo prepuštao toj sanjariji, isto dokonoj, koliko i divnoj.

— Šta bih radio danas? — zapita sebe.

I pogledi mu se odmah svrnuše k ploči, na kojoj on živahnom kredom zapisuje svoje geometrijske ili algebarske probleme, spomen o silnim studijama njegovim. Zapravo mu ta ploča služi sada najviše kao bilježnica, samo ne nalikuje nikako na džepnu bilježnicu.

Na njoj je pročitao ove retke:

»Ukoriti Ataliju radi njene kaneforske koreografije«.

»Pozvati veterinara za Lilitu, Jacquelinu, istom prilikom za Gontrana i za Matuzalema«.

»Sastati se s g. Marionom, astronomom, radi bolida u Atlantskom oceanu«.

Tu treba nekoliko riječi za objašnjenje.

U g. Balthazarda sva je posluga bila stara sluškinja, koja se je zvala Estera. Ali kako po dobi i po sporijoj naravi nije više zasluživala da se zove ljupkim imenom neuporedive žene Ahasverove, volio je da je zove Atalijom; nego ona nikad nije mogla da dokuči, zašto.

Što se tiče povoda ukoru, treba se sjetiti, da su kanefore u Grčkoj bile nosačice košara; »kaneforska koreografija« značila je dakle »igranje u košari«; elegantan način da kaže, kako ona zna po malo da sklanja u svoj koš. O, gospodin joj je Balthazard diskretno i umjereno, ali po načelu, prigovarao pokatkad. Što se tiče Lilite, Jacqueline, Gontrana i Matuzalema, s tim ćemo se licima ubrzo upoznati.

Gosp. Marion, slavni astronom, predobro je poznat, da bi se trebala spominjati njegova znamenita djela i njegovi radovi za popularizaciju, u kojima je znao da znanost učini zamamnom i da je okiti dubokom poezijom. Gosp. Balthazard ga je znao i često ga je pohadjao. Da bi u pameti obnovio pitanje o čuvenim bolidima, prihvati članak, što ga je o njima donio list »Epoha«, i pročita opet ove retke:

»Sjećamo se, da su se nedavno na Atlantskom oceanu opazili neobični meteori. Evo novih i tačnih potankosti o tim fenomenima, što bune učenjake:

»Dne 20. ožujka, kad je g. Nelson Roggers, drugi časnik na engleskom brodu Suffolku, bio na straži, privukla mu pažnju neka zvijezda krijesnica, vrlo sjajna, koja se je vidjela u pravcu k jugojugozapadu, po prilici 40 stupanja. Gospodin je Roggers razabrao, da je to bolid, koji razmjerno nije bio dalek, a padao je sa znatnom brzinom i nestao na obzorju.

»Ali evo što se je opažalo još zanimljivije. Kapetan parobroda Mauritanije, Južnooceanskoga društva, g. Le Rouzic, kad se je vraćao iz Rio-de-Janeira, spazio još iz bliže blizine bolid, koji mu se je učinio sjajan, da zasljepljuje oči, i crvenkaste boje, koju on prilično čudnovato naziva »vraškom«.

»Strahovito je zviždanje pratilo pad toga asteroida. Gospodin se Le Rouzic pobojao, da mu taj meteor ne bi utopio brod. Morao je na nesreću da nastavlja put, ne zastajući ni na časak, žalio je, što ne može da ode i da istraži ono mjesto, gdje se je ražarena masa spustila u more, ali se je utješio mišljenjem, da zacijelo nije ostao nikakav trag, nego jedino na dnu morskom, kud je propala uz strahovitu eksploziju.

»Dvije su stvari prenerazile g. Le Rouzica; ponajprije, brzina se pada nije ubrzala onoliko, koliko bi odredjivali zakoni o teži; nasuprot, brzina kao da se je pod nekim nepoznatim utjecajem usporavala; i još, bolidu su s donje strane izbijale modrikaste zrake, koje su se činile da bombarduju donje prostranstvo prema moru.

»Nadajmo se, da se se moći sabrati druge potankosti. Na nesreću, jasno je, da se ne može iz mora izvući »nebeski kamen«, zakopan sada u

nedokučivim dubljinama centralnoga Atlantskoga oceana«.

— Zaista zanimljivo, — primijeti g. Balthazard, polažući list na stol. — Tu ima gradje za izvrsnu kroniku.

U taj čas spazi, da mu na novine pada neka crna masa, ali ne pada bučno, nego s baršunastom tišinom. U prvi mah pomisli gotovo, da je to komad onoga čuvenoga bolida, i on ga je dozvao. Ali je bila samo veličanstvena mačka ebanove boje, a skočila s ormara na stol te prede i trlja glavu o gospodarovu ruku.

— Dobro, dobro, Lilita, — reče on milujući je; — ti si lijepa vražica, ti kao da si se sasvim oporavila od boljetice, od pokvarena želuca možda? Svakako nije bilo od toga, što si se prejela miševa, jer ja mislim, da se ti njih bojiš, isto kao i te lijepe ženske, na koje ti toliko nalikuješ! — samo ne bojom, jer ja ne govorim o crnicama! Ukratko, sretan sam, što te vidim da si zdrava, mala moja Lilita!

G. Balthazard, pošto je bio ispušio lulu, istrese mirno pepeo u tasu, iz koje je upravo ispio svoj obični kakao. Onda objesi Zefirinu opet o policu, dohvati odande Kunigundu, turi je u džep i baš htjede da pozvoni Ataliji, kad mu u ušima zaore iznenada krikovi, u kojima nije bilo ničega čovječanskoga, — a tomu je i slabo čudo, jer su se njima oglasile životinje.

Izadje i ugleda u vrtu gusku, kako vija gavrana i prijeti mu kljunom.

— No, Jacquelina, — zaviče gospodar tih nemirnih ptica. — Da si ostavila na miru maloga druga tvojega! Ti mi se već nekoliko dana činiš jako nervozna. Proganjaš drugove, od kojih misliš valjda da si mnogo bolja, jer jedna bijela vrijedi dvije crne! Ako nastaviš, poručit ću po veterinara, a on će ti dati valjan lijek, da se pročistiš.

Jacquelina kao da je razumjela, jer se je smirila i još samo istiskivala tihe prijateljske glasove, uostalom vrlo kakofonske.

Gospodin je Balthazard, osim staroga psa Matuzalema, imao »gusku čuvaricu«; ta je životinja na glasu radi proždrljivosti, otkad su predji njeni spasli Kapitol. Što se tiče gavrana, koji je bio priličnih godina i mrzovoljaste naravi, taj se je jednoga dana našao u vrtu, ranjen od nekoliko zrna; čudak, što stanuje u »Domu Nehaju«, iznjegovao ga, izliječio i zadržao kao hranjenika.

— Ti, Gontrane, — nastavi on, — krivo činiš, što drpaš Jacquelinu, to ne dolikuje ozbiljnu filozofu u tvojim godinama. Okanite se dakle i budite pametni. Ugledajte se na Matuzalema.

Onda g. Balthazard smotri svoju sluškinju, kako nehajno mete dvorište.

— Atalija, — reče joj, — bojim se, da vi ne bi iznemogli, kako žestoko radite. Odlazim, a ručat ću u Parizu. Okoristite se tom dokolicom i pregledajte račune za posljednju sedmicu, da izmaknete pogreškama. I pamtite, ako iznevjerite moje interese, da će vas Bog kazniti, kao što je i krivu imenjakinju vašu i majku njenu Jezabelu!

S tim riječima prekorači g. Balthazard prag svojega posjeda, ogradjenoga željeznom rešetkom, koja se teško otvara i strašno škripi.

Kad je Atalija ostala sama, zaklima glavom i zašapće:

— Kakva je šaljivčina gospodin! Nikad ne razumiješ, šta on veli!

II.

GDJE SE PRIPOVIJEDA O ASTRONOMU, KANTI ZA POLIJEVANJE, ZRNJU I ŽIVINI.

Šalabazajući po malo uputio se dakle g. Balthazard k željezničkoj stanici bois-colombeskoj. Prijateljskim zviždanjem, kako mu je običaj, pozdravlja on pse u susjednim kućama i pažljivo promatra vrtove, da u njima nadje uzoraka, za kojima će se povesti, kad obradjuje vrt. Izlišna briga; iz toga promatranja nastaju samo neostvareni planovi, jalovi naumi, željice bez posljedica.

Na željezničkoj stanici kupi nekoliko novina, pa se i k prodavačici obrati s veselim komplimentom. Novine su se još vazda bavile tajanstvenim bolidom, ali nisu otkrivale nikakvu novu potankost.

Tek što je g. Balthazard pozdravio nekoliko dalekih znanaca, stiže vlak. U odjeljenju, kud je ušao naš putnik, bio je neki stari gospodin i stara dama, koji su se razgovarali o svojim obiteljskim poslovima, te ih je on očito smeo. Činilo se da se oni ni najmanje ne brinu za meteore na Atlantiku.

U Saint-Lazaru nabavi on podnevne novine, koje su upravo bile izišle. U njima nije našao ništa senzacijono o pitanju, što ga uzbudjuje; dnevna je novost o zakašnjenju transatlantskoga broda (White Star Line) Gigantika, koji je nedavno spušten u more, a očekuju ga u Cherbourgu. To zakašnjenje nije još znatno; može ga objasniti sitan kvar na mašini, ali samo tako, ako se od toga kvara ne mogu upotrebiti sprave za bežičnu telegrafiju, kojima je taj golemi brod opskrbljen.

I zaista, glavne stanice T. S. F. na svijetu dobivaju od nekoliko dana čudne vijesti, koje nitko

ne zna da odgonetne; dolaze li te nerazumljive obavijesti od Gigantika? Ne može se reći, i ne može se u pomoć priteći brodu, kojemu se ne zna stanje, jer se čini da je skrenuo s puta, koji mu je odredjen.

Gospodin se Balthazard odveze sjeverojužnom prugom sve do stanice Notre-Dame-des-Champs te se bez prevelike žurbe uputi u stan g. Marionu, koji je prebivao na boulevardu Montparnassu.

Slavni astronom pružio mladomu prijatelju obje ruke, pa se obješenjački smješka, ovjenčan lijepim vijencem sijede kose.

— Vaš posjet, dragi moj Balthazarde, nije nesebičan. Ja pogadjam (bez muke), vi dolazite da me zapitate za moje mišljenje o bolidima.

— Oni mi dakle, profesore, stvaraju ispriku. Da nema njih, ne bih se ovako neprilično usudjivao da vam dolazim i otimam vam vrijeme, koje vam je, znam, tako dragocjeno.

— Vi dobro znate, da ću se uvijek veseliti, kad mi dodjete. Vaša mladost i veselje razdragava mene.

— O, profesore, vama to ne treba; vi ste vazda mladi.

— Astronomija održava. Čovjek jako stari, kad promatra zvijezde. Zna se, da su astronomi i glumci dugovječni. Istina, naši se dramski umjetnici primiču i zvjezdama ... na pozornici, koje nisu tako daleko kao zvijezde na nebu.

— Vi ste, profesore, svagda voljni za šalu.

— Treba se poput Figara žuriti da se svemu smijemo, da ne bismo morali plakati radi toga. Čovjek bi umro od očaja, kad bi zbilja posmatrao glupost ljudsku, koja je tako nedokučiva, veli neki

filozof, da po njoj jedinoj možemo da dokučimo beskrajnost. Evo vam opet fotografija paysagea, što ga je u posljednjem salonu izložio jedan poznat slikar. Bi li vi povjerovali, da je on u prikazu sutona okrenuo mladi mjesec, vrške k suncu na zapadu! To je nekud nalik, kao da je naslikao drvo s granama dolje a s korijenjem u zraku.

— Jest, ali publika to opaža manje.

— Ah, dragi prijatelju, neznanje svjetine (pa i obrazovanih ljudi) u astronomiji zaprepašćuje zaista. Zar nije nedokučivo, da su gotovo svi ljudi živjeli dosad — i žive još — i ne sanjajući o čudesima svemira? Istina je, mi živimo na glupanskoj planeti, na jednom svjetiću, koji je tek izišao iz žarkih glibova kaosa. Dok djetinjstvo njegovo ustupi zrelosti, za priličan broj od tisućâ godina, možda će čovječanstvo zasluživati manji prezir.

— Da bilo tako!

— Neprestana evolucija zakon je bivstvovanja, nesamo evolucija materije, nego i duha. Mi zaista ne znamo gotovo još ništa i treba da se dokuče mnoge tajne, koje nas bune. Nepoznato okružuje nas; mi naslućujemo stvari, koje naša pamet ne može da razumije. Sanjarija se miješa s opipljivom stvarnošću. Vjera, vidovitost treba rasudjivanju da priskoči u pomoć. Ne smijemo ništa priznavati bez dokaza, ali i ništa nijekati a priori.

— Svakako, — potvrdi g. Balthazard, kojemu se je žurilo da se svrati na stvar. — O bolidima se mora dakle priznati, da se čine sasvim čudni...

— Ne nalazim u njima ništa neobično, nego jedino osobiti sjaj njihov. Vi znate, da meteoriti vrlo često padaju; no mi pazimo samo na aerolite, koji padaju na zemlju i napose u nastavane zemlje; ali najviše ih dabogme propada u more te ponajčešće

ne uzbudjuje nikakvo drugo zanimanje, nego i bajne zvijezde krijesnice, mile pjesnicima i sentimentalnim dušama.

— No čini se da se ti bolidi odlikuju nekim znatnim osobitostima; prvo, kako ste baš spomenuli, neobično su sjajni. Zapazili su ih s mnogih mjesta na kugli zemaljskoj, da i ne govorim o brodovima, koji su ih vidjeli, kako padaju.

— Možda su ih razmotrile zvjezdarnice u Sjedinjenim državama? ona u Licku, ili zvjezdarnica Yerkes? ona na Mont-Wilsonu u Kaliforniji, ili u Victoriji u Kanadi? Onda ćemo nabrzo imati tačnih i potankih obavijesti o toj pojavi.

— Vi ste čitali, profesore, da se je po izjavi kapetana broda Mauritanije pad činio nekako usporen radi nekoga tajanstvenoga uzroka.

— Jesam.

— A da se je tomu istomu kapetanu Le Rouzicu učinilo da pod bolidom razabira neobična svijetla, zrake, koje p r e t j e č u ražarenu masu?

— Zaista, ali mi nemamo podataka, da rasudjujemo o tim osobitostima, koje su u najmanju ruku čudne. Što se mene tiče, ja bih bio voljan misliti, da se tu radi samo o optičkim iluzijama.

— No kapetan je ozbiljan, obrazovan čovjek, koji je naučen na morske prilike.

— Svejedno! Možda se je prevario; svako smrtničko oko može da se zabuni. Uostalom, velim opet, počekajmo! Osnovno je načelo znanosti, da se izjavljuje samo o činjenicama.

— Uza sve to se smiju isticati hipoteze. Ne bi li dakle moglo biti veze izmelju bolida i zakašnjenja broda Gigantika?

— O, vi me odviše pitate! Nisam uostalom obaviješten o toj novoj zgodi.

G. Balthazard pročita astronomu članak o tom i nadoveže:

— Ako je na nesreću koji aerolit pao na tu transatlantsku ladju, nije li je mogao utopiti ili upaliti?

— To mi se ne čini priličnim.

— Po izjavama g. Le Rouzica zaronio je bolid, što je on vidio, sasvim blizu broda. Moglo bi se pokušati da se ustanovi mjesto, kuda je pao, i da se vidi, slaže li se s mjestom, gdje je u taj isti čas bio Gigantik.

— Nema ničega varavijega, nego što je bolid. Često su mislili ljudi da vide, kako bolidi padaju sasvim blizu, a ono su padali stotine kilometara odande.

— Ne može se dakle nikakav naučni zaključak stvoriti iz toga što znamo? To sam i ja mislio, ali mi je bilo stalo da vas upitam za vaše mišljenje.

— Sretan sam, što sam vam stisnuo ruku. Jedina je astronomija savršena, potpuna znanost, jer ona obuhvata sve druge znanosti! Ah, dragi prijatelju, ona je jedina znanost u istinskom značenju. Ona jedina daje životu svrhu, koja je vrijedna našega rada!

— Pogotovo kad je njeguje učenjak, kao što ste vi, profesore!

Kad je pohodnik odlazio od g. Mariona, osjećao je stid i zabunu, što nije astronom. Govorio je sebi, da je promašio život, i crvenio od stida, što se bavi ičim drugim nego astronomskim čudesima.

Ali kako čovjek mora da se privoljava i da se ponizuje do najprostijih sitnica običnoga života, sjeti se on, da mu treba kanta za zalijevanje, jer

mu se je kanta neizlječivo iskvarila od kiseline kemijskih tekućina, s kojima je izvršivao vrtlarske pokuse, nesretne uostalom.

Nabavi dakle drugu kantu i ponese je sâm, jer je bio vrlo nestrpljiv i smatrao je važnim, kad kupi koju stvar, da je okuša još istoga dana. Od razborite opreznosti bio je ružu s kante turio u džep na kaputu, da je očuva od potresâ, kojima će i zaista izvrći preostali dio toga suda.

Čim je stigao u Bois-Colombes, sjeti se, da treba i hrane za živad. Ode dakle k sjemenaru i zaište heljde.

— Nemate kese? — primijeti mu trgovac.

— Nemam, ali evo moje kante. Napunite ju!

Ta domišljata odluka bude odmah prihvaćena te se g. Balthazard, svejednako sanjareći i prodajući zjake, otputi k »domu«, gdje prebiva.

Kako korača, mahinalno maše sudom, što mu je u ruci. Za čas se zapanji, kad smotri, da su ga okružili vrapci i kao da mu iskazuju čast. Zaustavi se te promatrajući naučno tu zanimljivu pojavu razabra, da te ptice idu za njim i sa zanosnom gorljivošću kljuckaju.

Gle čuda! Iz pune kante ispada uz svaki njihaj zrnje i odmah mu se nalaze ljubitelji. Gospodin se Balthazard zadivi uredbi u prirodi, gdje se ništa ne gubi, onda stigne kući, ostavi kantu u praonici i sjedne za pisaći stol, da ponovno zapiše sve što mu je kazao g. Marion.

Kad je svršio, a za to je trebalo nešto vremena, uzme opet kantu i uputi se k kokošinjcu; tamo se lati posla, da živadi saspe u tanjur zrnje. Ali eto jada iznenada, iz kante navalio pljusak vode i sasvim poprskao jadnu živinu, da se je razbježala, gakćući i pijučući tužno.

— Bolidi me smlavili, — zaviče g. Balthazard, — ako to nije Atalijina majstorija.

I on zovne svoju sluškinju, ali uzalud!

Onda ode u vrt, da je tamo potraži.

Nije je tamo našao, ali je pod jednim artičokom opazio rpicu zrnja, koju gavran Gontran promatra nujno i gadljivo.

— Razumijem, — reče on u sebi: — moja gorljiva sluškinja htjela je da polijeva. Kad je vidjela, da iz kante teče nešto sasvim drugo nego voda, izasula je zrnje i nadomjestila ga bistrom tekućinom, što se u obilju lije iz moje pumpe. Onda je potražila ružu s kante, a kad je nije našla, odgodila je polijevanje za sutra.

I završi blago:

— Zaista, bilo bi mi, mislim, lakše da dokučim tajnu najdaljim zvjezdama, nego da znam, što se dogadja u mojoj kući!

III.

IZNENADAN LIST.

Sutradan ujutro probudio se g. Balthazard nešto zlovoljan i bez žurbe ustao. Zacijelo radi jučerašnjega uzbudjenja bunile su ga u snu naopake sanje. Prisnilo mu se, da mu na kuću pada bolid. Kad je taj aerolit stigao do krova, rasprsnuo se tiho, a u sjaju te eksplozije vidi on, kao u apotezi, Ataliju, kako iz gorostasne kante sipa zrnje, a zrnje pada na zemlju i pretvara se u živinu.

Baš u času, kad je pio jutarnji kakao, uzbuni ga nadasve neskladna halabuka. Zazvonilo zvonce (ili zapravo zvonca, jer su bila dva, jedno pravo zvonce, drugo električno, koje je stvorila domišljatost g. Balthazarda, a kuca u isti mah s onim prvim, kad se potegne uzica). S tom se dvostrukom bukom miješaju zaglušni krikovi guske Jacqueline; to lakosrdo pernato živinče bilo je prepoznalo listonošu, kojega nikako ne trpi (možda zato, jer joj ne donosi nikad listova). Čim su se otvorila vrata, pojuri ona, prijeteći mu kljunom. Nestrpljivo vladanje njeno bilo je oprečno spokoju matoroga psa Matuzalema, koji je zaboravio i da laje.

Pismonoša preda adresatu dva lista, (jedan preporučen, iz Sjedinjenih država,) a on potpiše primitak i dade mu velikodušno dvadeset i pet centima (dva soua za list, a tri soua za Jacquelinine kljucaje).

Onda otvori svoju korespondenciju. Jedna je poslanica bila kratko pisamce Georgesa de la Blanchère, drûga Balthazardova.

»Dragi prijatelju,

»Ne ću imati užitka da se ovih dana sastanem s vama, jer putujem u Havre, u susret ženi mojoj, koja treba sutra da se iskrca tamo s transatlantskoga broda Ile-de-France. Nadam se, da je moja draga Viviana sretno prebrodila more. Sva sreća, da se nije otputila Gigantikom! Svisnuo bih od uzrujavanja! Žalim one, koji imaju svojih milih na tom brodu.

Pisat ću vam skoro, dragi prijatelju, i nadam se, da ćete nam ugoditi i doći k nama na tasu čaja; pripovijedat ćete nam o svojim naučnim radovima i izvijestiti nas o Liliti, Gontranu, Jacquelini i Matuzalemu.

Prijateljski vam stiščem ruku i mnogo vas pozdravljam.«

Drugi list, preporučeni, bio je iz Bostona (Massachussets), u Sjedinjenim državama amerikanskim. Šalje ga neki notar, po menu Elias Mac Gregor. — Da mu bolje dokuči smisao, zapali g. Balthazard Kunigundu, dobru lulu svoju; iza toga započne:

»Poštovani gospodine,

»S teškom sam mukom, nakon duga i podrobna traženja, uspio da pronadjem vašu adresu. Trud mi se najzad okrunio uspjehom i ja za to hvalim Bogu, ali i obavijesnim uredima, genealozima i mojim francuskim drugovima, koji su mi pomogli, da vam nadjem adresu.

Sretan sam, što stupam u vezu s ovako odličnim gentlemanom, kao što ste vi. Žalim, što je tomu povod tužna zgoda.

Moj poštovani klijenat i prijatelj, g. John Gilbert Milburne, vaš bratić, umro je žalibože prije šest mjeseci.

Nije bio potpuno sretan, premda je bio jedan od najbogatijih industrijalaca u ovim krajevima. Možda vi znate izvrsnu kakvoću njegovih proizvoda? Nadjenuli su mu dični nadimak »kralj vikse«. (Molim, da ga ne miješate s boksačem crncem, koji je bio najkrasnije crne boje te je nosio isti nadimak.)

Još nekad ga je jako dirnula smrt starije kćeri njegove, Mary, u djetinjoj dobi. Onda je izgubio suprugu, koju je nježno ljubio.

Napokon mu sin, Thomas Stephen, poginuo na polju časti, u Francuskoj, za posljednjega rata.

Na svu sreću, preostala mu kći, miss Grace, koja mu je dakako baštinica. No moj je poštovani

klijenat unio u oporuku klauzulu, koja će vas zanimati.

Prije nego što vam budem saopćio njegove odredbe, koje su od najveće važnosti, dopustite da vas podsjetim, kakve su vaše rodbinske veze s pokojnim Johnom Gilbertom Milburnom:

Djed njegov, Abel Martin, koji je uzeo Katu Davidson, imao je s njom dvoje djece: Henry Gilberta Martina, koji je umro bez potomstva, i Mary Ellen Martin, koja se je udala za Edwarda Milburna. Njima je bio jedinac sin moj neprežaljeni prijatelj John Milburne, kojemu je miss Grace jedina potomkinja.

No, Abel Martin bio je brat vašoj prababi (po materinskoj lozi) Philomeni Rosi Martin, ženi Félixa Guillemota. J.-G. Milburne i vaša poštovana mati, rodjena Guillemot, bili su u drugom koljenu bratić i sestrična, a vi i miss Grace rod ste u osmom stupnju.

Evo šta je pokojnik odredio u svojoj oporuci:

Najdraža mi je želja bila da kćer odvedem u Francusku, staru domaju svoju, i da tamo potražim rodjake, pa da je upoznam s Parizom i s glavnim krasotama te zemlje, »najsladje, što je ima pod nebesima.« Poslovi i loše zdravlje nisu mi to dopustili.

Čini mi se, da moju francusku rodbinu predstavlja danas samo jedan bratić, kojemu je tridesetak godina.

Ja želim, da moja draga kći pristupi k njemu. Ako joj se on mogne svidjeti, da joj bude muž, ispunit će mi se sve želje. Ako se ta nada ne ostvari, ostavljam ipak četvrtinu mojega imutka tomu bratiću, koji je zacijelo. mislim, vrlo elegantan, potpun svjetski čovjek i nadasve otmen,

uz uvjet, da on uvede svoju sestričnu Gracu u najbolje društvo, da je vodi u elitu velikoga Pariza, da joj omogući, neka se blista po najaristokratskijim salonima i naposljetku, da joj nadje muža, koji ju je zavrijedio.

Ali ako mu se izjalovi ta delikatna misija, zavještavam mu za uspomenu svotu od deset tisuća dolara, i još: vrijednost sviju škatulja vikse, što na dan moje smrti budu u mojim skladištima u Francuskoj.

A tomu skromnomu poklonu pridružujem ganuti blagoslov njegova bratića, koji bi ga želio poznavati, a nada se da će se s njim upoznati na boljem svijetu.

Potpisan: John Gilbert Milburne.

Ne ću da domećem nikakve komentare uz te plemenite i krasne retke, kojima se je opet uzbudila moja tuga.

Bio bih vam zahvalan, kad biste mi javili, da li primate svoj dio te baštine, uz spomenute uvjete. Za obavijest vam javljam, da je imutak Johna Gilberta Milburna procijenjen na pedesetak milijuna dolara.

Bilo kako mu drago, miss Grace je odlučila da vam donese blagoslov svojega oca. Ona će se (ako vi ne bi protivno odredili) ukrcati na brod Limbourg, Holland-America Line. Ako smatrate podesnim, možete je dočekati u Boulogni. Za znak, po kojem ćete je upoznati, nosit će škatulju vikse, obješenu na crnu uzicu. Vi pak držite očito jedan broj lista Epohe, u kojem suradjujete. (To se dopušta zato, da se lakše nadjete.).

A sada, dragi gospodine, dopustite mi da vam poželim, da biste obistinili sanju J.-G. Milburna

i uzeli miss Gracu. Laska mi misao, da ćete i vi izvoljeti da mi iskažete isto povjerenje kao i vaš dragi bratić.

Budite uvjereni o potpunoj mojoj odanosti,
Elias Mac Gregor.«

— Zaista se sjećam nejasno, — pomisli g. Balthazard, — da su mi nekad pripovijedali o nekom praujaku moje majke, koji se je iselio u Ameriku. Ali ja nisam ni mislio o njem.

Da udobnije pročita taj list, bio se je g. Balthazard uvalio u svoj stari naslanjač, a obje noge položio na stol. Kako je bila vručina, ostao je u košulji, a košulju (noćnu) tako razdrljio, da mu se vidi dlakavi sistem, vrlo raširen. Brada i kosa njegova, vrlo duga, nestrpljivo očekuje staranje brijačevo.

— Nekako mi se čini, — reći će potežući silne dimove iz svoje mile Kunigunde, — kad bi moj siromah bratić John Gilbert Milburne s visine nebeske, iz svojega posljednjega prebivališta, mogao da smotri Bois-Colombes i u Bois-Colombesu moj »dom«, i u mojem »domu« narečenoga Balthazarda, »Nicéphore, ili skraćeno Nik,« zacijelo bih mu se učinio manje elegantnim i manje savršenim svjetskim čovjekom, nego što me je on držao.

U taj mah skoči crna mačka jednim skokom gospodaru na rame.

— Svejedno, — nastavi on, — pokušajmo sreću; uostalom, u najgorem ću slučaju dobiti barem deset tisuća dolara, a ni to nije u današnje vrijeme na odmet, i toliku zalihu vikse, da će mi dostajati za sav dalji život, sve ako budem nosio čizme te poživim sto godina. Zar nije istina, mala tigrice?

Mogao bih čak, ako ustreba, naviksati pristalo i tvoje tamno krzno. Ali ja mislim, da si ti još crnja nego mast mojega bratića u Bostonu.

Lilita uze da prede skladno, kao da veli, da njena dlaka ni po čemu ne nalikuje na kožu za obuću.

— Ali zbilja, — nastavi njen gospodar, — taj divni notar yankee prosto je ispustio bitnu stvar: koliko je godina mojoj dragoj sestrični Graci? Je li lijepa, ili je u nje samo krasota njenih dolara? Je li blage ćudi? da nije hirovita, sva divlja, lakosrda, nepovjerljiva, žučljiva? Istina je, radi očeva joj zanata ne bi bilo zamjerke, kad bi joj se sve crnim činilo ... na kakvu me strašnu hipotezu navodi ta riječ? A ako je ta daleka sestrična pomiješane krvi? Tko bi znao, nije li se John Gilbert Milburne oženio crnicom ili mulatkinjom? Možda bi zato i da nagradi tako valjano onoga, koji će je uvesti u otmeno društvo? Svakako moram da postanem (ako mogu), lijep kavalir, savršen fini gospodin, sudac za eleganciju... Hej! Ej! Atalija! Nikad ne znaš, gdje je ona!

Za nekoliko se časaka javi stara sluškinja gundjajući:

— Jadne mene! Ovdje ti nema nikad mira.

— Atalija, — izjavi svečano g. Balthazard, — odsad morate deset puta više brige nego dosad da posvećujete mojemu rublju i odjeći. Ja hoću za nekoliko dana da postanem čovjek od najvećega »chica« u Parizu ... ili barem u Bois-Colombesu.

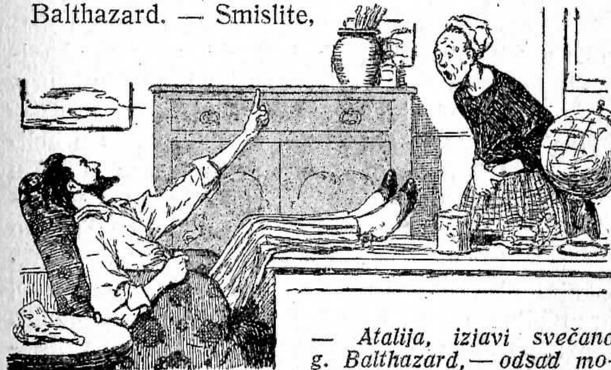
Sluškinja razrogači oči.

— Vi ćete me razumjeti, — razjasni on, — kad vam budem rekao, da ću se možda oženiti jednom amerikanskom sestričnom, vrlo lijepom (ja se barem nadam) i vrlo bogatom ...

Atalija digne ruke u vis, onda pokaže prilično uvredljivu sumnju:

— Da gospodin nije malo ... bolešljiv? — zapita.

— Ne ću udostojati da suzbijam takve neprilične riječi, — odgovori oštro Balthazard. — Smislite,

— Atalija, izjavi svečano g. Balthazard, — odsad morate deset puta više brige nego dosad da posvećujete mojemu rublju i odjeći.

da ću ja po svoj prilici naslijediti budućega tasta mojega, postati kralj vikse ...

Sluškinja prasne u smijeh.

— I po tom bih postao arcimilijunar ...

Atalijino se veselje prevrati u čudjenje.

— Bože mili! — zavikne ona, — kako ću onda morati da vam govorim, gospodine, ako postanete kralj?

— Pa govorit ćete mi titulu, kakva ide vladare, a osobito dolikuje kralju vikse: govorit ćete mi: vaše veličanstvo!

IV.

SVE VEĆE BRIGE. — MALE NEZGODE ISPRED VELIKIH.

Kad je g. Balthazard neko vrijeme porazmišljao o neobičnoj ali sretnoj zgodi, što mu se je desila i možda će mu sasvim (no ugodno) preokrenuti život, razabra, da mora što brže: prvo, nabaviti uzorak vikse, koju će baštiniti, a onda, obavijestiti se, kada dolazi u Francusku brod Limbourg, na kojem je očekivana sestrična njegova.

Napiše dakle za list Epohu kroniku svoju o bolidima na Atlantiku, poruča rano i onda se otputi u čestiti grad Bois-Colombes. Najprije ode k svojemu redovitomu cipelaru; ali taj obrtnik nije znao viksu Milburnovu. Gosp. Balthazard požali to neznanje, ali se ne usudi da ga pokudi. Drugi krpo, mrzovoljne naravi i po temperamentu hipohondar, izrazi bezobrazno mišljenje, da je viksa X ... beskrajno bolja nego zaiskani proizvod; na te riječi osjeti bratić fabrikantov, kako ga snalazi plemenito zgražanje; za malo da nije bujicu homerskih pogrda sasuo u lice tomu blezgavomu krpi, što voli da ogovara.

Ali se junački upeo i smogao da se suzdrži. Zadovolji se da olimpskim pogledom ošine to odurno stvorenje, što je skrivilo uvredu veličanstva; onda mu okrene ledja i ode, ne rekavši mu do vidjenja, pa ni zbogom.

U Parizu se ponovi gotovo ista scena; g. Balthazard, koji je bio izgubio svako uzdanje u skromne zanatnike od šila i noža, odluči da se obrati u veliku trgovinu.

— Kakva je tačno tvornička marka? — zapita ga prodavac.

On morade priznati, da to nikako ne zna.

Jedan mu čuven cipelar izjavi, da je imao te vikse, ali mu se zaliha iscrpla.

Naposljetku nadje g. Balthazard u nekoj amerikanskoj trgovini to što traži. Pobjednički turi škatulju u džep, pošto se je zadivio vinjeti, koja je krasi a prikazuje mladu crnicu. Volio bi odmah iskušati taj proizvod, ali usred glavnoga grada ne može. Prijedje dakle na drugi dio svojega programa i uputi se u rue Scribe, gdje je poslovnica White Star Co. Uz put kupi novine. Članci o Gigantiku zapremaju u novinama sve veće mjesto.

»Kolikogod bilo tjeskobno, — piše jedan od tih listova, — što sati i dani prolaze, a nikakva nam vijest ne stiže, ipak bi bila besmislica očajavati. Često su brodovi, kad se desi silan kvar na mašinama, ostajali dugo osamljeni na beskrajnim oceanima. To se doduše mnogo rjedje dogadja, otkad bežična telegrafija omogućuje da se na sve strane bacaju glasovi o opasnosti; ali se može dogoditi, da aparati prenosači budu oštećeni kojom nezgodom i da se signali ne mogu javljati. Takav je po svoj prilici sada slučaj. Fakat, da su stanice T. S. F. dobile nesuvislih i nerazumljivih vijesti, potvrdjuje tu hipotezu. Nemojmo se dakle odavati neopravdanoj ili u svakom slučaju preranoj bojazni.«

Drugi list izjavljuje naprotiv:

»Ne ćemo nastojati da prikrivamo, da se potpuni i neobjašnjivi izostatak svake vijesti smatra u pomorskim krugovima do krajnosti ozbiljnom činjenicom. U uredu White Star Line pokazuju doduše još vazda neiskren optimizam, ali mi ne možemo drugačije, nego da se bojimo najgorih eventualno-

sti. Pomorski su ljetopisi i prečesto zapisali strahovite katastrofe, kojima se nikad nije mogla da razjasni tajna, jer ih nitko nije preživio«.

»Ne velimo, da će isto tako biti i sada, nego da udes Gigantikov, doklegod nema potanje obavijesti, mora da ljuto uznemiruje.«

— Zaista, — reći će g. Balthazard, — to je vazda i drumom i šumom. To zbilja biva zanimljivo.

Bio je stigao na ugao rue Scribe i rue Auber. Uzbudjena se svjetina gura pred poslovnicom White Star Line i moljaka vijesti. Ali društveni zastupnici izjavljuju, da ne znaju ništa; jedino uljudno otpravljaju publiku umirnim ali vrlo banalnim frazama.

Gosp. Balthazard se uputi k Operi, onda podje po boulevardima, švrljajući i pušeći cigarete, uz koje žali za svojim dragim lulama; kupi neku naučnu knjigu, sjedne, da je prolista, na kavansku terasu i tamo ispijucka grog, a onda ode u uredništvo Epohe.

Tamo otvori svoju korespondenciju, preleti novine i revije, koje mu uprava stavlja na raspolaganje, onda pročita opet svoju kroniku o bolidima.

Otvoriše se vrata; bio je sekretar uredništva, Noribert.

— Dobar dan, Balthazard, — reče pružajući mu dva prsta, — kladim se, da je vaš članak posvećen slavnim meteorima?

— Dakako, uz interview s g. Marionom, astronomom.

— Pi, to je vrlo otrcano! Prekinite g. Mariona. Treba govoriti o Gigantiku i o opasnostima, što prijete velikim brodovima. Na, ded pročitajte ovo!

G. Balthazard prihvati papir, što mu pruža Noribert; bio je trak, izrezan iz posljednje depeše Havasove agencije:

»Havre. — Brod Ile-de-France, najnoviji i najveći brod Transatlantskoga društva, nije stigao u našu luku jučer, kako je trebao, i nikakav radiotelegram nije dobiven. Otplovio je iz New-Yorka bez ikakve neprilike. Zapovjednik, g. Marcel Sever, vrlo je iskusan pomorac. Dosad je zakašnjenje neznatno; ali radi nemira, što ga uzbudjuje udes Gigantikov, ne možemo da se otresemo bojazni, koja će nam, nadajmo se, nestati.«

— Oh, oh, vrlo zanimljivo, zaista, — izjavi g. Balthazard. — Čini se da tu ima nešto, što je zbiljski čudno. Javljaju li se još one nerazjašnjive bežične vijesti, kojima se ne može da uglavi odakle su?

— Javljaju, evo depeše o njima.

— Vrlo neobično! Sve me to zaokuplja jako. Ne znam to dakako odgonetnuti našim čitaocima, ali pripovijedat ću im o velikim dramama na moru i o čuvenim brodolomima. Skočit ću samo u Nacijonalnu biblioteku.

— Dobro. Da publiku ne zaplašite nepotrebno, dometnite još, kako je i istina, da se ne treba odviše uzrujavati.

— Svakako; ali medju nama, ja se zaista bojim, da ne ćemo nikad više vidjeti ni Gigantik, ni Ile-de-France. Ja slutim nešto senzacijono i strahovito.

— Da Bog da se prevarili! Do skora vidjenja!

Naučni kroničar Epohin uputi se dakle u rue de Richelieu, smjesti se u čitaonici u Biblioteci te ondje preudesi i dopuni svoju kroniku prema Noribertovim uputama. Nastojao je da održi ravnotežu

izmedju optimizma i pesimizma, tako da bi ga držali za proroka, ako se zaista radi o katastrofi, a da ne bude smiješan, ako brodovi stignu sretno u luku. Nagovijesti ipak, da bi te zgode, ako se strahovanje obistini, mogle pred nauku iznijeti vrlo ljutih problema.

Vrati se k Epohi, preda članak redakcijonom sekretaru, koji mu izjavi da je zadovoljan, a onda se uputi k željezničkoj stanici Saint-Lazare.

Odjednom se lupi po čelu.

— Kako sam lakomislen! Zaboravljam dragu moju sestričnu. Neka mi ona oprosti tu neoprostivu rastresenost!

I poleti k poslovnici Holland America Line, rue Scribe, gotovo preko puta zajedničkoj agenciji White Star Line, Red Star Line, American Line i drugih društava.

Tamo dozna, da brod Limbourg treba da pristane u Boulogne-sur-Mer prekosutra.

Odjednom mu zaokupi pamet strahovita misao, koja mu se dotle nije javljala:

— Samo ako i Limbourg nije zakasnio radi kakove tajanstvene zgode. Nadasve, samo ako ne propadne u more, zajedno sa sestričnom Gracom, koju ja zamišljam da je isto tako savršena, kako je i lijepa! To bi bila strahota! Tko zna? Možda bih ja u tom sučaju baštinio sav imutak Johna Gilberta Milburna? Ta ne bih, sestrična je zacijelo već sastavila oporuku; ja bih uostalom volio sâm umrijeti, nego da bogatstvo steknem smrću umiljate mlade djevojke, sve da mi i nije rodjakinja! Neka sve zvijezde na amerikanskoj zastavi štite nju i upućuju joj put!

Na drugoj strani u ulici svijet se još gura pred poslovnicom White Star Line i pita za vijesti o Gigantiku. Kad im je dodijalo, zatvorili vrata i spustili željezne kapke.

Pred Transatlantskim društvom, rue Auber, nema ni žive duše; ne znaju još za zakašnjenje Ile-de-France.

— Ta tko mi je govorio o tom brodu? — pita se g. Balthazard i ne može da se sjeti.

Naposljetku mu pamet, troma ponešto, odgovori na to pitanje, kad se je na željezničkoj stanici penjao uz stube, što vode u predvorje.

— Ta rekao mi je Georges de la Blanchère u listu svojem, što sam dobio jutros, u isti mah s listom notarovim iz Bostona. Gospodja je de la Blanchère na brodu Ile-de-France. Vraga! Valjda joj se ne će dogoditi kakva nesreća! Georgesov bi očaj bio strašan! To se dvoje dobro slaže! Na svu sreću lijepa Viviana zna da prkosi svakoj pogibiji i ja joj znam neobičnu energiju. Uzdajmo se!

Gospodin se Balthazard nešto zabrinut vrati u svoj seoski »dom«. Kad je ulazio u kuću, spazi Ataliju, kako mu snažno praši u radnoj sobi.

— Dobro je, — pomisli.

Ali za čas mu zaori u ušima tužna buka; sluškinja nesretno pogodila pahaljkom i srušila Zefirinu, staru zemljanu lulu, i ona se razmrskala na podu.

— Nesretnice! — zaviče g. Balthazard, — šta ste učinili? Razbili ste mi lulu? Zlokobne li slutnje!

— Zato, jer ste je rdjavo objesili, — odvrati sluškinja s nepokolebljivim uvjerenjem.

— Tako dobro ispušenu lulu! Eto sam obudovio iza moje drage Zefirine.

— To je svejedno!
— Mislite li? Vi ste ponešto zagrdjeli!
— Pa šta! Morate obudoviti, ako ćete da uzmete amerikansku sestričnu!

V.

GOSP. BALTHAZARD PUTUJE.

Premda je g. Balthazard po nekoj istinskoj slutnji, ili po prirodnoj vidovitosti, ili prosto po osobitoj snazi zaključivanja, koju su pomogle prilike, pogodio, da će se dogoditi neobične zgode i da će ih biti još čudnijih, nije on, priznajmo, ni sanjao o vanrednim dogadjajima, koji će nastati i o kojima se je istom u ovoj knjizi konačno dovršila, nakon vrlo duga i vrlo potanka istraživanja, potpuna i autentična historija.

Dosadno bi bilo nabrajati sva djela, revije, novine i različite dokumente, koje smo pregledali. Neka nam se dopusti da navedemo samo neka glavna vrela:

Journal Officiel francuske republike (za zakone i naredbe, koje su objavljene radi obrane od nevolje i zabune) i izvještaji o parlamentarnim debatama, u kojima su se stvarale važne odluke, da se po njima upravljaju u tragičnim časovima; isto takve službene publikacije vlade Ujedinjene kraljevine i Sjedinjenih država amerikanskih, na primjer: Congressional Record i Consular Record u Washingtonu; Bulletin Medicinske akademije; Comptes rendus Akademije znanosti; Bulletin astronomique pariške zvjezdarnice; Revue des Deux-Mondes; Revue Mondiale; revije Nature, Astronomie, Revue Rose; Journal de Chimie Physique i druge naučne publikacije.

Da spomeno još, u smjesi, Times, Daily Mail, Edinburgh Review, New York Herald, World, Evening Journal, Mac Clure's Magazine, Astrophysical Journal, Observatory u New-Yorku, Diario de Noticias u Lisabonu, Journal do Commercio u Rio de Janeiru, Prensa u Buenos Airesu.

Osobito moraju da se spomenu znameniti članci, što ih je u Epohi objavio g. Balhazard i u Mascarillu Georges de la Blanchère, obojica očevici većine tih nezamislivih činjenica. Isto tako divna knjiga g. Mariona: Pouke jedne strahovite uzbune.

Ne smijemo propustiti da iskažemo priznanje stranim djelima, koja su izašla o toj istoj stvari, na primjer:

World's Danger, od majora Jullya; Areanthropico Drama, od g. da Silve, odličnoga učenjaka brazilskoga; De Areantropische Gevaar, od g. van Geendorpa, holandeskoga astronoma.

Mnogi su drugi radovi još objavljeni o nečuvenoj nezgodi, koja je gotovo prouzrokovala, ako ne konac zemlji, a ono barem nestanak čovječanstva. Ne možemo ih sviju spominjati; izostavljamo, uostalom namjerice, smiješne elukubracije nekih moralista, po čijem bi sudu bolje bilo, da propadne ljudski rod i da ga nadomjesti pasmina, koja je manje surova, manje neuka i manje opaka. Mislimo, čovječanstvu je zapravo sudbina da se razvija, da se polagano usavršava tečajem mnogih tisuća godina.

Još manje odobravamo ono zaista grozomorno mišljenje g. dra von Fidibus, profesora na berlinskom sveučilištu. Taj se nadriučenjak nije žacao da u svojoj knjizi »Weltwiederherstellung« ustvrdi, da se je Njemačka trebala okoristiti sveopćim

metežem te se združiti s nadnaravnim neprijateljima ljudskoga roda, (ako bismo se smjeli odvažiti na tu antitezu,) da uz njihovu pomoć potamani sve druge narode i obnovi zemlju pod generalsko-areantropskom vlašću. Taj izazov svoj civilizaciji zaslužuje jedino sveopću pokudu.

Mi ćemo se držati zaključka g. Mariona, koji doduše žarko kao obično kudi glupost, neznanje, nehaj i loše instinkte ljudske, ali samo priželjkuje pobjedu Napretka, žalibože daleku još. On jedino zaklinje naše potomke, neka nikad ne zaborave tu strahovitu tragediju i neka uzmu za vodiče Pravdu i Dobrotu, s tim većim zanosom, što je surovost nekih jednakih kao što smo mi gotovo izazvala propast svima nama.

Nadamo se s njim, da će buduće čovječanstvo biti manje opako nego jučerašnje i današnje.

Ali mi ćemo se u podesno vrijeme vratiti na to ozbiljno razmatranje. U ovaj nas čas historičarska savjesnost primorava da zapisujemo djela i geste g. Balthazarda, a to je prijeko potrebno za razumijevanje onoga što dolazi.

Sutradan dakle spakovao on svoj kovčeg i otputovao u Boulogne-sur-Mer. Zagonetka o Gigantiku, kojoj se je pridružila zagonetka o Ile-de-France, sve je više zaokupljala duhove i o njoj se po svim novinama raspravljalo u dugim člancima s golemim naslovima. Ne dobiva se s tih dvaju brodova nikakva vijest, i nemir se prevratio u zebnju, onda u mahnit strah. Stanice T. S. F.[1] dobivaju neprestano neobjašnjive vijesti; svi aparati, pa i kompasi, čak i neke telefonske linije, nekako se čudno remete; isto tako i receptori bežične telefonije.

[1] Télégraphie sans fil, bežična telegrafija.

Još čudniji fakat: zapovjednik, pa i časnici, putnici i momčad steamera Nigerije, Cunard Line, koja je upravo stigla u Cherbourg, izjavljuju da su opazili izvanredne pojave, slične sjevernomu svijetlu, ali n a j u g u; bila su to crvenkasta svijetla, koja ne nalikuju ni na koji od poznatih meteora, a nisu vidjeli da se gase.

G. Balthazard poželi živo, da bi na mjestu, to jest na pučini oceanskoj ispitao te tajnovite pojave, ali nije mogao, radi dvaju razloga: prvo, jer je držao za moralnu dužnost, da u Boulogni dočeka sestričnu, a onda, jer ga ljuto muči morska bolest. Usudio se je na more jedan jedini put, između Havra i Trouvilla, doduše po ružnu vremenu, i utroba mu se tako prevrtala, zavijala i kidala, da se je zakleo Neptunom, da se ne će i opet odvažiti na tu tekuću, himbenu ravnicu.

Kad je stigao u starinsku luku Boulogne-sur-Mer, pljuskala je kiša bez prestanka, da je pravi jad.

— Takva mi je obična sreća, — reče on; — baš mora da bude takvo vrijeme, da ni psa ne bi istjerao na ulicu!

Zazirao je od kiše gotovo isto onako, kao i mačka njegova Lilita.

Javili Limbourg; nabrzo mu se iskrcali putnici, gotovo tačno u odredjeni sat. Sve teče dobro.

G. Balthazard gundjajući stade na najzgodnije mjesto, gdje će paziti na putnike; prema uputama notara Eliasa Mac Gregora postarao se je da se opsbrbi jednim brojem lista Epohe te ga nosi na očitu mjestu: ali taj nesretni list, kako ga je obilno pokvasila kiša, nalikuje na prljavu krpu.

Ljudi prolaze, mrka ili ljuta lica, prema svojoj ćudi, nesretnici, koji su upravo pretrpjeli carinske muke, obnovljene iz barbarskih vremena.

Odjednom se javi osoba neizvjesnih godina, uglasta, nezgrapna i mrzovoljna, s ispitljivim, pakosnim pogledom ispod zlatna cvikera s velikim okruglim staklima. Na lijevoj joj ruci visi škatulja vikse.

— Bih li vjerovao svojim očima? — pomisli g. Balthazard. — Zar je to moja sestrična? Po svoj prilici. Junački dakle!

I on neustrašivo podje k njoj.

Ali putnica, koja je razabrala list Epohu, već se uputila k njemu te će ga zapitati s jako tudjinskim izgovorom:

— Gospodin Balthazard, please?

— On glavom, — odgovori on i pokloni se. — Kako je mojoj dragoj sestrični?

— Vašoj je sestrični dobro, — odvrati suho Amerikanka. — Ali taj je prolazak kroz carinu grozovit! To je sramota, skandal, infamija! Niste li me mogli osloboditi toga?

— Žalibože, moja vlast ne dopire dotle.

— A to strahovito vrijeme!

— Vjere mi, ni u tom nisam uspio, da bih spriječio kišu. Ovdje se na zemlji moramo predati onomu, što je neizbježivo. Život je tužan. Vrlo sam se ražalostio, kad sam doznao za smrt mojega bratića.

— O, nemojte misliti, da morate dokazivati žaljenje, koje ne može biti iskreno.

Gospodin se Balthazard uvuče kao puž, kad mu dirneš ticaljku.

— Zaista, — pomisli, — sestrična je upravo nepodnosiva. Silno bih želio otići. Volijem društvo s Lilitom, Jacquelinom, Gontranom, Matuzalemom i čak s Atalijom.

Ali da umiri savjest, upita:

— Bih li vam mogao biti na uslugu? Vi želite možda da se okrijepite. Morate li da uzmete kakve karte? Treba li vam obavijesti?

— Vi me držite odviše nerazboritom, — odvrati ona. — Ne treba mi ništa, hvala. Sve je udešeno, sve je pripravno. Imam kartu. Ja bih što prije u pariški brzi vlak, koji će skoro krenuti.

Gosp. Balthazard ponudi svojoj drugarici galantno ruku, ali ona se pričini da to ne opaža i isto tako odbije da mu povjeri svoju putnu torbu, za koju se je on dakako bio ponudio da će je nositi.

Čim je ušla u kupe, smjesti se udobno u kut, te otpravljajući gestom g. Balthazarda izjavi odlučno:

— Vrlo sam umorna. Pustite mi, da se časkom odmorim. Hvata me san.

— Sasvim je prirodno, — potvrdi on.

I pohiti u hodnik, veseo kao uznik, koji je utekao iz mračne, ledene tamnice.

Užitku, što se je oslobodio društva, pridruži se i užitak, što će ispušiti dobru lulu.

— Naposljetku smo sami, mila moja Kunigundo! — klikne on (u misli); — ti si mi još draža, otkad je ona sirotica Zefirina poginula od nesmotrenosti Atalijine.

I ne hajući za prijekorne poglede drugih dama, što su u hodniku, stade odbijati silne dimove, kao za konkurenciju lokomotivi. Ali je bio oprezan te se svojoj suputnici sklonio s očiju.

Baš kad će sa slašću i žaljenjem da ispuši najbolju lulu, kojom se je od davna vremena nasladio, trgne se. Spavačica se probudila već, te došla k njemu. Brže turi on lulu u džep, pa makar upalio kaput.

— Pi! — reče ona, — strašna li smrada duhanskoga!

— Istina je, — on će licemjerno, — zrak je okužen od njega!

Udju opet.

— Ta šta vam je to u džepu? — uzvikne ona.

Strahota! Iz džepa mu viri Kunigundin kamiš.

— To je aparat, koji će mi služiti za kemijske pokuse, — odgovori g. Balthazard odrešito.

I da odvrati razgovor, upita:

— Nemate li vi, sestrično, i drugo ime osim Grace, koje vam tako lijepo pristaje?

— Gospodine, — odvrati ona, — vi zaista nastojite da me rasrdite. Ja nisam vaša sestrična, nego guvernanta njena, mistress Papacock, udovica računovodje u kući Milburne, izvrsna čovjeka, koji je prerano otišao s ovoga svijeta.

— Siromah! Zacijelo je sretniji tamo gore!

— Mene su odabrali, da upravljam miss Gracinim odgojem, nakon smrti njene majke.

— Sirotica sestričina! Ali zašto ona nije došla s vama, kako je kanila? Nije joj se valjda dogodila nikakva neprilika?

— Nije, nego su je zadržali poslovi radi baštine te nije mogla na Limbourg. Željela je ipak, da ja otputujem i da vas srdačno pozdravim od nje.

— Što ste tako ljubezno i iskazali.

— I da joj nadjem mebliran stan.

— Dobro. Veselim se dakle, mistress Papacock, što sam se upoznao s vama. Nadam se medjutim, da ćete primiti gostoljublje u mojem ...

Htjede da rekne: »u mojem Domu Nehaju«, ali se na vrijeme popravi:

... u mjojoj skromnoj villi, blizu Pariza, u Bois-Colombesu.

— Da stanujem pod istim krovom s neoženjenim gentlemanom, to bi bilo shocking!

— Onda se nadam, da ćete je pohoditi. Predstavit ću vam moje male prijateljice Jacquelinu i Lilitu, a i stare drugove Gontrana i Matuzalema.

— Hoću, samo ako su te mlade osobe pristojne, a vaši drugovi dobro odgojeni.

— Zacijelo! Jacquelinina je duša u nevinoj bjelini kao i haljina, Matuzalem je vrlo ozbiljan, a Lilita i Gontran dostojanstveni su i tihi i vazda u crnini.

VI.

»DOM« DOČEKUJE GOŠĆU.

Kad se je g. Balthazard vratio u Bois-Colombes, zateče ovaj telegram poštovanoga Eliasa Mac Gregora:

»Miss Grace će stići u Cherbourg steamerom Zoulouland, Red Star Line.«

— Dobro, — reći će on; — opet mi je u izgledu put. Ali taj će mi biti ugodniji nego ovaj; barem želim da se nadam.

Medjutim se požuri da telefonira agenciji Red Star Line; odgovoriše mu, da će Zoulouland pristati u Cherbourgu za pet dana. Ima još vremena za obavijest.

On se lati posla, da svoj stan spremi, kako bi dostojno dočekao mistressu Papacock, koja je obećala da će ga sutra pohoditi.

Povjerovat će nam se bez velike muke, ako dometnemo, da je »Dom« g. Balthazarda bio malko zanemaren; umiljata zapuštenost, koju je Atalija tek rijetko popravljala a gospodar njen trpio, jer je zazirao da se bavi kućanskim poslovima i u tom se isticao.

Gospodin se Balthazarad lati dakle posla, da bi naočitijom učinio svoju villu, dvorište, vrt, praonicu. Naloži nemarnoj sluškinji, da mete, praši, čisti, struže gorljivo i marno. Udostoji uostalom da joj pomogne, i to uradi s većom snagom nego spretnošću. Uza sve to je silnu prašinu uzvitlao električnim aspiratorom, što je imao, ali se rijetko služio njime, jer nije imao kada, a Atalija nije znala da barata tom mašinom, koja joj je zadavala strah.

Još bolje, gospodinu se Balthazardu učinilo da razbira, kako je Lilitina dlaka ponešto prašna, te on prevukao taj oparat po crnom krznu mačkinu, ali ona pobjegla ljuto frčući.

Onda se sjeti, da mora zamazati jedan od ona dva stupa, što mu drže rešetku pred kućom. Uzme odmah sud, mistriju, kantu i stari preostatak lijepa, pripaše pregaču, koja se ničega više ne boji, i namjesti klupicu uz stup, što bi da opravi. Pošto je u sud ulio, kako valja, lijep i vodu, promiješa tu mješavinu tako snažno, da je poprskao nekoga radnika, koji je prolazio ulicom.

— Nespretnjače! ništarijo! — zarikne uprljani prolaznik.

— Gospodine, — odgovori zidar ljubitelj s najbiranijom uljudnošću, — vrlo sam vam zahvalan

za vaše komplimente; ali to je dosta; nemojte mi ih više kazivati; mojoj bi skromnosti preteško bilo da sluša tako laskave riječi.

— Ded sidjite sa svojih ljestava, ako ste junak!

— Ne mogu, dragi gospodine, da se odazovem vašemu ljubeznomu pozivu, jer očekujem posjet jedne dame! Vrlo žalim!

Radnik ode gundjajući neke nerazumljive riječi, ali glavni im je smisao bio ipak jasan; to jest, da je ona dama vrlo loša ukusa, kad dolazi u posjet stanovniku »Doma Nehaja«.

G. Balthazard, ne pazeći ni najmanje na tu zgodu, dokonča valjano svoj zidarski posao, onda prijedje odmah na drugi rad.

Odčepi zapušeni vodomet u basenu, tako da je prsnuo tanak mlaz vode, odskočio i pokvasio Jacquelinu, koja je preblizu bila primakla radoznali kljun i sada bučno zaprotestovala protiv toga nenadanoga duša. Za opreznost otjera je gospodar u kućansko dvorište i tamo je zatvori.

Onda je trebalo da opet oboji neku prljavu ili prejako izblijedjelu drvenariju i da minijem premaže željezo, koje je izvrgnuto rdjanju. Gospodin se Balthazard prihvati mazalskoga slikanja te se junački namuči, dok nije namazao manje više jednake slojeve svijetlosive boje, crne slonove kosti, zelenila, i pri tom silno uprljao pregaču. S istim marom omaže minijem različite metalne stvari, naročito željeznu ploču, kojom se služi, da donekle zapuši prozor na podrumu, kako ne bi ulazili štakori, vrlo dosadni i proždrljivi.

Posvršavao je još i druge poslove, što bi dosadno bilo nabrajati, i vješto se izvukao, kao i obično, ali ipak s nekim pogrješkama, i to radi

dvaju razloga: jer nije imao strpljivosti i jer je u svakoj prilici odavao svoju fantaziju.

Onda se pametno dosjeti, kako bi trebalo, ili u najmanju ruku dolikovalo da prekrsti svoju villu, jer ime »Dom Nehaj« moglo bi se gošći, dakle i sestrični Graci učiniti ponešto trivijalnim. Ali kakvo bi drugo ime odabrao? To je velika neprilika; villa »Vidikovac?« To se ne može, jer se čak i s tavanskih prozora vide samo krovovi od crepova, električne žice, tvornički dimnjaci i željeznički signali, stupovi i telegrafske žice. Da odabere ime kojega drveta: »Kestenovi, Jorgovani, Ruže ...?« Gospodin je Balthazard, na nezgodu, imao svakojakoga drveća, ali nijedna šumska vrsta nije pretezala. Nabrojao je jedan kesten, jednu lipu, jednu krušku, dva grma jorgovana, (koji uostalom nikad nisu imali snage da cvatu,) jedan česmin, dva sviba, dva japanska lakova drveta, (zar se je ikad ikoja sjenica zvala »Lakovo drveće japansko«?) i još različitijega cvijeća.

U drugu ruku, žensko ime ne bi bilo opravdano, nego jedino ako bi se uzelo sluškinjino ime, ali ona ne zaslužuje tu čast, a »Villa Estera« ili »Atalija« moglo bi se činiti da je ime kakvog ženskog instituta. Kad je to pomislio, prasne g. Balthazard u smijeh: od »malih guščica« ima on samo Jacquelinu, a to nije dosta.

Na koncu mu se zaustavi izbor na imenu »Villa Mojmir.« Napiše to ime odmah na krut papir i pribije ga na emaljiranu ploču, na kojoj su se čitale odviše familijarne riječi »Dom Nehaj.« Efekt nije jako umjetnički, ali šta ćemo, na ovom svijetu nema savršenstva.

Medjutim g. Balthazard zaronio u čitanje jutarnjih, podnevnih i večernjih listova. Sve još nema

nikakvih vijesti ni o Gigantiku ni o Ile-de-France. U pomorskim krugovima zavladala tjeskoba. Sve je teže nadati se ičemu. Ali ta d v o s t r u k a katastrofa (ako ima katastrofe) čini se neprotumačiva. Brod može propasti sav savcat, tako da ne umakne ni živa duša; ali kako bi se to vjerovalo, da dva velika broda nestaju u isto vrijeme, u istim prilikama? Tu ima neka strahovita tajna.

Sutradan ujutro javio Mascarille, da njegov naučni kroničar, Georges de la Blanchère, koji na brodu Ile-de-France ima blisku osobu, mora na čas da prekine suradnju; jadnik se, mahnit od zebnje, dao u grozničavo istraživanje, da bi došao do vijesti o brodu, što je u opasnosti.

Sve dosad je traganje ostalo uzaludno, i na zovove, što je otpravljao po T. S. F., nije dobivao nikakva odgovora. Dvostruka zagonetka ostala cjelovita.

— Siromah Georges! Sirotica Viviana! — šapuće g. Balthazard.

I uze nemilosrdno da misli:

— Šteta, što se gospodja de la Blanchère nije otputila na Limbourgu, a mistress Papacock na Ile-de-France!

Ali odbije tu zločestu misao te odrešito sačeka, da mu dodje nemila guvernanta Grace Milburne.

Malo prije nego što će se ta opora osoba javiti u »Villi Mojmiru«, baci on posljednji pogled u vrt i ozlovolji se, kad razabra, da su staze ukaljane Matuzalemovim nepodopštinama. U čast gošći bio je već obukao salonski kaput i nataknuo na glavu svileni cilindar; uza sve to pripaše opet brže svoju vrtlarsku pregaču, oboruža se lopatom i palicom te stade savjesno skupljati to smeće i

rasipati ga na cvjetne gredice, da nadjubri zemlju, kad se divna prirodna kemija bavi tim, da taj nečisti gnjilež pretvara u ugodne mirise.

Nije još ni napolak bio svršio posao, a zvonce zazvoni.

Gosp. Balthazard poleti i otvori; pri svem tom se je snašao toliko, da je nesretnu lopatu odbacio u veličanstveni koprivnjak, koji je brižno njegovao, da živinu hrani ugodnom i zdravom zeleni.

Ali sasvim je bio zaboravio pregaču, što je na njem, sva islikana mrljama sviju boja.

Kad je mistress Papacock ugledala toga vrtlara-slikara s cilindrom na glavi, lice joj se začudilo.

— Ja vas bunim? — zapita ona.

— Nikako, naprotiv.

— Jedva sam i našla vašu villu. Broj se jedva i vidi! Obavješćujem vas ovom prilikom, da vam je oštećena ploča na kući.

Gosp. Balthazard baci uzbunjen pogled onamo, gdje je prilijepio papir »Villa Mojmir«. Zaprepastio se! Nečija zlobna ruka otrgla desnu polovicu te se sada čita: »Villa ... Nehaj«.

U taj se mah začula cika; gospodin se Balthazard vrati u svoju domenu i spazi, kako gavran mistressi Papacock kljunom kljuca noge.

— Mir, Gontrane! — reče mu on. — Budi pametan!

— Je li to onaj prijatelj, o kojem ste mi govorili? — zapita ona s prezirnim smiješkom.

Bio je sav sretan, što je u kokošinjac zatvorio Jacquelinu, koja ne trpi novih lica.

— Izvolite ući, draga gospodjo! — reče. — Dobro došli u mojem domu.

— Ja vam dopuštam, da skinete pregaču, — odgovori ona.

— Istina je! Zaboravio sam! Molim, oprostite!

Uvede guvernantu u svoj radni kabinet.

— Oprostit ćete mi, — reče, — što vas ne dočekujem u salonu; ali tamo u ovaj čas rade.

Zapravo se je g. Balthazard vrlo malo služio tom sobom te je sva bila zatrpana knjigama, papirima, novinama i revijama, i čak električnim i drugim aparatima. Da se to raščisti, trebala bi čitava četa ljudi za seobu, a gospodin se Balthazard nije usudjivao ni pomisliti, da bi se latio toga posla, koji bi bio dostojan kakvog novog Herakla.

Kabinet njegov, uostalom, nikako nije mogao salonu da zavidja za nered. I sâm mu je pisaći stol tako bio zatrpan papirima, da je podsjećao na jesenski paysage, kad novembarski vihor stresa sve lišće s drveća na zemlju.

Mrs. Papacock gledala je s oduravanjem čuvenu policu s lulama, na koju je g. Balthazard privezao komadić crne kravate za znak žalosti radi tužnoga konca Zefirinina.

— Priznajem, — reče on, — da mojemu kabinetu nedostaje nešto reda.

— Nešto ... vi ste skromni! — odvrati Amerikanka podrugljivo.

Odjednom Lilita po običaju svojem skoči na stol; za čudo, od njenih šapa ostaju crvene mrlje po svim papirima, po kojima tapka, a i rep joj je na kraju crven.

Mrs. Papacock zacikne prestravljena.

— Kakva je to vraška životinja? Otjerajte je, gospodine!

— Da ja otjeram moju malu prijateljicu Lilitu! Volijem umrijeti! Ali šta je to njoj? Krv? Ah, ako

ju je tko ranio, ljuto ću se osvetiti za to zločinstvo. No nije, vidim, šta je; valjda se je prošetala po željeznoj ploči, što sam je obojio minijem. Moram joj terpetinskim uljem oprati šape i repni nastavak. To je hitno.

Mrs. Papacock sleže ramenima.

— Izmedju vas dvojega nije ova životinja gluplja.

— Hvala! Trebali ste kazati: izmedju nas trojega.

— Vi mene vrijedjate, gospodine! Izvijestit ću o tom telegramom miss Gracu na brodu Zoulouландu. Bog je očuvao, da se uda za ...

Ali iznenada, u pravi čas, zaori zvonce na telefonu.

— Halo, vi ste, Balthazard? Ovdje Noribert, sekretar Epohe. Afera s brodovima sve se zapleće; to će vam uroditi lijepim kronikama.

— Šta je dakle?

— Brod Dakota, American Line, javlja radiotelegramom, da je na moru dobio ovaj zov u pomoć od jednog broda Red Star Line: »S. O. S.[1] Tajnovita i strašna opasnost. U pomoć! U opasnosti smo na širini ...«

— No?

— Tu na nesreću prestaje, prekida se radiotelegram, prekinut radi nekog nepoznatog uzroka. Nisu dakle mogli naći brod.

— A kako se zove?

— Zoulouland.

[1] Save our souls, »spasavajte naše duše«, zov u smrtnoj opasnosti.

VII.

KAKO SE JE ORGANIZOVALA EKSPEDICIJA.

Sada se uznemirio g. Balthazard.

— To je čudno, nezamislivo, a nadasve strašno! U zabuni zaboravio da mistressi Papacock saopći strašnu vijest.

— Šta ste dakle čuli, — zapita ona, — da vas toliko uzrujava? Šta je?

— To je, — odgovori on, — da se crna povorka nastavlja, da zagonetka postaje sve tragičnijom. Iza Gigantika Ile-de-France, iza Ile-de-France Zoulouland ...

— Šta se je dogodilo brodu, na kojem je miss Grace?

Gosp. Balthazard ponovi, što mu je Noribert telefonirao.

Onda se mistress Papacock tako silno uzbudi, da je zajecala, kao da će izdahnuti dušu, pružila se u naslanjač i na časak se onesvijestila.

Gosp. Balthazard uze brže da je hladi bugačicom, na kojoj običava da piše, onda se prihvati da pribavi zraka zanimljivoj bolesnici, koja se je gušila; ali ona otvori odmah oči i odgurne ga.

— Shocking! — zaviče. — Vi se vladate vrlo nepristojno! Pustite me, gospodine!

— Umirite se, — odgovori g. Balthazard; — dvoreći vas poveo sam se samo za svojom smionošću; ne treba ničega da se bojite ni od mene ni od ikoga.

— Treba izbaviti vašu sestričnu, gospodine! Zaklinjem vas svim onim, što vam je najsvetije!

— Ne ću za to zaista, vjerujte mi, požaliti ništa. Možda ste vi sudili, da sam ja lakomislen i neza-

dovoljnik; ali ja sam u jezgri vrlo ozbiljan. Takvi smo mi Francuzi. Oprostite mi nekoliko neukusnih djetinjarija i združimo se, da siroticu sestričnu istrgnemo iz nepoznate opasnosti, u kojoj je.

— Dobro; zdrúžimo naše nastojanje; zaboravite, da sam možda bila prilično neljubezna prema vama; pa da smislimo, šta bismo mogli uraditi.

— Najbolje bi bilo, mislim, najmiti brod i krenuti u potragu za tim trima nestalim brodovima.

— To i ja sudim. Od troškova ne moramo zazirati. Miss Grace se je postarala za svaki slučaj te mi je otvorila neograničen račun kod svoje banke, American and Foreign Banking Co.

— To će nam jako koristiti. Nego meni pada na pamet jedna misao. Svi se listovi strašno zanimaju za tu strašnu tajnu. A nas dvojica novinara lično smo zainteresovani u toj drami: Georges de la Blanchère i ja. Možda bi naši direktori mogli organizovati to krstarenje i preuzeti jedan dio troškova. Obavijesti, zacijelo senzacijone, što ćemo sabrati, bit će naravski pridržane Mascarillu i Epohi.

— Vrlo dobro. Svaki od tih listova mogao bi preuzeti trećinu troška, a ja bih namakla posljednju trećinu.

— Izvrsno. Ja bih i sâm predložio, koliko bih mogao, ali ta bi svota bila žalibože skromna.

— Vaše lično sudjelovanje bit će nam korisnije nego novčani prilog. Latimo se odmah posla i razmislimo o pojedinostima, kako ćemo organizovati naše teško poduzeće.

— No ja mislim, gospodjo, poduzeće će biti puno poteškoća i po svoj prilici opasnosti. Bolje bi bilo, da vi ne učestvujete.

— Svejedno! Ja ću im prkositi, kako zna da prkosi Amerikanka!

— Bravo! Da zapečatimo izmirenje, dopustite da vam stisnem ruku.

Mis Papacock odobri odmah tu želju; novi prijatelji izmijeniše shake-hands i srdačan i snažan.

— Moja sirotica Grace! — nastavi guvernanta nježno, kako joj se nitko ne bi nadao da može; —

Ja ću im prkositi, kako zna da prkosi Amerikanka!

zašto mi zadaje toliku brigu! Meni je ona nekako kao rodjeno dijete.

— Pripovijedajte mi o njoj.

— Ona je blaga, umiljata djevojčica, s najvišim duševnim i moralnim vrlinama, s nekim sanjarenjem i čuvstvenošću, što joj je valjda od francuskih djedova. Zato joj se je i bojao otac, da će se slabo znati da brani od napasti i jada u životu.

— Draga sestričina! Ja već osjećam, da je iskreno volim.

— A uz to je lijepa kao angjeo; crnomanjasta je

s nešto dražesti plavojkine. Bi li da joj vidite portret?

— Dabogme da bih!

Mrs Papacock izvadi iz njedara zlatan medaljon, obrubljen biserom, i otvori ga. U medaljonu je bila umjetnička fotografija minijatura na emalju. G. Balthazard razmotri dugo tu umiljatu sliku i sve mu jače ali ljupko uzbudjenje stade buniti srce.

— Jest, — reče, — vrlo je lijepa ... U jasnim joj je očima veoma krasan i veoma sjajan izraz. U njima se vidi odsjev čiste, plemenite, divne duše.

— Vidim, vi ste zavrijedili da je razumijete. Ali zasad treba nju čuvati od zloga udesa, ako još ima kada.

— Mi ćemo je naći, ja sam siguran!

— Da bila istina, što kažete! Hajdemo svak za svojim poslom!

— Odmah. Ne gubite nadu!

Da se istina rekne, g. Balthazarda je obuzela velika briga, čim ga je minuo prvi polet velikodušnog zanosa. U kakvu će pustolovinu da srne on, koji sjedi u zapećku, nadasve voli svoju lagodnost i najviše mu je do toga, da živi po miloj volji? Ne boji se on opasnosti, nego neugodnosti, što će možda morati da pretrpi, naročito morske bolesti. Kako je on, koji bi se volio na koljenima popeti uz stube na tornjeve Notre-Dame, nego preploviti calaiski tjesnac, mogao i pomisliti, da će se usuditi na oceansku pučinu, na brodu, koji valjda i ne će biti od najvećih transatlantskih brodova?

— Balthazarde, prijatelju, — reći će sebi, — čini mi se, ti bi da radiš ludorije!

Ali samo je napolak žalio, što se je tako zaletio. Sestrična iz Amerike uzbudila mu je isprva samo

živu radoznalost. Zabavljala ga je sva ta zgoda. Ali sada, kad je Grace u opasnosti, možda smrtnoj, kad propada na dalekom moru, a i ne zna se, u kojem kraju, silno se ganuo za nju.

I još, jer treba sve da se kaže, mnogo se jače interesuje za nju, otkad joj je vidio portret. Za čudo, koliko se sestrična čini da zaslužuje veću sklonost, kad je mlada i lijepa.

— Obiteljska mi je dužnost, — reče, — da joj pohrlim u pomoć! A onda, šta čovjek ne bi učinio za tako divno stvorenje?

Mora najprije da ode k Georgesu de la Blanchère; to je neprilika.

Telefonirao je Mascarillu, ali mu odgovoriše, da Georges ne dolazi više redovito, da i ne znaju, je li on u Parizu. Onda se g. Balthazard dosjeti da zaište spoj sa šurjakom Georgesovim, Félicienom Luce, upravnikom društva za električne uredjaje. Taj mu saopći, da se nesretni muž Vivianin i sâm bavi tim, kako bi otišao u potragu za Ile-de-Franceom, te će doći u uredništvo Mascarilla naveče oko 18 sati.

Gosp. Balthazard poleti odmah na željezničku stanicu. Na svu sreću, stigao je još u označeni sat u rue du Faubourg-Montmartre. Izbijalo je šest sati, kad se je uz stube penjao k novinama; čekajući Georgesa, koji još nije bio stigao, čitao je večernje listove. U njima sve još nema nikakve vijesti o onim trima brodovima; ali sve su češće primjedbe o pojavama, kao što su sjeverna svijetla i magnetska poremećenja. Indépendence zadaje o tom krupnim slovima ovo pitanje:

Zašto nisu još pohrlili u pomoć Gigantiku, Ile-de-Franci i Zouloulandu?

A autor toga članka, pošto je sabrao kompetentna mišljenja poznatih pomoraca, odgovara:

»1. Jer se ne zna tačno, gdje nastaju one svijetle pojave, što se čine da su u ravnoj vezi s javljenim nestancima; često se vidi da se gase, a onda se javljaju opet u posve drugom pravcu.

»2. Jer brodovi ne mogu da skreću sa svojega puta, ili se n e u s u d j u j u da zaplove u ta tajanstvena i strašna svijetla.

»To se ipak mora dokrajčiti, zaključuje on; iziskujemo, da vlada organizuje ekspediciju za spasavanje, s ratnim brodovima, ako ustreba.«

— Vrijeme je, — pomisli g. Balthazard, — da se ostvari naš projekt, jer će nas inače preteći.

Georges de la Blanchère stiže nabrzo. S lica mu se čitala ljuta zebnja.

— Vi ste, dragi moj Balthazarde! — uzviče. — Ah, ja sam zapao u očaj! Vi ne možete dokučiti moje muke!

— Oprostite, dragi prijatelju! Ja sam ponešto u istom stanju kao i vi. Očekujem sestričnu iz Amerike, možda zaručnicu, po želji njena oca; a ona je na Zouloulandu!

— To nije isto.

— Vaš je slučaj još bolniji, priznajem. Učinit ću ipak sve, da spasim sestričinu, te sam došao, da se s vama posavjetujem o tom. Treba raditi, i to što brže.

— Ah, vi ne znate, s kakvim se poteškoćama sudara čovüek na svakom koraku. Ja provodim dane kucajući na svim vratima: ne odbijaju me, ali se dragocjeno vrijeme trati u razglabanju, dogovaranju, ševrdanju. Ja trčkaram izmedju Transatlantskoga društva, ministarstva mornarice i predsjedništva ministarstva. Ništa ne odlučuju! Slažu se u načelu, da učine nešto, ali kad treba prijeći na ostvarenje, ne polazi ti za rukom, da te poslušaju.

— I ne čudim se tomu. Hajde dakle da uradimo sami, pogotovo bez državne pomoći.

I g. Balthazard razloži svoj projekt.

— Izvrsno, — odgovori Georges de la Blanchère. — Ja sam u svojem očaju baš došao, da ispitam, ne bi li moj direktor učestvovao u poduzeću financijski. Domećem, Transatlantsko je Društvo voljno da besplatno dade ladju i kapetana. To je najmanje.

— Preostaju dakle samo troškovi za hranu, ugljen, ulje, uzdržavanje, plaće momčadi, osiguranje i t. d. ... a sve bi se razdijelilo na tri dijela, jedan za Mascarilla, jedan za Epohu, a jedan za moju sestričinu, koju zastupa njena guvernanta msr. Papacock. Ja bih htio da priložim za troškove, ali svota, koju bih mogao ponuditi, bila bi zaista smiješna, sve da prodam svoju kućicu.

— Da prodate svoj »Dom«, nipošto, dragi prijatelju, to bi bila ludost!

— Nudim se u svakom slučaju kapetanu za sekretara, da mu pomognem voditi brodski dnevnik.

— To je već pametnije. Ali taj bi posao prije pripadao meni. Hodite dakle sa mnom k mojemu direktoru, Narcissu Robecu; u dvoje nam je više izgleda, da ćemo uspjeti. Vaša ljubezna pomoć krijepi mene; i trebalo mi je nje.

Oba prijatelja budu odmah primljena od direktora Mascarilla, čovjeka suha, hladna, praktična, puna odlučnosti i inicijative. Razumio je odmah korist, što je taj predlog može da donese njegovu

listu, te je s mjesta telefonirao svojemu drugu Molinieru, direktoru Epohe, stekao njegov pristanak i nakon pet časaka mogla se je ekspedicija smatrati da se organizuje.

Gospodin se Balthazard požuri da o tom obavijesti mistressu Papacock u hotelu, gdje je najmila sobu, ali ni ona nije bila besposlena.

— Sastala sam, — reče mu, — mister Greenfielda, direktora American and Foreign Banking Co. Udešeno je, on će nam na račun miss Gracin otvoriti sve potrebne kredite. Nego možda nam i ne će trebati vrlo velika svota; uspjela sam zaista da za stvar zainteresujem mister Wappletona, direktora velikog amerikanskog lista New York Expres Advertiser; on je u ovaj mah u Parizu i nudi se da će on sâm platiti isto onoliko, koliko Epoha i Mascarille zajedno, ako mu se vijesti, koje telegrafiramo, budu javljale u isto vrijeme kad i njima.

— Vidim, da se vi razumijete u poslove. Svi vam moji komplimenti, gospodjo. Možemo dakle ovako da ustanovimo, kolik je svačiji prilog:

Transatlantsko društvo: brod i kapetana.

Za preostatak:

Mascarille	1/5
Epoha	1/5
New York Express Advertiser	2/5
Miss Milburne	1/5

— Tačno.

— Da sad uredimo pojedinosti. Rekao sam, da ću biti kapetanov sekretar; vi ćete, gospodjo, ako želite, imati vrhovnu vlast nad kućanstvom a i nad financijama. Georges je bivši oficir te će biti drugi kapetan na brodu; on će preuzeti naučna

motrenja, odnose s ministarstvom mornarice i saopćenja onim trima listovima, što će nas podupirati; ja ću mu pomagati, kad ustreba. Ako uzmoramo da bijemo boj s gusarima, ili s drugim banditima, ili s morskim nemanima, njegovo će nam vojničko iskustvo jako koristiti. Svak na svojem mjestu, i sve će dobro da bude.

— All right!

Čim se je g. Balthazard vratio u Bois-Colombes, zovne svoju odanu sluškinju.

— Atalija, spakujte svoj kovčeg, — i moj, — mi putujemo na veliko krstarenje po oceanu.

Sluškinja zaprepaštena ispusti na pod u kuhinji tanjur, što je brisala, da se je razmrskao u komadićke.

— Vi bi, gospodine, u Ameriku?

— Zacijelo, ali najprije ćemo da priteknemo u pomoć mojoj sestričini, jer joj je bród u opasnosti. Povest ću vas, Atalija, a ukrcat ćemo se za tri dana u Havru.

— A Lilita, Gontran, Matuzalem i Jacquelina? Tko će se brinuti za njih? A tko će villu čuvati od provalnika?

— Namjestit ću čuvara.

— No ja moram da vam kažem, gospodine, to ne može da bude. Dvadeset sam godina evo u vašoj službi, ili vaših pokojnih roditelja, (Bog im se smilovao duši!) ali ako bi vi da me vodite na more, sve do Amerike, ja ću da se odreknem službe, makar kao jadan pas skapala na ulici!

Pošto je izrekla te svečane i odlučne riječi, udari Atalija u plač na sav glas, a krajem pregače briše suze.

G. Balthazard prasne u smijeh.

— Ta ja ću sâm na put. Umirite se, ne prekipljujte, a pogotovo ne razbijajte više!

VIII.

ŽIVA RESINA.

Medjutim se je javno mišljenje uzbudjivalo do krajnosti. Jedini pretjerani optimisti i interesovana parobrodska društva ponešto su se još nadali. Publika im je još dolazila u agencije, ali to nije bila više ona žestina, kao u početku; nadošao iza nje tmuran očaj, isprekidan bijesnim prigovorima.

Zastupnik Barrier interpelirao ministra mornarice i zapitao ga, šta kani poduzeti i pokušati, da nestalima pritekne u pomoć. Mnogi drugi zastupnici poduprli to zauzimanje, te vlada za malo da nije srušena. Morala se obvezati, da će na Atlantik poslati, ako ustreba, eskadru pod zapovjedništvom viceadmiralskim.

Ali kao obično, govorilo se mnogo, a radilo malo.

G. Balthazard, Georges de la Blanchère i mrs Papacock radili su, i radili vrlo revno. Znali su da uvjere upravnike Transatlantskog društva, da je ta ekspedicija hitna. Brod, što im ga društvo daje na raspolaganje a zove se Franche-Comté, sprema se već u Havru za polazak. To je packet-boat srednje veličine, ali brz, s dobrim mašinama i sa jakom uredbom T. S. F.

Zapovjednik, g. Florenville, pomorac je iz Honfleura, s velikim iskustvom. Uz njega jedno drugo lice zastupa Transatlantsko društvo, i to član

društvenog upravnog vijeća, g. de Vassaucourt, vrlo odličan čovjek, koji se u dokolici marljivo bavi i pomorskom umjetnošću i prirodnim naukama, osobito botanikom.

Momčadi ima dabogme što manje; brod se čini gotovo praznim, ali im se valja nadati, da će možda morati da prime mnogo brodolomaca; zato je povedeno i specijalno osoblje, ženske za poslugu i bolničarke, te liječnik, doktor Samary, i kirurg, profesor Delacourt.

Onog istog dana, kad je Franche-Comté otplovila, javiše novine, da je vlada Sjedinjenih država poslala krstaricu u potragu za Gigantikom i Zouloulandom. Nema sumnje, francuska će se vlada povesti za tim primjerom; Engleska, gospodarica mora i ljubomorna na svoju prevlast, ne će zacijelo propustiti da učini isto tako, s jačim pomorskim silama. Ne smije se dakle gubiti vrijeme.

Kako je Frache-Comté sa svom žurbom otplovila iz Havra, stiže brzo po prilici na onu liniju, kojom su trebali u protivnom pravcu da plove oni packet-boati, što su tako čudno nestali. G. de Vassaucourt, kapetan i Georges de la Blanchère interesovali su se gotovo jedino za Ile-de-France, g. Balthazard i mrs Papacock brinuli su se nadasve za udes Zoulouland. Uostalom, na ladji je bila najsrdačnija sloga.

Jedinoga g. Balthazarda mori ljuta nelagodnost. Kako se udaljuju od normandijskih obala, sve mu se čini da mu se crijeva penju u želudac, a želudac se potiskuje prema grlu. Tomu ludomu premještanju utrobe njegove bila je bolna posljedica, da je preko volje morao da nahrani ribe, ali mu one nisu za to zahvalile.

Neprestano stoji on nalakćen na ogradu, ili leži u svojoj kabini i zaziva smrt ili barem da se vrati na kaljavu zemlju, koja mu se sada čini nekim predvorjem nebeskim.

U toj prilici mrs Papacock iskazuje odanost, koja nadilazi svaku hvalu. Materinski obasipa g. Balthazarda razumnom i dirljivom njegom, ali mu ipak govori pokadšto malko neugodne stvari, da se ne bi odučila od njih. Liječi ga od morske bolesti ljekarijom, koju je ona sama dobila od nekog portugalskog liječnika, a djeluje bolje od ikojega lijeka.

Ili je bilo od tog divnog liječenja, ili se je priučio, ili se je naprosto more umirilo, samo g. Balthazardu brzo odlanulo i on ponešto otvrdnuo, a kad je opet oživio, uzeo da misli jedino, kako će natragati sestričinu Gracu Milburne.

Započelo se vrijeme poteškoćâ. Nije se još dogodilo ništa zaista anormalno. Ali kapetan konstatovao naskoro, da kompas pokazuje simptome potpuna ludovanja. Magnetna igla, unatoč izolaciji, što je čuva, okreće se, kud joj se mili i pokazuje u nekim momentima nagle promjene.

Moradoše se okaniti kompasa, te će da se upravljaju po suncu i po zvijezdama. Ali odjednom se zastrlo nebo, gusti ga oblaci osvojili, pa ne znaš pravca; oblaci su olovne boje, gotovo ljubičaste, zaista zlokobne. Lete brzo.

— Ili se ja ljuto varam, — reći će kapetan, — ili ćemo da dobijemo najkrasniju buru, kakve je bilo od svjetskoga potopa! Ako sam ikad vidio ovako ružno nebo, neka me okrste da sam zapovjednik stjenice plivačice.

— Zaista? — uzvikne g. Balthazard sav blijed.

Čim pomisli na gorostasne valove, na kojima će da zaskakuće brod, osjeća već, kako mu se komeša utroba, kao vunena klupčad, kad se njima igra Lilita.

— Moram priznati, — reče g. de Vassaucourt, — da je to zaista strahovito! Ni ja nisam još nikad vidio ovakvih olujnih oblačina.

Spremiše se, štogod može opreznije da bude, samo da bi im što manje naudili bijesni valovi.

Ali u jedan se mah odigrao najnenadaniji, najnerazumljiviji prizor. Gosp. Florenville, koji je promatrao obzorje, gotovo ispustio durbin u more.

— Pogledajte, — doviknuo on g. de Vassaucourtu, — oblaci se odjednom ustavljaju!

— Istina je, sada se ne miču.

Ali već kapetan zaciknuo od beskrajne prepasti.

— Tisuću mu milijuna prokletih vragova! Eto se oblaci vraćaju!

— Ne može biti!

— Možda, ali jest! Pogledajte sami!

I zaista se oblaci, pošto su časak mirovali, vraćaju natrag, kao da ih privlači, udiše neka tajnovita, neodoljiva sila!

— To je zaduhnuo vjetar, nema sumnje, ali za čudo iznenada.

— Čini mi se da nema vjetra, a to i jest najčudnije.

— Ima ga zacijelo tamo u visini, ima zračnih struja.

— Ali se čini da se one pokoravaju nekim posve novim zakonima.

— Napokon, — izjavi g. Balthazard, radosno trljajući trbuh, — glavna je stvar, da umaknemo buri.

— Svejedno bih ja želio, — reče kapetan, — da znam, šta se dogadja.

U isti mah opažiše na južnom obzorju crvenkasta svijetla, vrlo daleka.

— Čuvena sjeverna svijetla, — reče Georges.

— Budućnost će nam razjasniti te tajne, — dovrši zapovjednik.

A g. de Vassaucourt latio se opet omiljenog posla, da skuplja resine, da bi svoj herbarij popunio morskim biljkama.

U tom mu poslu pomaže jedan mornar, koji barata nekom sondom sa željeznim kukama.

Botaničar istražuje pomno lovinu i zadržava samo najzanimljivije primjerke. Drugo se baca natrag u more. I drugi se putnici, premda su laici, zanimaju za to istraživanje.

— Oh, ta gledajte, gospodine, — zaviknut će odjednom mrs Papacock, — ovu neobičnnu biljku!

I pokaže resinu narančasto-crvene boje, koja nikako ne nalikuje na druge.

— Čudno je, — reći će g. de Vassaucourt vadeći lupu, — nisam nikad vidio ovakvu, a ipak prilično znam morsku floru. A vi, kapetane, šta velite o njoj?

G. Florenville razrogači zaprepaštene oči.

— Ni ja ne poznajem tu resinu.

Pogledaše je bliže. Po obliku je nepravilna zvijezda; na sve strane pruža vijugaste grane.

— Tà nalikuje na malu sipu! — reče g. Balthazard.

Mornar dodirne prstom jednu ticaljku i ona se odmah skupi.

— Ah, to se miče! — zaviče on.

— Kao mimoza.

— Gledajte, — reći će Georges, — sva se biljka kreće.

I zaista, svi se kraci na resini skupljaju ili pružaju, savijaju se, zavrću, polagano ali neprestano.

Čudno je, promrmlja g. de Vassaucourt vadeći povećalo.

Za čas pošla, da se tako rekne, sva resina, kao golem pauk.

— To je crvena sipa, — izjavi mornar.

— Nije, te su ticaljke od vegetalnog tkiva, a nisu od animalnog, kao što dokazuje ispitivanje lupom,

pa to jest doduše resina, ali sasvim nepoznate vrste.

— Možda je to mesoždera biljka, ili pravije riboždera, — reče g Balthazard.

— Lako ćemo vidjeti.

Gosp. de Vassaucourt pošlje po nešto isjeckana mesa i ribe; to i muhe budu stavljene u dodir s kracima čudne zvijezde. Ali oni ostadoše ravnodušni.

— Onda je to, — zaključi kapetan, — naprosto resina, koja hoda.

— Tako mi svetoga Gildasa, — opet će mornar, Bretonac, po imenu Efflam Le Moal, — tu je neka čarolija. Treba tu vrašku resinu baciti u more!

— Da se niste usudili! — prihvati riječ g. de Vassaucourt. — To je neobična rijetkost; ja ću to saopćiti Akademiji znanosti.

— Znate, šta ja mislim? — upita g. Balthazard. — Ja dakle mislim, da mi ulazimo u ono, što ću da nazovem tajanstvenim krajem, gdje ćemo konstatovati još mnogo drugih neobičnih stvari.

— Da nam je sastati Zoulouland! — uzdahne mrs Papacock.

— Ja baš i mislim, da se možemo nadati vijestima o njem, jer po mojem sudu i njemu i Gigantiku i Ile-de-Franci nestanak je prouzrokovan istim uzrokom ili je spojen s istom zagonetkom, s kojom i ta svijetla, što su već opažena, i uzmicanje oblakâ, i pojava resine, što se sama miče.

— No onda ... — reći će zapovjednik.

U taj mah Efflam Le Moal zacikne prestravljen i prekrsti se.

Svi pogledaju za njegovim pogledom i smotre, kako ta neprirodna biljka zaista h o d a po palubi, i ne hoda nasumce, nego u namjerenu pravcu.

— Razumijem, — reče g. Balthazard i pokaže na vedro puno vode; onamo se uputila živa resina.

Pred začudjenim i ponešto uplašenim očima onih, koji su tu, prešla morska biljka polagano i s nečuvenim naporom razmak, što je dijeli od vedra, onda joj se biljne ticaljke uspravile i potražile izbočine, za koje bi se zakačile. Kad ih ne nadjoše, stala resina zaobilaziti oko vedra; naposljetku naišla na metlu i ta joj poslužila za brv. Penjući se uz te prigodne ljestve stigla ona do vode i sa slašću, čini se, spuzla u nju.

— Čudno! — zaključi g. de Vassaucourt.

I nadajući se, da će naći još drugih dragocjenosti, naloži, da opet bace sondu.

Željezne kuke zahvatiše sada težak skup resinâ, ali samih vrlo običnih. Baš kad htjedoše da ih bace natrag u vodu, Georges se iznenadjen trže:

— Ta šta je to?

Pokaže na čunjastu stvar, sasvim pokrivenu biljkama i maljucnim školjkama.

— Komad drveta?

— Ili pravije boca?

Malu morsku izmetinu oslobodiše iz prevlake. Bila je šampanjska boca, vrlo pomno začepljena, zapečaćena i zakatranjena.

U boci se razbirao povelik svitak papira.

— Gospodo, — ozbiljno će kapetan, — pozdravimo tu osobitu poruku nepoznatih brodolomaca! I ne donijela nam preloših vijesti!

IX.

BOCA.

Nije teško zamisliti, s kakvom su se strasnom radoznalošću a i zebnjom latili da otvore bocu. Kao da će se iz nje oglasiti glas Usudov. Šta će otkriti ona?

Georges i onda g. Balthazard ne htjedoše da se prime toga posla. Osjećali su, da su prejako uzbudjeni.

Kapetan izvuče s priličnom mukom čep, onda papir i odmota ga. Bilo je mnogo listova, napisanih na mašini.

— O, to je engleski, — uzvikne. — Vama, mistress Papacock, pripada čast da čitate i prevodite, ako izvoljavate.

Amerikanka izvadi naočare i započe:

— Na Zouloulandu, dne ...

Zacikne i gotovo se onesvijesti u naručaju g. Balthazarda, koji joj je galantno pristupio, da je podrži. Ali ona se odmah snadje i nastavi:

— Molim i zaklinjem one, koji budu našli ovaj papir, neka ga otprave mojemu bratiću g. Balthazardu... . .

— Bože mili, ta to je od same miss Grace! — uzvikne mrs Papacock.

— Moja sirotica sestričina, — reći će g. Balthazard.

— ... G. Balthazardu, u Bois-Colombesu, a prepis neka pošlju i mojoj guvernanti, mrs Papacock, hôtel ... u Parizu, i g. Eliasu Mac Gregoru, mojemu notaru, u Bostonu.

Najprije umirujem sve one, koji se zanimaju za mene, naročito moju divnu guvernantu, za koju osjećam gotovo kćerinsku ljubav ...

Tu morade čitateljica prevoditeljica da prekine i da otare suze od nježna ganuća.

— Ja nisam zasad u opasnosti. No sve što gledam, tako je neobično, da mi se smrt možda ne bi činila manje okrutnom, ali bi se činila manje neobičnom.

Mi živimo, moji drugovi u nevolji i ja, kao u snu, tisuću puta fantastičnijem, nego što su sni iz Tisuću i jedne noći, ili pravije u tlapnji. Ovo što se dogadja tako je nevjerovatno, da će svi oni, koji budu čitali ovo istinito pripovijedanje, steći dojam, kao da slušaju buncanje neke ludjakinje. (Ta me riječ ne plaši.).

Bih li smjela priklopiti, da bi mi se ludost činila manje strašnom od zbiljskih, neprijepornih fakata, što nam se svaki dan javljaju u nevjerovatnu prizoru?

Uza sve to morat će kasnije da nam povjeruju, jer nas ima stotinama, koji ćemo to svjedočiti; uostalom, beskrajno je veća vjerovatnost, da će se te strašne zgode brzo razglasiti i da će im sva zemlja postati pozornicom. Da ne bi one prouzrokovale onaj konac svijeta, što je toliko puta bio proricán, krivo, ali će nastati možda iznenada, baš u onaj čas, kad se najnemogućnijim bude činio našim bijednim malim učenjacima, zaslijepljenima od ponosa!

No ja zalazim u previsoko razmatranje; možda su moje bojazni isprazne, ili u svakom slučaju prerane? Gubim se u duboko premišljanje, koje bi bolje bilo da prepustim filozofima; kazat ću dakle naprosto, šta sam vidjela.

Zoulouland je uredno putovao k Evropi; vrijeme je bilo divno, sve je teklo dobro. Ja sam se pak ra-

dovala misli, da ću naskoro vidjeti Francusku, domovinu mojih djedova, i kako se je reklo, drugu domovinu svakoga obrazovanoga čovjeka; Pariz, taj čarobni grad, nazamamniji od svih glavnih gradova, i onoga bratića, o kojem je moj siromah otac posljednjih godina često mislio i usrdno žalio, što ga ne poznaje.

Govorilo se je doduše o zakašnjenju Gigantika, koje zadaje brigu; ali samo ljudi mrke ćudi usudjivali su se natucati, da bismo mogli zapasti u isto takve nezgode. Smijali smo se, zbijali šale; zapovjednik, g. Prescott, mirio nas, a mi se uzdali u njega. No bojazan nam se obistinila, kad nam je T. S. F. javila, da nema vijesti ni od Ile-de-France. Operator naše radiotelegrafske stanice pokazao se osobitim pesimistom, možda zato, jer je već pretrpio strah od brodoloma, kojemu je umaknuo samo po čudu.

Mnogo se je govorilo i o neobičnim svijetlima, što su neke ladje opažale na južnom obzorju i uporedjivale ga sa sjevernim svijetlima. Vidjeli smo ih upravo od nekoliko dana, te potekle hipoteze. Ta svijetla nisu doduše nalikovala ni na koje od onih svijetala, što se obično gledaju, pogotovo na čarobni suton ili zoru. To su bile kao neke zavjese, što se po miloj volji odmotavaju sa zrenika, ili gdjekad i kao bazaltovi stupovi, što se ispinju jedni iznad drugih, a obično ih zovu »orguljske cijevi« i dive im se u nekim zemljama, na primjer u Fingalovoj spilji, i u Francuskoj iznad grada Borta. Ali su bili neobjašnjivih boja: rumeni, sjajno crveni, narančasti nadasve, a i modri ili ljubičasti. Neprestano su im se mijenjale nijanse. Bio je to pravi čarobni prizor, praćen neobičnom bukom: dalekom škripom i pucketanjem.

Jedne večeri, — one nezaboravne večeri, kad se je otpočela velika zebnja, — činila su se ta svijetla življa i bliža.

Odjednom spazismo, kako je prostranstvo na sve strane izbrazdao mlaz iz jaka projektora, kojemu je svijetlo narančasto. Taj projektor kao da po moru traži nešto; grozovito prianja da šiba po valovima. Naposljetku nas našao i ošinuo nas svojim zrakama. Strahovito smo čuvstvo osjetili svi, neku bolnu drhtavicu, kao od električne struje iz Ruhmkorffove cijevi. Ta struja prodire nas, obuzima nas, osjećamo, kao da je iz nas iščupana duša, pogotovo volja naša, i kao da nam je sasvim zagospodovala tudja sila.

Kako sam kasnije doznala, u taj je čas naš telegrafist javio nevoljni znak »S. O. S.« i za njim riječi: »Tajanstvena i strahovita opasnost. U pomoć. U nevolji smo na širini ...« Ali kako su strahovite zrake iz projektora ošinule njegovu kabinu i antene, zanijemio je aparat T. S. F., paraliziran kao i naše energije, na beskrajnu štetu, jer je trebao da javi naš položaj, širinu i dubljinu. Koji su čuli naš zov, nisu znali, kamo bi nam pritekli.

Iznenada nestade onoga dojma strave, što nas je bio obuzeo. Osjetismo, da nas je zaokupila neodoljiva, mahnita želja, izmiješana doduše sa strahom, da podjemo k tomu žarištu, što nas osvjetljuje, da se na njem oprljimo kao leptirovi, koje mami baklja.

Bili smo zaista fascinirani. Tražili smo kapetana, da ga zamolimo, neka nas odvede k čudnomu, strašnomu i zamamnomu ognju.

Ali on već dovikuje momčadi naloge.

Spazismo ga, kako ga je svega obavila narančasta svjetlost; čini se kao da je automat ili pra-

vije sav prevladan od neke sugestije; maša se rukom k čelu, kao da bi odande da ukloni neku bolnu stravu od bezumnih prividjenja i neopisivih opsjena.

On naloži, da se okrene brod i da se kljun brže uperi k projektoru.

Glas mu se sasvim promijenio; bio je kao zanesen mjesečar i posve nesvijestan o svojim djelima.

Zaboravljao je svoje dužnosti, put, koji mu je odredjen, tešku odgovornost prema Društvu, nama svima, našoj rodbini, našim narodima. Sva je prilika, vodio nas je u smrt i svi smo o tom bili potpuno svijesni. Uza sve to naše mu je jednodušno klicanje odobrilo, mornari zaurlali od radosti, a Zoulouland svom se parom okrenuo k jugu i grozničavo pojurio k narančastomu plamenu, što ga svejednako obavija zrakama i sve privlačivija sila izbija iz njega.

Sitne pojedinosti prikazat će to ponešto: opazila sam u neki čas, da svijetli mlaz nosi kao neke zlatne čestice i uzgledajući k ishodištu toga prašnoga stuba razabrah da se diže iz vedra, puna drvene pilotine; tu pilotinu kao da udišu magnetičke zrake i privlače je k svojemu žarištu. Razderem novinski list na sitne komadićke; oni odletješe odmah istim putem.

Malo iza toga pas kapetanov, divan novo-fundlandski pas, na kojega su tiranske zrake imale očito isti utjecaj kao i na nas i koji je bijesno lajao prema njima, skočio najzad u more i zaplivao k projektoru. Moradoše mu dobaciti bovu i izvući ga na brod, baš u času, kad je bio iznemogao te već nestajao u more.

Galebovi, na koje je pala kobna svjetlost, odmah skrenuli sa svojega puta i strelimice poletjeli k toj vraškoj zvijezdi.

Plovimo dakle u vrtoglavici k Neznanomu, neprestano obavijeni narančastom svjetlošću, koja sve jača. Sve očitije djeluje; moradosmo se skloniti, da umaknemo električnim udarcima, koji su postajali nepodnosivi.

Električnim se sijalicama gubi sjaj, kao da je i struja posrkana ili uništena donekle. Telefoni se ušutkali. Naskoro se umanjila brzina dinamima, koji su se na najnenormalniji način ugrijali; čini se kao da ih usporava neko snažno obuzdavanje. Moradoše ih sustaviti, da se ne užare, i sva ladja zapala u mrki mrak ... to jest, u noć, koju su rasvjetljivale jedino strahovite narančaste zrake.

Pri svem tom je sve silnija bivala naša želja, da podjemo k toj velikoj tajni. Zapalismo svijeće; trepetavi plamenovi njihovi svi su se naginjali k projektorovu žarištu.

A ipak nismo mogli odoljeti, da bismo ostali u zaslonu; strašna nas je radoznalost neprestano izmamljivala na palubu; škodljivomu smo istrujavanju odolijevali bolje za debelim staklima u salonu na prednjoj strani.

— Hodite! Sada se mogu trpjeti zrake! — zaviknuo g. Carlotti, talijanski liječnik, koji je bio najživlji medju putnicima.

Pohrlismo, a uto javi straža:

— Dva broda na obzorju!

S jednoga od njih izbija ono zagonetno svijetlo. Ali to nam nije kazalo, zašto je to svijetlo, i nije nam objasnilo nemilo djelovanje njegovo.

Ugledasmo nabrzo dva broda; durbini nam omogućili, da ih razaznamo; jedan je zacijelo amerikanski, drugi se čini da pripada Transatlantskomu društvu ... Ta kuda smo namjerili? Svima nam se istrgnuo u jedan mah isti uzvik:

— Pa to je Gigantik i Ile-de-France!

Sjajna zraka izvire s Gigantika. Kad smo se još bliže približili, razabrasmo neobične stvari na obadvjema ladjama; čini se da su posute čudnim metalnim spravama, kukama, pilonima, lukovima, armaturama, koje su načičkane šiljcima.

Sve je osvijetljeno nerazumljivim svijetlima, što se vazda mijenjaju i gdjekad se dižu do velike visine, gdjekad se gotovo gase, gdjekad opet zahvataju cijelo nebo; to su ona svijetla, što smo spazili iz daljine, a opazili su ih i prije nas, svijetla, što nalikuju, kad su najveća, na sjeverna svijetla.

Mlaz iz projektora sve se tanji i slabi; upravljen je tako, da vazda zgadja zapovjednika; prati ga, kudgod se on miče, i upravo ga drži pod svojom vlašću.

Kad od tih dvaju brodova nismo više dalje bili nego nekoliko stotina metara, spazimo, kako se s jednoga od njih, i to s Ile-de-France, diže zrakoplov neobična oblika, nalik na golema bumbara ili na neku gorostasnu osu.

— To je zrakoplov s vijkom, — protumači jedan inženjer, g. Edward Jackson, koji je bio medju nama. — Ali taj je sistem, — nastavi on, — urodio dosad samo teoretskim rezultatima; ne znam da dokučim, kako taj ovako divno funkcijonira.

Zrakoplov se već spuštao k nama. Nevjerovatno smionim kretanjem i sa savršenom tačnošću spustio se ostrag na Zouloulandu.

Iz njega sidjoše dva strašna stvora. Gorostasna su rasta, visoki dva i pol metra, tanki, u zelenkastim kabanicama, čini se, i kao da su maskirani. O pasu su im neke neobične male sprave.

Jedan od njih izidje unaprijed.

Jedan od njih izidje unaprijed, sagne se i nacrta na palubi krug, koji okružuje druga njegova, njega samoga i zrakoplov, a sija se vrlo živim fosfornim sjajem.

Zatim pogleda oštro zapovjednika Prescotta, i onda, oh, strašna li čuvstva, spazismo, — ja sam

razabrala bolje od ikoga, jer sam bila sasvim blizu, — da ta neman ima t r i o k a, od njih jedno iznad nosa, gotovo onako, kako prikazuju ciklope u mitologiji. Ali to je treće oko zaklopljeno; od ona dva druga desno nema ničeg osobitog; no iz lijevog izbija žuta narančasta zraka; to oko gleda zapovjednika.

— Gospodje, gospodo, — reći će zapovjednik glasom bez zvuka, — zaklinjem vas, a ako treba, zapovijedam vam, uklonite se na prednji kraj; stražnji će kraj ostati za momčad, osim kad treba služba. Očuvajte hladnokrvnost i pokoravajte se kao i ja, onima, k o j i s u m o ć n i j i i m u d r i j i n e g o m i!

Te riječi, što ih je nesretni g. Prescott izrekao očevidno pod vlašću neke jače volje, izazvaše u nama neopisivu smetnju i uzbuniše nas.

Nekoliko putnika zaprotestovalo, medju njima talijanski liječnik g. Carlotti, inženjer Edward Jackson i amerikanski oficiri.

— Mi smo slobodni ljudi. Mi ne primamo naloge od onih, koji su očito gorostasi zlikovci, a vladaju nekom tajnom moći. Nas ne plaši ta smiješna opsjena.

Onda će da nasrnu, ali kad stigoše na svjetlucavu crtu, zastadoše kao ukočeni; tri puta potrčali, a svaki put kao da su se sudarili s nekim nevidljivim zidom i uzmakli, vičući od bjesnila.

Onda g. Jackson trže revolver, ali ona dva strašna djavla, kako su ih već zvali, pogledala svojim n a r a n č a s t i m o k o m; on odmah zastade te automatskom, primoranom kretnjom baci oružje u more.

— Gospodo, — reče zapovjednik, — zaklinjem vas, odložite oružje, za vaš interes.

Nitko se ne mače.

Jedan od zelenkastih demona upravi na nas onu spravu nalik na kaveni mlin, što mu je za pasom, a zapravo mu je mitraljeza, samo ne baca tanad, nego nevidljive zrake ili vrlo oštre i neprimjetljive titraje. Nato prasnuše svi naboji u revolverima i koje ljuće koje slabije raniše one koji ih nose ili susjedne osobe.

U isti mah planuše u džepovima sve škatulje sa šibicama. Nastala mala panika.

Nismo se još ni bili prečudili, kad jedan drugi putnik, mlad Španjolac, g. Manuel Montilla, brže nego što bi itko pomislio baci bijesno svoju navaju[1] na ona dva djavla i jednomu rani ruku. Iz rane mu poteče z e l e n a tekućina, očito njegova krv. U isti mah spazismo, da se malo razvija ono, što smo držali da mu je kabanica; strahota, to su krila, nalik na krila golema šišmiša. Drug njegov skoči k g. Montilli te nastade nešto, što se i ne može zamisliti; on otvori t r e ć e o k o i odande izbi ž a r k o c r v e n a zraka. Španjolac se maši k čelu i sruši se mrtav. Mi protrnusmo od strašna zaprepaštenja. Onda mi ženske priskočismo žrtvama.

Ranjeni se je »djavao« činio da je jako ozlijedjen. Kao da se je iznenadio, kad je vidio da mu teče krv. Ja mu pokažem rubac i učinim gestu, da bih mu zavila ruku. On zaustavi na meni svoj narančasti pogled, ali veoma blago, te sam jasno razabrala, da njegov duh veli mojemu: »Hvala ti, pristupi; ti smiješ da prekoračiš blistavi krug.«

[1] Navaja (čitaj: navaha), nož.

Podjoh, i sva se iznenadih, da me nije zaustavila strašna svjetlucava crta. Oni se oko mene začudili još više. Zavila sam ga na brzu ruku; oh, strahovito je čuvstvo gledati tu rubeninu, okrvavljenu z e l e n o m krvlju!

Nepodoba mi zahvali izrazitim pogledom svog običnog oka, u kojem je bio odsjev blijedo modar.

Ali moram da prekinem to pripovijedanje. Ti listovi, što ih za veću sigurnost uvijam u pergamentski papir, napunit će bocu. Napisala sam ih u pet primjeraka te povjeravam valovima pet sličnih boca, uzetih iz smočnice, gdje ih na svu sreću preostaje još sva sila. Oni, koji su veselo ispili šampanjac, što je bio u njima, nisu zacijelo slutili, za što će one jednoga dana poslužiti.

Povjeravat ću im i dalje dnevnik, u koji zapisujem te nečuvene zgode. Dao Bog da ovi listovi stignu na sigurno mjesto.

Vi, koji marite za mene, ne vodite brigu! Nisam u opasnosti; ako mi priteknete u pomoć, čuvajte se narančastih zraka; bojte se svemoćnoga znanja onih, k o j i s u m u d r i j i o d n a s, a nadasve, — jer se radi o našem životu, — ne činite na žao tajanstvenim z e l e n k a s t i m d j a v o l i m a.

Drugi dio.

X.

TRAGIČNE MORSKE IZMETINE.

Kad je mrs Papacock pročitala, pritisla malo društvance na nekoliko časaka mučna šutnja. Sve ih zaokupila prepast od te neobične pripovijesti, i opravdana dabogme.

— Siromašno dijete! — zajeca guvernanta, — kakve neobične nevolje mora ona da trpi!

— Jest, nesretna sestrična! — priklopi g. Balthazard.

— Mora se priznati, — reći će kapetan Florenville, gladeći hrapavom rukom podbradak, — da je sve to nevjerovatno, jest, zaista nevjerovatno.

— Ta mlada osoba, — zapita doktor Samary, — je li ona ... kako bih rekao? sasvim zdrave pameti?

— Potpuno! — odgovori živo mrs Papacok, — uvijek je u nje bio najveći razum, najskladnija logičnost, najneromantičnija i najnaučnija narav; ona se je uostalom za svojih studija odlikovala nadasve baš u znanostima; ona bi u njima mogla zaista da upućuje starca učenjaka.

— Pa s tim bolje! ... ili s tim gore: — reče kapetan.

— Sigurno je, — primijeti g. de Vassaucourt, — da je to vanredno neobična pripovijest.

— Ja ne mislim tako, — izjavi g. Balthazard. — Sve je u potpunoj vezi. Ne poznajem još sestričinu moju, ali sam siguran, da je iskreno javila sasvim istinite fakte; oni potvrdjuju hipotezu, koju sam ja stvorio, smionu, priznajem.

— Saopćite nam je dakle!

— Bilo bi prerano; tako je nevjerovatna, tako mahnita! Dopustite mi, da sačekam još jasnije dokaze.

— Vi mislite dakle, da ćemo mi biti svjedoci sve čudnijim zgodama?

— Za to sam siguran! Imali smo već živu resinu.

— Zbilja, — zapita g. de Vassaucourt, — šta je s njom?

— Još je tamo, mislim.

Potrče k vedru; resine u njem nema više.

— Le Moal, — zaviče botaničar, — šta ste učinili s tom dragocjenom biljkom?

— Da prostite, gospodine, to je bila djavolja lukavština.

— Odgovarajte! Šta ste učinili s njom?

— Ona bi na našu ladju navratila nesreću. Bacio sam je opet u more.

— Nesretniče! Vi bi zaslužili ... da isto tako postupamo i s vama; ne ću vam oprostiti, ako mi opet ne ulovite živu resinu.

— I još jednu bocu, — priklopi g. Balthazard, — u kojoj je nastavak dnevnika moje sestričine.

— Oh, da, — reče mrs Papacock. — Ali nadasve treba joj priteći u pomoć.

— Žalibože, mi ne znamo, gdje su ona tri broda.

— Valja nam se jedino uputiti k crvenim svijetlima.

— To nije tako lako: često zna da se zacrveni cijelo nebo.

— A onda, ako dospijemo u područje narančastih projekcija, bit ćemo privučeni i sjureni u nemoć, kao leptirovi, hipnotizovani od svjetiljke.

— Svejedno! — zaviče guvernanta, — bit će nas veći broj, da se branimo od tih nemani, a udruženi ćemo svakako bolje pretrpjeti udarce udesove.

— Hm! — promrmlja jedan od liječnika, — vi dakle zaista vjerujete u tu historiju?

— Da li vjerujem? Isto toliko i još više nego u medicinu.

— Ima tu boljega posla, — reći će g. Balthazard, — nego da srćemo vuku u ždrijelo. Uostalom, moja sestričina i sama uvjerava, da ne zapada ni u kakvu opasnost. Približimo se brodovima, ali oprezno i nastojmo osobito da zasad istražujemo sve ono, što će moći da nam namakne kakvu korisnu obavijest, bilo za navalu, bilo za obranu. Naš odlični zapovjednik, koji poznaje valjda bolje od ikoga struje na Atlantiku, znat će da nas vodi; ja slutim, kad smo već našli resinu i bocu, da smo zaplovili strujom, koja teče odande, gdje su (ili su barem bili) Zoulouland, Ile-de-France i Gigantik. Nastojmo da se držimo u toj struji, pa i da zaplovimo protiv nje; bit će nam prilike, da dodjemo do zanimljivih otkrića.

— To su razborite riječi, — priznade kapetan Florenville. — Ja potpuno pristajem uz to mišljenje i prema njemu ću postupati, kolikogod budem mogao. Vi, gospodine Balthazarde, vodite brigu, kako ćemo umaći utjecaju narančastih zraka. Gosp. de Vassaucourt nastavit će svoje sondiranje i lov, obilan, nadajmo se; gosp. de la Blanchère vodit će brodski dnevnik i sastavljati senzacijono udešene izvještaje, koje ćemo po T. S. F. otpravljati našim vezama.

— Tako je, — potvrdi Georges; — posao mi jedini stišava malo jad, što mi nema glasa od drage moje Viviane.

— Strpite se, — reći će mu g. Balthazard; — ja mislim, da će nam brzo biti glasova.

— Da Bog da istinu govorili! Da mi ju je vidjeti samo časkom, pa makar onda umro s njom!

Mornar Le Moal uze opet pod komandom gosp. de Vassaucourta da baca u more čas svoje željezne kuke, čas najsavršenije sonde. Prijekori, što ih je stekao, podstiču mu revnost. No kao navlaš ne nalazi više nikakvu nepoznatu resinu. Ulovio je još jednu bocu, ali na opće razočaranje bio je u njoj samo prepis onoga dnevnika, što je nadjen u prvoj boci.

Bili su gotovo već klonuli, kad mornar na straži javi, da neko tijelo pliva s lijeve strane broda.

Kapetan uperi odmah durbin k označenoj tački.

— Ako mi nisu zamagljene oči, to je trup, — izjavi on.

I drugi se putnici oboružali svojim durbinima, osim mrs Papacock i Georgesa, koje je zaokupilo isto bolno uzbudjenje.

— Ako je to miss Grace!

— Ako je to Viviana!

G. Balthazard uznastojao da ih umiri, ali i on je osjećao strahovitu zebnju.

Franche-Comté stade, a u more se spusti čamac, te ode da razabere, šta je more izbacilo, da natovari i dopremi.

Bio je zaista trup, trup čovjeka od četrdesetak godina, meksikanskog tipa, koji se je naduo u rastvaranju i strahovito se izobličio.

Po licu i po tijelu bili su tragovi od udaraca; doktor Delacourt otkrio odmah dolje na lubanji strahovitu ozljedu, koja je morala prouzrokovati smrt.

— Taj je čovjek ubijen u tučnjavi, — reče on.

U isti mu mah počeprka po džepovima na odjeći; nadje tamo papirâ, koje je morska voda izjela te

Čamac ode da razabere, šta je more izbacilo.

su gotovo nečitljivi, i sitnih stvari, koje na oko nisu ni od kakva interesa.

— Šta je ovo? — uzvikne on, pokazujući komad bijela metala.

— To je vijak, — odgovori g. Bathazard, — ali je neobična oblika.

— Izmjerite mu težinu.

— Oh! To je vrlo zanimljivo ... a nije ga nagrizla morska sol. Ne može biti ni od kositra, ni od srebra, ni od aluminija. Vjere mi, rekao bih ...

— Od platine; i jest, jasno je, — reći će doktor Samary.

— Otkad se ovakvi vijci prave od platine? Taj bi vrijedio silnih novaca, jer platina je četiri puta

skuplja od zlata; to bi bila dragocjenost, ali osobite vrste.

— Još jedna zagonetka, koja treba da se odgonetne.

— Počekajmo; zasad treba samo da se tomu nesretniku priredi pomorska sahrana.

Po pažljivu pregledu mrtvačevih papira razabralo se, da se je zvao Pablo Saltillo, rodom iz Veracruza. Posvršavali što je potrebito, da se uglavi fakat o njegovoj smrti, onda mu zašili tijelo u mrtvački kokrov, privezali mu na noge velik komad željeza i utopili ga.

Ta je pogrebna ceremonija rastužila putnike na brodu Franche-Comté. Iza kakve je tragedije taj čovjek bio bačen u more? Možda se to ne će nikad znati.

Na veče toga tragičnoga dana spazila se još jača nego obično »crvenkasta sjeverna svijetla,« koja su uostalom bila južna.

Mornar Le Moal zaprijeti im pesnicom i zagundja:

— Ah, da mi je pogasiti sve te paklene plamenove!

Onda ga opet uhvati praznovjerna strava, te se prekrsti i reče g. de Vassaucourtu:

— Ja mislim, najbolje bi bilo da okrenemo brod i da se što brže vratimo u Havre.

— Vi dakle prepuštate nesretnoj sudbini one, koje su »zelenkasti djavli« zarobili?

— Mi ih ne možemo spasiti.

— Sjetite se štovanih bretanjskih zagovornika: svetog Yvesa, svetog Gildasa, svetog Corentina i drugih. Većina ih se je morala boriti s djavlom i pobijedila ga je; treba se povesti za njima; oni će vas štititi.

Taj argumenat kao da je ponešto dirnuo plašljivog Bretonca; on htjede još da odvrati i da iznese nov prigovor, no uto javi straža:

— S desne je strane neka barka.

Brod se odmah okrene k označenomu predmetu. Ta je barka očito stjerana s puta; kad su kroz durbin razabrali pojedinosti na njoj, učini im se da na njoj nema živa stvora.

Mornar Efflam se opet prekrsti.

— To je sablastan brod, — promrmlja on.

Ali kad su se još bliže prikučili, smotriše, da na dnu u barci leži neko ljudsko stvorenje.

— I opet trup! — zagundja g. de Vassaucourt, kao da ga je obuzeo praznovjerni strah pomoćnika njegova.

— Pa vidjet ćemo, — reče kapetan.

Čovjek bude izvučen na ladju te ga pregledaše liječnik i kirurg.

— Nije mrtav, — izjavi doktor Samary; — ali tek što nije umro. Još malo i on bi potonuo u ocean drugoga svijeta, koji je dublji nego Atlantik. Ja uostalom nisam nipošto siguran, da ću ga oživiti.

Oba se praktičara zabavila oko brodolomca, koji se je činio da nije jeo već mnogo dana.

— Ah, ovo je neobično! — uzvikne doktor Delacourt.

I pokaže, šta je neznancu izvadio iz džepića: čavao, otkrhan klin i komadić pločice, sve troje od bijela metala, vrlo teška i postojana.

— Opet platina! — reći će g. Balthazard; — šta znači to?

— On će nam to razjasniti sâm, — odgovori doktor Delacourt.

I zaista, ranjenik stao da oživljuje; na svu sreću, činio se da je čvrste gradje; brzo otvorio oči, ali je još bio veoma slab. Obasipali su ga najvještijom i najodanijom njegom. Bio je Francuz, očevidno priprosta staleža.

— Tko ste vi i šta vam se je dogodilo? — zapita ga kapetan.

— Ime mi je Michel Delattre; rodom sam sa sjevera; imao sam mašinsku bravariju u Dunkerqu; kako mi je zarada bila slaba, iselio sam se u Sjedinjene države, da tamo okušam sreću; ali nisam uspio te odlučih da se vratim u domovinu. Ah, da sam slutio, u kakve ću strašne pogibelji zapasti, ne bih se bio otputio na tom prokletom brodu Ile-de-France!

— Vi ste bili na brodu Ile-de-France! — uzvikne Georges, dršćući od zebnje; — onda ćete mi znati da javite glas o mojoj ženi, gospodji de la Blanchère?

— Hoću, — odgovori Delattre; — to je divna ženska; ona je pomogla, da sam se izbavio; nije se bojala »zelenkastih djavola«.

— Živa je i zdrava valjda?

— Bila je barem u onaj mah, kad sam ja odlazio s broda, nakon platinske drame, ili pravije prve drame.

— Kakve su to drame?

U taj tren prekriše nebo crvene zrake »sjevernoga svijetla«, još čudnije nego ikad, kobni im odsjev udari ranjeniku u lice, a u isti mu mah zaori u ušima njihovo prštanje.

Problijedi grozno; smrtni mu strah progovori iz očiju i on zajeca:

— Izbavite me! Ne dajte me tim djavolima!

I sruši se onesviješten na ležaj.

XI.
OPET GOVORE O »DJAVLIMA.«

Lako je pojmiti, s kolikom su se zebnjom svi nazočni nadvili nad brodolomca, koji i po drugi put samo što ne nestade u krajnu tajnu.

Dva liječnika, u koje su se svi uzdali, opet se upeli.

Michel Delattre bude prenesen u brodsku bolnicu, u sobu, na kojoj je prozorčić prema sjeveru zastrt zelenim gazom te ne propušta ono strahovito svijetlo.

Ranjenik se brzo osvijesti; uz veliku opreznost dadoše mu, što će ga podražiti, i nešto hrane. Na sreću, taj je Flamanac bio čvrst kao gora, te mu se snaga vraćala na očigled.

— Pripovijedajte nam dakle svoje zgode, — zaište Georges.

— Nas su oni djavli opčinili, kao zmija pticu.

— Ah, da, projektor s narančastim zrakama!

Delattre se trgne i na njem se javi zaprepaštenje i sâm strah.

— Otkud znate vi ... ?

Pripovjediše mu, kako se je našla boca i u njoj vijesti miss Milburne.

Onda on ispripovijeda, kako su nemani osvojile, lako osvojile brod Ile-de-France, baš isto onako kao i Zoulouland.

— Ta najzad, — upita g. de Vassaucort, — tko su ti čudnovati stvorovi i otkud dolaze? Oni su isti, mislim, zaustavili i Gigantik i domogli se njega.

— I zaista, — odgovori Delattre.

— Sve to narančastim zrakama?

— Nije, nego svojim »narančastim pogledom«. Nisam vidio tu zgodu, prvu po vremenu u tom nizu

neobičnih dogadjaja; ali sam to slušao od različitih ljudi, koji svakako zaslužuju, da im vjerujem, naročito od jednog češkog profesora, g. Woznica, čudesna čovjeka, koji zna gotovo sve jezike na civilizovanom svijetu. Bit će mi često prilike da vam još govorim o njem. Hoćete li, da vam saopćim, što sam doznao iz njegovih usta i mnogi su mi drugi ljudi potvrdili?

— Molimo vas.

Svi ga poslušaše s najnestrpljivijom radoznalošću.

— Gigantik je dakle, — nastavi pripovjedač, — prožet svojom važnošću plovio svom parom k Evropi, kad jedne večeri, o sutonu, straža javi, da je na desnoj strani nešto u moru. Prestadoše da se zabavljaju onim, što im od jučer bijaše hrana razgovorima. Moram vam reći, da smo po prilici dvadeset sati prije toga vidjeli nešto vrlo neobično, jedan ... jedan ... kako se je to zvalo?

— Bolid.

— Tako je.

— Mi tu stvar znamo. Tu je pojavu vidjelo nekoliko brodova i sve su novine govorile o njoj. Bilo je više bolida, u razmaku od nekoliko dana.

— Dobro. To je kao velik grumen metala, crvenkast, a pada s neba i roni u more uz strahovit prasak. Ali se okanili da o tom misle i zabavili se onim, što je na moru. Neki su sudili, da je to možda bolid, koji je isplivao; ali drugi izjaviše, da to ne može biti, jer ti ražareni kameni ili metalni blokovi mogu samo ravno da potonu, pa kad se dodirnu vode, valjda se rasprsnu i razmrve.

— Jest, — reći će g. Balthazard, — ali to nije bio obični bolid.

— Pravo velite. Nabrzo se opazilo, kad su o zalasku zrake sunčane pale na to, da je nešto kao zagasit bijel metal, a u obliku kupole. Onda se na vrhu te velike bove razabrala kao neka rpa ljudska. Nema više sumnje, to su brodolomci, a drže se grčevito za podrtinu. Ne možemo ih prepustiti nemiloj sudbini. Brod uspori znatno plovidbu, a šalupa ode po njih. Bože mili, da se je znalo! Bilo bi tisuću puta bolje, da je Gigantik nastavio svoj put, a njih ostavio, »neka se napiju iz velike čaše«.

— Vjere mi, — reče mrs Papacock, — i ja bih tako da sudim.

— Šalupa je dovezla tri tijela i dovukla za sobom bolid. Isprva smo mislili, da su brodolomci mrtvi, ali naskoro se oni uzeli micati. Bili su smiješna čeljad, vrlo krupni i veliki, čudno zgrčeni i umotani, kako se je činilo, u velike zelenkaste kabanice, s kukuljicom navučenom na glavu. I još, lica su im bila na tri četvrti zakrivena rubeninom, koju smo mi držali za povoje. Odnijeli smo ih u jednu odaju u bolnici i tamo se liječnici požurili da ih pregledaju, a mornari digli na brod onu neobičnu podrtinu; razabralo se onda, da je to kao neka golema i vrlo teška obica; ali smo na sreću mogli da je dignemo, jer smo provukli lance kroz jake karike na gornjoj strani njenoj; nije ipak bilo bez velike muke.

— To je sasvim onako, kako sam ja zamišljao taj prizor, — reče g. Balthazard.

— A! Vi onda, gospodine, imate mašte. Šta se je zatim dogodilo izmedju liječnika i »djavlova«, — jer to su oni bili, — možda se ne će nikad znati. Ah, dobro su se pritajivale te nemani! Nisu još puštali, da im se vide oči, ni krila, ni velike nožurde,

ni čarobnjački izumi njihovi. Mislili smo, da su gotovo mrtvi, žalili ih, a oni se podmuklo pripravljali, da od nas učine domaće životinje. Velim »nas«, a ne mislim samo na putnike i mornare na Gigantiku, nego i na Ile-de-Franci, na Zouloulandu i možda na drugim brodovima. Ako se njima pusti na volju, brzo će sva zemlja dopasti u ropstvo.

— Vi pretjerujete.

— Vidi se, da im još niste bili na domak. Rekao sam dakle, da se ne zna, šta se je dogodilo u bolničkim odajama, ali se začulo, kako jedan liječnik zove kapetana, g. Dirka. Taj je bio uvijek vedre volje, ali na povratku odande lice mu bješe kao na ukopu. Kao da je izgubio glavu, ili pravije, kao da nije pri sebi, poput vojnika, koji izvršuje naloge, u kojima ništa ne razumije.

— To je dobro.

— Rekao dakle putnicima, da je brodolomce snašla valjda neka tajanstvena bolest i zato mora, radi opreznosti, da ih zadrži u njihovim kabinama ili u kojem salonu ostrag. Pokorili su se, premda je svima bio dojam, da to nije istina. Gosp. Woznic, od kojega sam doznao sve te pojedinosti, jedini se je usudio da malo zaviri izvan dopuštene zone. Šta je vidio? Kapetana i s njim mašinske časnike, kako onoj trojici »djavlova« pokazuju mašine. Sada, kad stoje, vidi se, kakvi su: gorostasi od dva i pol metra visine, najmanje, a na velikom banditskom licu tri su im oka, sjajnija nego u mačaka.

— Sve je to jasno, — reče g. Balthazard.

— Mislite li? — uzvikne g. de Vassaucourt.

— Za kratko vrijeme, — nastavi Delattre, — javi kapetan, da je nastao kvar na mašini, malen uostalom, da će se to popraviti i ne treba ni najmanje da se uznemiruju. I zaista brod stao. Odmah

se po cijelom brodu razlegla lupa čekićima, škripa pilama i svakakva buka orudja, koje grozničavo radi. Električna se svijetla znatno smanjila, po svim se velikim salonima udesile radionice, a momčad, pod vlašću palice, sva se kao stado zaposlila mehaničarskim poslovima. Nije se više govorilo o tajnovitoj bolesti.

— Divota! — klikne g. Balthazard.

— Nije, strahota! — odvrati mrs Papacock.

— Pogotovo po noći sve je prevršivalo i bila je grozota; plamenovi iz kovačnice bacali su na sve strane crvena svijetla i halabuka je trajala bez prestanka, jer se je radilo sa smjenama, i dan i noć. Znate i sami, da su najsmioniji putnici otišli k kapetanu Dirku, da protestuju, ali uzalud; odlazili su bijesni, a vraćali se tihi kao jaganjci. To je zato, jer da udju k kapetanu, morali su prolaziti ispod svjetiljaka s narančastim svijetlom, što su ih »djavli« odmah namjestili tamo. Zrake su njihove ispijale ljudima mozak, i svi su iza toga »iščišćenja« smatrali sasvim prirodnim, što brod miruje, mjesto da plovi u Evropu, te što su za pokoru pozatvarani u svoje kabine i što ona tri vraga zapovijedaju. Što se tiče mornara, bilo je isto tako; pokoravale su se kao pokorni psi i najbolje glave medju njima. Radili su više nego robijaši.

— I tako se je, — reče g. Balthazard, — izradio veliki projektor, zrakoplov na vijak i mnoge druge neobične sprave, jer su se okoristili metalima, što su bili na brodu, ugljenom iz skladišta, parom iz kotlova, motornom snagom mašinskom, strujom iz dinamâ, od kojih su neke rastavili te izvadili cijevke.

— Vjere mi, čovjek bi rekao, da ste vi bili tamo. Jest, baš tako. Ti su divljaci pronašli način, da se

domognu broda, da ga raskomadaju i da se komadićima okoriste za svoje čarolije. Kad je načinjen veliki projektor, poslužiše se njime, moglo bi se reći, da zakače drugu ladju, a to je bila Ile-de-France, sa svim njenim putnicima, medju kojima je bio vaš službenik. Medjutim je Gigantik bio otišao, da pokupi i druge nemani, što su popadale s neba kao i one prve, u sasvim istim obicama, te javljale znakove kao nekakvim raketama. Ali drugovi su ih zacijelo očekivali. Sve je to bilo smišljeno unaprijed i dobro smišljeno. Naposljetku nismo više imali tri, nego tuce »djavlova«, da nas proganjaju.

— A šta se je zatim dogodilo?

— Kazat ću vam, a vi možete da mi vjerujete još pouzdanije, jer sada sam ja vidio, svojim sam očima vidio, što ću da vam pripovijedam.

— Ali najprije nam, — zaište doktor Samary, još vazda s nešto nevjere, — opišite potanko te neobične stvorove, što ih nazivate zelenkastim djavlima.

— Evo: to su krupni stvorovi, vrlo veliki, po prilici dva i pol metra, s dugim kracima, golemim nožurdama, poput orlovskih pandža, silnim prsima, poput mijeha u kovačnici, golemom glavom, golemim ušima, poput trube, ali s vrlo malim trbuhom. U toj su glavi tri oka, od kojih je jedno obično zaklopljeno.

— Jest, znamo; jedno oko s blijedomodrim pogledom, da gleda, drugo s narančastim pogledom, da magnetizuje, ili pravije da sugerira naloge, treće sa žarkocrvenim pogledom, da ranjava ili ubija.

— Zaista. Boca i papir u njoj dobro su vas obavijestili; nemani imaju krila, nalik na šišmiše; ali čini se da ne mogu letjeti; služe se njima samo da se

dignu, da hodaju, trče, skaču lakše. Koža im je gotovo kao i naša, ali pokrivena gustim pahuljicama zelenkaste boje. Ne nose odjeću, nego jedino u rijetkim zgodama, na primjer kad je jako hladno ili kad pada. Studen osjećaju manje nego mi. Jedan se je od njih činio da je star, pahuljice su mu bile gotovo bijele; drugi se je činio sasvim mlad, s pahuljicama zelene boje. Drugi su bili ljudi u punoj snazi, a dlaka im jabukove zelene boje.

— A otkud su ti demoni? — zapita kapetan Florenville.

— Ne treba to ni pitati, — odgovori g. Balthazard. — Oni su s jedine planete, s kojom mi zasad možemo da imamo općenja.

— Vi, — uzvikne Delattre preneražen, — vi mi se činite isto onakvim čarobnjakom, kakvi su i oni ljudi. Znate li, kako su ih zvali? Gospodin je Woznic izmislio to ime: »Areantropi«.

— Areantropi? — zapita mrs Papacock. — Šta znači to?

— Čini mi se, da to u grčkom znači: ljudi s Marsa, s planete Marsa.

XII.

PRVA »PLATINSKA DRAMA«.

— Sve je to vrlo zanimljivo, — reći će Georges, — no ja vas zaklinjem, javite mi glas o mojoj dragoj ženi.

— Odmah ću, — odgovori Delattre, — ali treba da redom pripovijedam zgode. Budite bez brige.

— A šta se je dogodilo, — zapita kapetan, — s ona druga dva broda, Ile-de-France i Zoulouland, kad su oteti?

— Pretvorili su ih, kao i Gigantik, u tvornice koje plove, i na njima su se bez prestanka izradjivale nevjerovatne mašine, čudesni projektori, iz kojih su zrake, čas vidljive, čas nevidljive tražile naročito, čini se, po nebu atmosfersku elektrinu, da je iskoriste za pokretnu snagu.

— Otud su zacijelo, — primijeti g. de Vassaucourt, — ona neobična »sjeverna svijetla.«

— Pravo velite. O, te su nemani vrlo silne. Nisu se zadovoljili, što su momčad prisilili na robijaški rad, nego potegli sve putnike, koji su mašinisti, inženjeri, električari, crtači ili kemičari, a ja sam bio medju njima.

— Znate li nam kazati opširnijih pojedinosti o tim čudesnim spravama, što ste pomogli da se grade?

— Vjere mi, ne znam, gospodine, jer nisam nikad potkovan bio u teoriji. Taj mi je nedostatak u znanju uvijek škodio. No »djavli« su se koristili i običnim mašinama; a druge su mašine bile izgradjene od rastavljenih komada; nitko od nas ne zna tajnu, kako su sklopljene. Jedino znam reći, da su ti ljudi tisuću puta učeniji nego najveći naši učenjaci, i da znaju zapovijedati, nesamo elementima, kako se je govorilo nekad, nego valjda i strujama, o kojima mi još i ne sanjamo; svakako rade oni od elektrike, što ih je volja, i izvlače iz nje beskrajno veću korist nego mi. Uvjeren sam, da bi oni mogli, ako htjednu, poubijati sve ljude na ovom globusu, koji nikako nije ravan svojemu drugu Marsu.

— Još jedno pitanje, — reći će doktor Delacourt ponešto pedantno; — da li mi te uljeze Marsovce nazivamo Areantropima, (od grčke riječi Ares, bog

Mars, i anthropos, čovjek,) to je svejedno; ali imate li vi kakvih dokaza, koji potvrdjuju, da oni zaista dolaze s ratničke planete?

— Oni su nam rekli sami.

— Mogli ste dakle da ih razumijete?

— O, vrlo malo, što se mene tiče. Ali gospodin se Woznic vrlo brzo uvještio da govori njihovim prokletim jezikom. Oni su uostalom organizovali tečaj areantropskoga ili marsovskoga jezika s kinematografskim projekcijama. Razumijete? Pokazali bi nam na ploči koju stvar, a u isti bi mah profesor, jedan od djavlova, kazivao ime te stvari, kako se izgovara na njihovoj sotonskoj planeti. Ja nisam mnogo zapamtio, ali g. Woznic brzo je naučio toliko, da se je razgovarao s tim banditima i služio im kao tumač. I gospodja je de la Blanchère naučila da govori njihovim jezikom.

— To s drage volje vjerujem, — reče Georges.

— Miss Milburne isto tako.

— Tomu se ne čudim, — izjavi mrs Papacock.

— A opet, jedan Marsovac, sekretar njihova poglavara, vrlo je brzo naučio engleski i francuski. Za jednog od tih sastanaka pokazali nam oni prikaz sunčanoga sistema, sa svim sunčevim planetama. Veoma se dobro sjećam toga: Merkur je najbliži suncu, za njim Venera, onda Mars. A profesor, jedan od djavlova, onaj, što mi se je činio da je sredovječan, — ni star, ni mlad, — sâm nam je prikazao više puta tu planetu. Kasnije je to još jasnije utvrdio g. Woznicu. Oni zovu svoju prokletu kuglu zzag-fouff, to jest: zemlja, koja žedja, a našu: trautt-pix-fouff, ili: vlažna, barbarska zemlja. A sunce je njima lluzz-fouff-tek, to jest: sjajni otac planetama.

— O, sve zanimljivije! — reče g. de Vassaucourt, bilježeći te riječi u bilježnicu.

— Šta vam je govorio još?

— Da smo mi vrlo nesavršena bića, neke životinje što govore, a oni se, Areantropi, odlikuju svojim dubokim znanjem i mudrošću. Čovječanstvo na zemlji, kazivao nam je, još je u djetinjstvu, a Mars je na vrhuncu civilizacije. G. Woznic nam je svagda tumačio pantomime toga lakrdijaša; kasnije nam je i više doslovce znao da prevodi njihov jezik: pogadjao je uostalom vrlo dobro, što misle.

— Zacijelo su mnogi gledaoci vrlo malo razumijevali na tim sastancima.

— Dabogme; neki bi zaspali te bi hrkali; onda bi im marsovski govornik dobacio pogled strahovitog žarkog crvenog oka, (trećega,) koje bi napolak otvorio; to im je bilo kao jaka pljuska i budilo ih je.

— Vrlo oštroumno, — reći će doktor Samary. — Ali po pripovijedanju miss Grace Milburne bilo je na Zouloulandu opiranja, promašenih atentata na »djavle«, početaka pobune. Kako je moglo to da bude, kad ti Areantropi svojim očima i narančastim zrakama znaju da gospoduju najbuntovnijim ljudima i da ih pokoravaju?

— To je zato, jer treće oko njihovo djeluje valjano samo na jednog protivnika: na svjetinu djeluje tek malo. Osim toga, taj osobiti magnetizam, kojim mogu lako da ubiju čovjeka, znatno im ništi živčanu snagu, pa njima samima nastaje opasnost, kad se odviše služe tim magnetizmom. Što se tiče narančastih zraka, one su neodoljive, ali samo dotle, dok je svijetlo na ljudima; uz to neke stvari, kao što na primjer kaučuk, neutralizuju njihovo djelovanje. Tu vam ja saopćujem tumačenje g. Woznica, jer ja se ne bih domislio tomu.

— Čuo sam, čini mi se, — reći će g. Delacourt, — da je bilo i drugih pobuna? One su očevidno u vezi s onim, što ste vi nazvali »platinskim dramama«.

— I zaista. Nama mehaničarima i metalurzima bio je na čudo neobični oblik onih obica, u kojima su ti zlikovci doputovali k nama. Nije nam teško bilo razabrati, da je to platina, to jest metal, koji vrijedi u najmanju ruku četiri puta više nego zlato. Isto je tako od platine većina orudja i metalnih stvari, što su djavli donijeli. Sva je prilika, da kod njih ima u obilju toga metala, koji je na zemlji tako rijedak. Stadosmo dakle da pilom komadamo obice, koje i nisu bile od masivne platine; bile bi i preteške. Samo je obloga bila od platine, a drugo, glavna masa, od nekog drugog metala, kojega nema na našoj planeti, a isto je jak kao željezo, ali mnogo lakši; mi smo ga dakako prozvali m a r c i j e m. Djavlima su trebala ta dva metala za njihove proklete električne strojeve, o kojima nije nitko ništa razumijevao.

— Vidim, kuda vi šibate, — reče g. Balthazard.

— A, dobre su vam oči. Moram vam još kazati, da je na brodu Ile-de-France bio sa mnom jedan prijatelj moj, neki James Stillford, Englez, koji je opet na Gigantiku našao svojih prijatelja iz mladosti. Radili smo pod vlašću djavlova i inženjera, koje su oni prevratili u domaće životinje; pošlo nam je za rukom da ostanemo na okupu, pa smo bili družba junačke čeljadi, koja ne zazire ni od čega (premda svak ima samo po dva oka). Jedne večeri skupio nas dakle James Stillford te će nam reći: — Stari drugovi, zar vam nije dodijalo da teglite ovako kao životinje? Treba da se oslobodimo iz toga ropstva i u isti mah da se obogatimo. Vi znate, šta platina vrijedi? Ima je ovdje za milijune

i za milijarde. Pobunimo se i poubijajmo djavle; ja vrlo dobro baratam nožem; to je najgroznije oružje; ja ću ih isprobadati na nekoliko mjesta, jer ne znam, imaju li srce na onom mjestu, gdje mi. Prodat ćemo svu tu platinu i obogatit ćemo se. — Nesretniče — odgovorih mu, — vi bi da ih poubijate? — Pa to nije ništa, druže, — on će meni, — to nisu ljudi: najviše učeni majmuni. — Ali nisu nam zapravo učinili nikakvo zlo. — Oni nas tiranizuju i izrabljuju. A onda, trebali su ostati kod kuće. — Ta oni će nas smlaviti svojim žarkim crvenim pogledom i svojim narančastim zrakama. — Nipošto: ja sam opazio, da ne prodiru ni kroz kaučuk ni kroz crno staklo. Treba dakle samo da ogrnemo kabanice od kaučuka, kojih ovdje ima, a na kukuljici da udesimo maske s crnim naočarima pred očima. — Hura! — zaviče prigušenim glasom Bill Richardson, ljudeskara iz Chicaga, osobito jak boksač. — To valja! — Valja, by Jove. — Ja nisam bio za tu stvar, jer mi se je činila vrlo opasna; ali Stillford je znao da mi utiša svaki zazor i da mi umiri sve bojazni. Udesili smo sve, dakako u najvećoj tišini. Onda sačekasmo povoljan čas. Desio nam se nabrzo.

— Niste li vi, — zapita kapetan, — medju drugovima imali i nekoga Pabla Saltilla, Meksikanca?

— I jesmo, otkud znate vi?

— Doznat ćete kasnije.

— Od volje vam; vidim, da se ne valja ničemu više čuditi. Bio je još i Manuel Garrulos iz Hondurasa i Kubanac Rafael Mores. Odabrali smo dakle čas, kad su se svi djavli okupili oko jednog novog električnog stroja, vrlo neobičnog, i okušavali ga. Iz njega su izbijale čudne iskre, nalik na modrikaste plamenove, i to je praskalo ... Mi se okoristili,

dok je njih zaokupljao taj posao, brže bolje navukli kaučukove kabanice s maskama te s nožem u ruci pojurili na Areantrope. Oni nas odmah obasuli žarkim crvenim pogledima, no uzalud. Kad su vidjeli taj neuspjeh i razabrali svu opasnost, raširiše krila i zaskakutaše amo tamo, kao velike kokoši, da tako umaknu našim navalama. Ali jedan od njih, koji nije mogao dosta brzo da izmakne strašnomu Billu Richardsonu, bude zahvaćen nožem, koji mu se zasjekao u bedro, i zelena mu krv prelila pod. Odjednom osjetim, kako me je netko odostrag uhvatio, da se ne mogu maknuti. To su bili drugi putnici, kojima su djavli svojim narančastim pogledom naložili, da nas obesile. Isto se tako dogodilo Manuelu Garrulosu. Kad su to vidjeli James Stillford i Bill Richardson, sastavili se ledjima uz ledja, da usprkose na sve strane; Saltillo i Mores učiniše isto tako. Nismo mislili, da te zvijeri, ako i ne mogu da nas ubiju svojim trećim okom, mogu da nas poubijaju po drugima, koji im ostaju robovi.

— Nikad čovjek ne opaža sve.

— Za malo da nismo ljuto okajali to. Jedan nas Marsovac gruhao uzalud iz projektora narančastim zrakama, mi smo bili neranjivi. Ali odjednom se najpakosniji izmedju njih vrati k električnomu stroju, okrene ga k nama, zahvati za ručice i poluge, i njihova sotonska mašina stade iz dugih cijevi, nalik na topove, da baca ognjene kugle na Stillforda i na onu drugu trojicu. Vi ste čuli za kuglasti grom, je li? Ovo je dakle bilo isto, u malom: kuglaste iskre. Sipaju se na moje drugove, prodiru im izmedju dugmeta na kaučukovim kabanicama i odmah im se rasprštavaju na tijelu. Padaju oni kao klade. Prenijeli ih u bolnicu, gdje su već njegovali ranje-

noga djavla, a mene i Manuela Garrulosa strpali u zatvor.

— To je dakle, — zaključi g. Balthazard, — ono, što ste nazvali »prvom platinskom dramom.«

— Jest, a druga je bila još strašnija.

XIII.

DRUGA »PLATINSKA DRAMA.«

— No vi ste se valjda umorili, — reče dr. Samary. — Odmorite se koji časak.

— Ja sam gladan, — uzdahne Delattre.

— Jedite još malo. No ipak smijemo samo oprezno da vas hranimo, jer vam je organizam iznemogao te bi vam obilna hrana naškodila.

— Slast je naći opet, što godi okusu! Nisam vam rekao, da su na one tri ladje, usamljene nasred mora, osudjene dakle na vlastitu neznatnu zalihu, bez ikakve prilike za novu nabavku, djavli odmah uredili tvornicu tjestenine i hranivih eliksira, nekakvih komprimiranih, od kojih je jedan gram vrijedio koliko kilogram mesa, i koncentriranih ekstrakta, od kojih je jedna kap morala da nadomjesti cio ručak.

— O, vrlo zanimljivo, — zabilježiše liječnici.

— Ali te su tjestenine i ti eliksiri bili odurno bljutavi. No da ne pomremo od gladi, morali smo se zadovoljiti tim kemijskim kompozicijama, dobivenima iz atmosferskoga zraka i morske vode. Samo ipak priznajem, da sam zapadao u beskrajno žaljenje, kad bi mi samo na pameti sinuo dobar beefsteak s krumpirom, sočan ovčji but, dobro ispečeno pile. A da se prevrši mjera, naši tirani zaključali vina i likere.

— Naužívat ćete se opet svih tih dobrih stvari; ali pripovijedajte dalje.

— Bio sam dakle s Garrulosom u zatvoru. Oni drugi, u koje su udarile kuglaste iskre, nisu poginuli, kako sam se bio pobojao, nego se samo onesvijestili. Brzo su se osvijestili i došli k nama u uze. Gotovo odmah budemo izvedeni pred djavle, koji su sastavili sudište, kako valjda običavaju na Marsu.

— Da, marcijalno ... udvoravanje, — nabaci g. Balthazard.

— O, uvjeravam vas, da nam u taj čas nije bilo do igre riječima. Najstariji je predsjedao, znate, onaj časni starac s gotovo bijelim maljama. Najmladji nije bio tu: bio je bolestan.

— Zar tu nije bilo nikakve djavolice?

— Nije, te nemani nemaju žena; to im je, čini se, velika sreća i beskrajan spokoj.

— Bezobrazniče! — zaviče mrs Papacock.

— Oprostite, gospodjo, ja samo ponavljam, što su oni izjavili g. Woznicu. Ali vratimo se k sudu. Uvjeravam vas, da nismo bili prkosni, kad smo osvanuli pred njim. G. Woznic slušio je za tumača a svi su putnici, oficiri i mornari iz blizine i iz daljine prisustvovali tomu prizoru.

— Jadnici, — reći će starac Marsovac, — vi ste htjeli da nas ubijete i da nam ukradete taj metal, što je kod vas, čini se, jako skupocjen. Dvostruko ste dakle krivi, pogotovo jer mi vama nismo učinili nikakvo zlo. Mi smo došli na zemlju, da je preporodimo, poučavajući je i dajući joj više sreće. Ali vidimo, da su ljudi još veći barbari, nego što smo mislili, te ne zaslužuju da budu sretni, jer stvaraju sami svoju nesreću. Vi ćete umrijeti i možda ćemo

morati da uništimo cijelo pleme ljudsko, da ga nadomjestimo svojim plemenom. Poradi vas ćemo mi biti odsad okrutni, nesmiljeni. Vi ćete biti uzrok zatoru vaših bližnjih, jer vrhovni je zakon, da niže biće mora uzmaći ispred savršenijega bića. Pripravite se na smrt. Ja rekoh.

— To je bilo odrešito.

— Jest, ti ljudi ne znaju ili preziru rječitost. Oni govore naprečac. Nisu osjetljivi. Od čuvstava znaju samo prijateljstvo, očinsku ljubav i sinovsku ljubav. Ali su pravedni, valjani, vjerni, nesebični.

— Vi dakle smatrate pravednim, što su vas osudili na smrt?

— Priznajem, da smo je svojski zaslužili. Nitko se uostalom nije usudio da preuzme našu obranu, pa ni g. Woznic, izvrstan čovjek, ali odviše plašljiv. Onda miss Milburne ...

— Draga sestričina! — klikne g. Balthazard.

— ... istupi junački i izgovori po prilici ovo: Poštovani oče, ovi su ljudi zaista veliki krivci, zaslužuju kaznu; čovječanstvo je vrlo nesavršeno; ali na našoj jadnoj kugli zemaljskoj zna se nešto, što je ljepše od pravde: milosrdje. Pravedno je kažnjavati, ali gdjekad je ljepše praštati.

— Po tom je poznajem! — reče miss Papacock.

— Ti su se ljudi, — nastavi miss Milburne — mučili u siromaštini, koja na ovoj zemlji prečesto dovodi do zla. Htjeli su da kradu i ubijaju. Ali zar niste i vi sami oteli ova tri broda, što pripadaju zemaljskim ljudima? Vi nas niste poubijali, ali nas držite u zarobljeništvu, rastavljate nas od braće, koja su nam najdraža, i to nam uzrokuje ljuću patnju nego što je smrt. Napokon, ja ne vjerujem, da je cijelo cjelcato čovječanstvo zločesto; ono u cjelini obuhvata beskrajnu većinu valjanih ljudi,

pa radi vrlina treba čovječanstvu zaboraviti opačine. Molim te za milost ovoj šestorici ljudi.

— Čudno dijete duge kose, — odgovori starac Areantrop, (jer tako oni zovu žene,) — ti si izgovorila neobične i možda duboke riječi. Ti si odano njegovala nekoliko naših, koje su ranila tvoja braća. Na tvoju molbu i radi obzira prema tebi poklonit ću tim zlikovcima život; evo moje presude: neka budu posadjeni u šalupu, s komadom te platine, za kojom ginu, i sa hranom za dva dana. Ako ih pokupi koja ladja, s tim bolje njima. Što se tiče čovječanstva, pristajem da mu odgodim uništenje i čak podjarmljenje, ali ako mi se opet bude dokazalo, da je čovječanstvo do temelja loše, veliki će zakon Evolucije poteći svojim tokom. Ja rekoh.

— Vidite, — primijeti mrs Papacock, — da žene ipak nešto vrijede.

— Ja nisam nikad tvrdio protivno. Srdačno smo zahvalili miss Milburnovoj. Ali naš je udes uza sve to bio ljut. Ukrcali nas dakle na šalupu, koju ste vi uhvatili. Dadoše nam nešto tjestenine i hranivih pića i za porugu zacijelo komad platine od petnaestak kilograma. Uz to je svaki od nas imao po džepovima sitnih stvari od toga metala: vijaka, klinova, čavlova, odlomaka, što su nam poostavljali.

— Bilo vas je dakle šest, — reče kapetan; — mi smo našli tijelo Pabla Saltilla. Šta se je dogodilo s drugom četvoricom?

— To je strahovita zgoda, — nastavi Delattre namršten. — I sada još strepim, kad o tom mislim. Bili smo digli jarbol i za nuždu jedro, ali vjetar nije bio povoljan te bi nas bio udaljio s puta transatlantskih brodova. Spustili smo dakle jedro i čekali, svi jako zlovoljni. Odjednom Bill Richardson zagundja i reče Jamesu Stillfordu baš uvredljivim

tonom: — Ti si nas, stari druže, naveo zaista na ludu pustolovinu. Silan si ti tikvan, kad si mislio, da bi mi ni pet ni šest mogli poubijati zelenkaste djavle!

— Možda, — odgovori oporo Stillford, — ali mi nije po volji, da mi to govori »krvav prasac«, (bloody pig,) kao što si ti!

Na te riječi udari Bill u boksanje. James se brani; kako je brzo zaostao za protivnikom i po snazi i po vještini, uhvati željeznu šipku, koju je opazio na dnu u barci, i udari Billa po sljepočici, da se je smrtno ranjen srušio. Ali još je dospio da zgrabi Jamesa za ruku, te se obojica survala u bezdan i potonula.

— Strahota! — uzvikne g. de Vassaucort.

— Rafael Mores i Manuel Garrulos osmjehnuli se jedan drugomu odurnim smješkom. Onda nas pritisla duga šutnja. I sada će ta dva nitkova da krive Pabla Saltilla: — Siromašni moj Pablo, — reći će mu Garrulos, — tebi nije poslužila sreća: pustio si da te razoružaju i uhvate, a to ti je na slabu diku; ne treba dakle da ti bude dijela u novcu, što predstavlja ovaj komad platine.

— Cuerpo de Cristo! — zaviče Meksikanac, — a zar nisu i vas razoružali djavli?

— To nije isto; mi smo pali s oružjem u ruci, kao grom nas oborile kuglaste iskre. Mi smo hrabri vojnici. Ti si ratni zarobljenik, koji nema ni na što prava.

— To ćemo da vidimo, — zarikne Pablo te bi da zgrabi skupocjeni metal. Ali oni ga drugi izmlatili, a kad se je obeznanio, bacili ga u more.

— Strahovita prikaza i môra! — reče Georges.

— A ti, — zapita me Mores sladunjavo, — iziskuješ li svoj dio? — Ja mu odvratih: — Ah, moje su

želje tako skromne, da me nikako ne mami bogatstvo. Sva mi je čežnja, da opet stignem u zavičaj i da se iznova prihvatim zanata, koji me je hranio.

— Ti si pametan.

Vjetar se je bio promijenio; duhao je sad u povoljnom pravcu. Razapesmo jedro, ali je bilo loše pričvršćeno i opet spalo. Umirali smo od gladi, jer se je za tih tragičnih borba razbila boca s hranivim eliksirom, a škatulja s tjesteninom pala u more. Osim toga nas izmučila studen i umornost; nitko se nije usudjivao da spava, od straha, da za sna ne bude bačen u more ili ugušen. A dani prolaze, beskrajni dani. U moja dva druga stali se javljati znaci ludila, a ni ja nisam bio bolji. — Čini mi se, — veli Garrulos, — da na obzorju vidim dim; zacijelo je to brod, koji će nas izbaviti. Pogledaj, Mores, u tebe su bolje oči nego u mene. — Mores se propinje na prste sprijeda na čamcu, zaklanja rukom oči i gleda. Onda Garrulos upeo sve sile, što su mu preostale, i strahovito ga grunuo u krsta; onaj pljusnuo u vodu, ali je izvrstan plivač te bi odmah da se popne opet u čamac. Onda ga jučerašnji prijatelj njegov strahovito izudarao čakljom po glavi i umlaćena ga odgurnuo u vodu.

— A vi ostadoste sami s Garrulosom?

— Da; ovako nasamo nije mi nikako bilo ugodno. Manuel me je gledao neobično; pokazivali su se na njem znaci, da je pomjerio pameću; osjećao sam i sâm, kako me hvata ludilo. — Istina je dakle, stari moj, — upita on, — da ti ne zahtijevaš svoj dio plijena? — Prava je istina. — Pravo imaš, novac ne rodi uvijek srećom. Koliko bi to moglo vrijediti? — Po prilici sto tisuća dolara. — Znaš li pouzdano? — Znam. — Dragi moj Michel, ja tebe volim. Ako

ikad zapadneš u nevolju, ja ću te uzeti u službu; čistit ćeš mi cipele. — I prasnuo u smijeh. Onda je dugo, nježno promatrao taj komad platine. Naposljetku ga digao, uzeo u naručaj i zanjihao ga kao dijete, pjevajući mu neku melodiju iz svog zavičaja; ta pomutila mu se pamet. Ali uto zaduhao jak vjetar i nagnuo barku. Moj Garrulos, slab na nogama, i kako ga je pretegla težina teškoga metala, srušio se u more i potonuo sa svojim blagom.

— Vi niste žalili ni za njim ni za tim?

— Vjere mi, nisam; ta prokleta platina kao da je privlačila smrt. Ja ostadoh iznemogao u šalupi, ginući od žedje i gladi; za još gori jad, oluja prekrhala jarbol i odnijela jedro; kad pogledam u nebo, vidim tamo mrski odsjev narančastih zraka, što me proganjaju i kao da me zovu natrag k svemoćnim nemanima ... Naposljetku se sasvim onesvijestih... Onda ste me našli vi, izbavitelji moji, i evo me ovdje, s velikom zahvalnošću za vašu dobrotu.

— Šta o svem tom mislite vi? — zapita g. Balthazard kapetana.

— Kako poznajem ljude, — odgovori g. Florenville, — bojim se strahovita sukoba s tim Areantropima. Strah me je grozovitih zgoda.

U taj čas javi straža okloplјen brod, koji se čini da dolazi u susret brodu Franche-Comté.

XIV.

U SUSRET DJAVLIMA.

Kako je i lako zamisliti, putnici s broda Franche-Comté nisu šutjeli o tim senzacijonim otkrićima. Georges de la Blanchère požuri se da ih bežičnom telegrafijom javi listovima, s kojima je ugovorio. Javljali su to po etapama, to jest preko drugih brodova u razmacima izmedju francuske obale i broda odašiljača, na kojem nije uredba bila dosta jaka, da bi direktno djelovala na stanice primačice.

Mascarille, Epoha i New York Advertiser (pariško i newyorško izdanje) požurili se dakako da pred strasnu radoznalost svojih čitalaca iznesu prve vijesti, što su se tek dobile od »nestanikâ«.

Bila je beskrajna olakšica, kad doznadoše, da su oni živi i nisu, čini se, u opasnosti. Ali u isti mah silno porasla radi toga želja, da bi ih opet ugledali, te javno mišljenje zaiskalo od vlade, neka ih istrgne iz ruku (ili iz pandža) strahovitim zelenkastim djavolima.

Oblasti u te tri zemlje objaviše, kako nisu propustile da poduzmu mjere, što ih iziskuju prilike, pa su se okloplјeni brodovi otputili na tako zvanu pozornicu tajanstvenih drama na Atlantiku. Ti su ratni brodovi krenuli doduše s velikim zakašnjenjem, još većim zato, jer im se je u posljednji tren naložilo, da se obilno opskrbe kaučukovim kabanicama, koje će oficire i momčad očuvati od silnih narančastih zraka.

U Engleskoj i u Sjedinjenim državama zapodjele se oklade, kako će se svršiti ekspedicija; u Francuskoj listovi otvorili velike natječaje s mnogim nagradama. I dabogme sav je svijet tumačio novinske članke. Astronomi su nastojali da nadju potvrde svojim hipotezama o nastanjenosti planete Marsa, te su laicima razjašnjavali uzrok onim osobinama u Areantropâ. Najznatniji su i najznamenitiji bili članci g. Mariona u Epohi.

»Ne zaboravljajmo, veli on, da je Mars doduše sličan zemlji, ali se ipak u koječem razlikuje od nje. Na toj kugli, koja je manja od naše, téža je

mnogo manja; zato su Marsovci veliki, krupni i imaju krila, kojima tamo doma možda mogu da lete. Kako su kod nas pod vlašću mnogo jače centripetalne sile, zacijelo im je nemilo, što su otežali, kao da su na njima olovni potplati i narukvice, ili još kakav starinski oklop, koji smeta svakoj kretnji. U drugu ruku, ovdje je mnogo gušći zrak i to im je krilima čvršće uporište. Ali ih mori vrućina, koja je mnogo veća nego na njihovoj planeti.

»U čudesnim izumima, o kojima nam govore, nema ničega, što bi nas moglo iznenaditi, jer astronomski su podaci već odavno dopuštali misao, da su marsovski žitelji zacijelo napredniji od nas u znanostima i da su po svoj prilici stigli takodjer do civilizacije, koja je manje barbarska (ako se te dvije oprečne riječi smiju spojiti). Njihova je planeta zaista relativno starija od naše; ona je valjda stigla do znatne zrelosti, a zemlja je još u djetinjstvu. Istina je, ali jadna utjeha nama, da će Mars po svoj prilici umrijeti prije naše kugle i da se možda već primiče starosti.

»Zašto njegovi žitelji dolaze k nama? Odgovor teče iz onoga, što je naprijed. Oni hoće da koloniziraju zemlju, što se je već često proricalo; zemlju, mladju, ljepšu, bogatiju, punu zelenila, koju plâčû velika mora, neizmjerni rezervoari života, soli, vodika, kisika i nebrojenog drugog blaga, — koju plâčû bujne rijeke, zaplodjivane iz oblakâ, koji plove po gustoj, čestoj atmosferi. A njih, te jadnike, Areantrope, mori iscrpljenost njihove planete, koja se je gotovo isušila, mjesto oceanâ ima sam snijeg i močvare i jedva se navodnjuje, kad se tali polarni led. Zemlja je njima kao vrt, koji se zeleni i cvate; dive joj se, kao što karavana, koja u pustinji umire od gladi, ne može da se nadivi oazi, gdje paome veličanstveno rastu oko izvora hladne vode.

»Treba li da se bojimo tih nenadanih pohodjana? Nema sumnje, da ne treba. Je li njima nakana, da nas potamane? Ja to ne mislim. Po onom, što nam se javlja, zapravo im je namjera, da nas obuče, da nas preporode, da nas dignu do svoje razine, makar nam i silom gospodovali. Ne prenagljujmo se da vičemo na imperijalizam, na tlačenje i da se smatramo osudjenima na ropstvo. Kolikogod ti neobični ljudi bili različiti od nas, nisu to ni divlje zvijeri ni trgovci crnačkoga roblja; naprotiv, oni su zaista viši od nas. Ali kako nemaju nipošto naše osjećajnosti, možda će nas loše razumjeti; u tom je opasnost. Ako ih osvojimo blagošću, moći ćemo, nadam se, u miru živjeti s njima i okoristiti se silnim znanjem njihovim. Ako naprotiv budemo postupali spram njih nepravedno, uvredljivo, nasrtljivo i okrutno, bit će rata, i rata bez milosrdja, u kojem je sva prilika da ćemo biti pobijedjeni, smrvljeni, zdrobljeni. Zamislite seljake, koji su oboružani samo batinama te bi htjeli da se bore s odabranim vojnicima, koji su opremljeni puškama, topovima, mitraljezama, granatama, revolverima, zagušljivim plinovima i svim onim, što je poizmišljao opaki um čovječji za pokolj bližnjih ... Svršetak takve borbe ne može biti dvojben. Zazovimo dakle svu našu razboritost, da prijedjemo taj strašni preokret u historiji zemlje; nikad još nije izbio čovječanstvu ovako ozbiljan čas.«

Te su mudre savjete razumjeli tek rijetki ljudi, kojima je glava toliko otvorena za opće misli, da im zna dokučiti domašaj. Ali svjetinu je uvrijedilo ono, što je okrstila »pretjerivanjem starog plašljivog učenjaka«. Ograničenim su ljudima »zelenkasti

djavli« bili samo životinje, razumnije i strahovitije od drugih. Pa i tko može da bude zelenkast? Crnaca može još i da bude, oni navode čak i na smilovanje. Ali stvorovi tako neobične boje mogu svjetini u očima da budu samo životinje ili demoni, koje možeš, koje m o r a š da progoniš i tamaniš kao i vukove ili tigre. A u njihove čudnovate izume nisu vjerovali, nego su govorili, da je uzbudjenje, strah, iskreno govoreći, pomutio pamet žrtvama te neobične zgode.

»Sve su to novinarske tlapnje! — izjavljivao je glas narodni. — Nekoliko valjanih obica oslobodit će nas te krilate gamadi.«

Na nevolju, ako budu bombardovali Gigantik, Ile-de-France i Zoulouland, sva je prilika, da će poubijati putnike i momčad na tim brodovima, prije nego Areantrope; to je nezgoda. Ti ljudi, te ženske, ta djeca taoci su Marsovcima i njihova zaštita.

Ta je zapreka zadavala dakako najveću brigu i zapovjednicima engleskih, francuskih i amerikanskih brodova, koji su stigli u blizinu onoga mjesta, gdje se čini da se javljaju čuvena sjeverna svijetla. Uzeše se dogovarati, kako će postupati, i od prvoga se maha gotovo izlegla medju njima žalosna razmirica o tom, tko će predsjedati improvizovanomu vijeću njihovu. Engleska, koja je izaslala dva broda, a svaka druga nacija po jedan, zahtijevala je da upravlja ekspedicijom kao gospodarica morima. Sjedinjene države i Francuska teško bi bili primili tu podredjenost. Na svu se sreću razabralo, da je zapovjednik britanskog oklopljenog broda, Invincible, Maxwell, najstariji po dobi, za nekoliko mjeseci. On bude dakle izabran za admirala udružene flote. A vijeće pretreslo radiotelegrafske depeše, koje je dobilo, te se posavjetovalo

i odlučilo, da najprije treba otići k brodu Franche-Comté, preslušati očevica svjedoka, Michela Delattra, i pročitati izvještaj miss Grace Milburne. Zato se četiri oklopljena broda uputiše k brodu Transantlantskog društva.

Sastanak je bio vrlo uljudan i s jedne i s druge strane. Zapovjednici oklopljenih brodova primiše u svoje vijeće kapetana Florenvilla, Georgesa de la Blanchère, g. Balthazarda, g. de Vassaucourta, sve kao savjetnike. Mrs Papacock nije stekla isto takvu čast te se jako naljutila.

Šta će da učine? Kako bi se dokopali do djavlova, ali da njihove zarobljenike ne izvrgnu opasnosti?

— Bombardovati ih očevidno ne možemo, — reći će zapovjednik engleskog oklopljenika Leviathana, Griffiths.

— Blokada mi se čini jedinim riješenjem, — izjavi zapovjednik amerikanskog oklopljenika Liberty, Stephenson.

— Ali ona ne će biti uspješna, — priklopi zapovjednik francuskog oklopljenika Lazare-Carnot g. de Mirmont; — ti ljudi žive od tjestenina i hranivih eliksira, koje prave od zraka i vode; ne mogu oni biti svladani gladom, a onda bi se umorile gladom i sve žrtve njihove.

— Mi ćemo barem da ih držimo pod paskom, — reče g. Florenville, — i da se ne mogu kretati, jer vi znate dabogme, da oni ne će dovijeka ostajati na pučini. Čim im strojevi i sprave budu gotove, krenut će po svoj prilici prema kojemu kopnu.

— Zašto ne bismo pokušali, — zapita g. Balthazard, — da bežičnom telegrafijom stupimo u saobraćaj s njima?

— Pa vi dobro znate, — prigovori Georges, — da njihove narančaste zrake neutralizuju Hertzove valove, ili im barem kvare aparate i čine ih neupotrebljivima?

— Znam, ali to je zato, je oni tako hoće. Uvjeren sam, ako budu razabrali, da mi želimo da stupimo s njima u saobraćaj, poslušat će nas i odgovorit će nam.

— Pa dobro, pokušat ćemo. Hajdemo im sad u susret, pa šta Bog da!

Svih se pet brodova obrati k »sjevernim svijetlima«, te pobrzaju svom brzinom svojih vijaka k onomu neznanomu, što prikazuju Areantropi i čemu se još nitko nije usudio da isprijeći.

Svi na brodovima navukli kaučukove kabanice s kukuljicom, s maskama i crnim naočarima, što će da zaštiti članove ekspedicije.

Noć je daleko odmakla; kako se približavaju onomu, što je g. Balthazard nazvao »djavoljom eskadrom«, sve su svijetla žarča i iskrsavaju širom. Razbiraju se sada crveni, modri i ljubičasti odsjevi.

Naskoro im prva zora prigasi čudne boje sedefnom bjelinom, onda nježnim, čistim rumenilom.

Tisuće očiju, pritisnutih uz durbine, na kojima su stakla ocrnjena, da se očuvaju od štetnog utjecaja tajanstvenih zraka, promatraju obzorje s tjeskobnom radoznalošću, a srca kucaju i od nemira i od nestrpljivosti.

Odjednom zaviče netko:

— Ja ih vidim!

Iza nekoliko časaka ugledaše zaista svi brodove.

Javili se u redu; prvi s lijeve strane čini se da je Gigantik. Kad su ih jasnije razabrali, ustanoviše, da ne miruju.

Plove oni silnom brzinom k istoku, dakle k francuskoj obali.

XV.

DVA RADIOGRAMA.

Zgode, što su se onda desile, pripadaju historiji. Javljene su i komentirane u svim jezicima na svijetu, pa ako se i nisu poricale, (što se i ne može,) ipak su iskrivljivane svakojako. Smatramo zato probitačnim, da ovdje donesemo nekoliko izvadaka iz brodskoga dnevnika s Franche-Comté, kako ga je vrlo savjesno napisao brodski kapetan, uz suradnju Georgesa de la Blanchère.

Premda se radi o poznatim zgodama, mislimo, da će ovaj dnevnik, kad bude pročitan, baciti na njih novo svijetlo i istaknuti njihovu tragičnu veličinu.

»12. maja. — 11 sati 25. — Iza nove rasprave u vijeću bude odlučeno, da se pokuša bežičnom telegrafijom razgovor s »djavlima«, po predlogu g. Balthazarda. Engleski oklopljenik Invincible, na kojem je najjača stanica T. S. F. odaslat će im dakle ovu poruku:

» U ime zemaljskoga čovječanstva molimo predstavnike marsovskoga čovječanstva, da oslobode one naše bližnje, koje su na tri transatlantska broda zadržali i zarobili. Molimo ih, da oslobode barem ženske, djecu i starce, koji im svojom nazočnošću mogu jedino da smetaju. Nadamo se, da ćemo održavati dobre odnose s prvim medjuplanetskim putnicima, kad oni budu otpustili svoje zarobljenike.«

»Riječi »braća«, »bratski«, »pozdrav s divljenjem«, što ih je g. Balthazard predložio da se umetnu u tu poslanicu, nije prihvatilo vijeće, u kojem je većina otvoreno neprijateljska uljezima.

»12. maja ... 17 s. 11. — Telegram je odaslan u francuskom i engleskom jeziku.

»13. maja ... 10 s. 22. — Upravo je stigao odgovor, a ovakav je: »Areantropi pozdravljaju pozemljare, svoju nižu braću, i sve će, štogod mogu, učiniti, da ih izbave iz barbarstva. Djeca, a i velika djeca duge kose i stari pozemljari okupit će se na brodu Ile-de-France, te će smjeti da nastave svoj put. Areantropi pozivaju pozemljare, neka dodju k njima, da priprave geo-arejsku slogu, kojoj će biti svrha, da tu mladu planetu, što je tako zaostala, izvedu na put napretka.«

»Vijeće se je odmah okupilo, da to raspravi. Opći je dojam bio loš. Evo pregleda njihovih sudova:

»Kapetan Leviathana Griffiths: — Mislite li, da je to jako uvredljivo?

»— G. Balthazard. — Po duši, ja ne mislim, da Marsovci hoće da nas vrijedjaju; ali oni se ne drže ni jedne naše navade i ne znaju očevidno ništa onakvo, što mi zovemo: uljudnošću, ugladjenošću, učtivošću, još manje išta, što bi nalikovalo na prilagodljivost naših diplomata; oni bez ševrdanja i okolišanja kažu, što misle da je istina. To nas ne smije vrijedjati.

»— Kapetan Griffiths. — To ne može biti! »Niža braća«, oni nas drže za životinje.

» — Kapetan de Mirmont, brod Lazare-Carnot. — »Mi volijemo svoje »barbarstvo« nego njihovo silno znanje.

» — Kapetan Maxwell, brod Invincible. — Ali šta znači ta njihova geo-arejska sloga?

» — G. Balthazard. — Slogu izmedju pozemljara i Areantropa. Mislim, da oni žele s nama sklopiti ugovor ...

» — Kapetan Stephenson, brod Liberty. — To jest: da nas zarobe i da postanu gospodari zemlji.

» — Kapetan Maxwell. — I moru. To Engleska ne će nikad dopustiti!

»— Kapetan Florenville, brod Franche-Comté. — Glavno je dakle, da oni oslobadjaju ženske, djecu i starce.

» — Kapetan Stephenson. — Možemo li se pouzdati u njihovu riječ?

» — Gosp. de Vassaucourt. — Nabrzo ćemo znati.

» — Kapetan Griffiths. — Ako održe riječ, možemo iza toga s manjim skrupulama da ih bombardujemo.

» — G. Balthazard. — Šta vam pada na pamet? Prvo, dobar vam je posao s njihovim muškarcima zarobljenicima, a onda, to bi od nas bilo strašno vjerolomstvo, prava nevjera.

»— Kapetan Griffiths. — Moramo svakako da upokorimo te napadače i da našu planetu očistimo od njih.

» — Kapetan Maxwell. — Jest, istjerujmo te djavle!

» — G. Balthazard. — Velim i opet, pazimo se! U našim je rukama propast ili spasenje čovječanstva. Okanite se nasilja, jer ćemo ga ljuto okajati.

»13. maja, 15 s. 35. — Svi durbini, upereni u djavolske brodove, razbiraju na njima neobično kretanje i ljudi i stvari. Koliko se može dokučiti, s jednoga je broda (a to je Ile-de-France) sišao veći dio

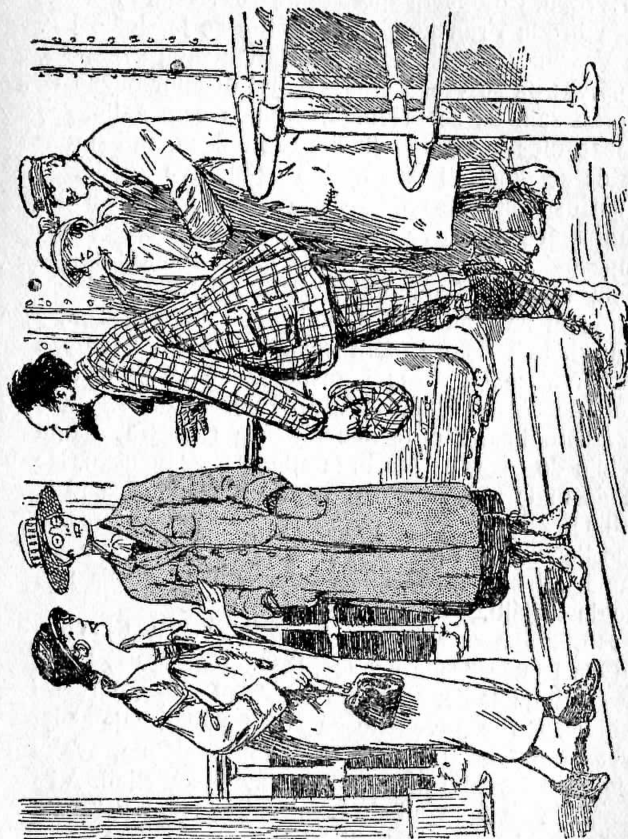
momčadi te se ukrcale ženske, djeca i starci, koji su bili na Gigantiku i Zouloulandu. Areantropi drže dakle riječ.

»14. maja, 8. s. 43. — Ile-de-France se rastaje s drugim dvjema ladjama i plovi polagano k nama. Mi joj idemo u susret.

»14 maja, 10 s. 57. — Ile-de-France stigla; medjusavezničko vijeće odlazi na nju. Časak duboka uzbudjenja. Kako bi se opisali ganutljivi prizori, što nastadoše, mahnita radost tih nesretnika, što se napokon oslobodiše? Pogotovo radost Georgesa de la Blanchère, koji se je opet sastao sa ženom, i zanos g. Balthazarda, koji se je napokon upoznao sa svojom sestričinom, miss Grace Milburne. Obadvije su mi se činile da su neobične ženske. Medju drugim putnicima neka budu spomenuti: lady Davidson, kneginja Tornabuoni i njena djeca, kardinal de Currières, nadbiskup lyonski, g. Lefranc - Robin, časni učenjak, maharadžinica od Sigwale, slavna vladarica indijska, pastor Coleridge i njegove kćeri, mladi Donald Withlock, sin kralja električnih aspiratora, čuvenog milijardera, i t. d. ...

»Jedina je žalost u tom veselju: neka djeca, koja su putovala sa samim očevima, rastavljena su s njima, jer sve su putnike muškarce (osim djece i staraca) zadržali Marsovci, koji nikako ne razumiju naše osjećaje.

»Što se tiče same Ile-de-France, taj je brod u žalosnu stanju; uklonjen je velik dio strojeva i njihova pribora; ostavljen mu je samo najpreči minimum, da može polagano ploviti, i zaista, jedva jedvice je doplovio sasvim sporo do nas i gotovo je bio potrošio sav ugljen, što mu ostaviše.

Gospodin se Balthazard upoznao napokon sa svojom sestričnom, miss Grace Milburne.

»Kako taj brod nije mogao da plovi, (a i momčad mu je bila svakako nedovoljna,) morat će ga odvući u Evropu. Po općem sporazumu povjerena je ta zadaća brodu Franche-Comté. S tim se je složio i g. de Vassaucort, zastupnik Transatlantskog sveopćeg društva; on se vraća s nama, živi primjer dužnosti. Morao sam da se privolim, premda sam žalio, što s pozornice te zgode odlazim baš u času, kad slutim da će se dogoditi izvanredno uzbudljive zgode.

»»Gospodin i gospodja de la Blanchère, gospodin Balthazard i njegova sestričina miss Grace, te i mrs Papacock, sretniji su od mene, jer će moći da budu tomu svjedoci. Zamolili su za dopuštenje, da budu primljeni na francuski oklopljenik Lazare-Carnot i zapovjednik de Mirmont rasudio, da im ne može odbiti. Miss Milburne i gospodja de la Blanchère moći će uostalom da dadu dragocjenih obavijesti o Areantropima. Što se tiče Michela Delattra, njemu je bilo do toga, da što brže stigne u Francusku. Ne će da bude ni u kakvoj vezi s »djavlima«, pa ni iz daljine.

»Liječnik i kirurg željeli su da ostanu u tim vodama, ali im se na veliku žalost njihovu želja nije mogla uslišiti.

»15. maja, 9 s. 4. — Franche-Comté kreće k Havru i vuče Ile-de-France. Putnici su se razdijelili na te dvije ladje. Brodska momčad i zdravstveno osoblje, što je povedeno za svaki slučaj, zajamčuje areantropskim žrtvama, vrijednima žaljenja, svaku udobnost i svaku njegu, što se može zaželjeti. Ali i nema da se jave nikakvi bolesnici, samo nekoliko slučajeva iznemoglosti ili lake neurastenije i različitih nelagodnosti od umora i uzbudjenja. Vrijeme je sjajno, more posve mirno. Može se reći, da je sve dobro.

»15. maja 10 s. 1. — Upravo smo izgubili iz vida oklopljenike, koji su se uputili k Gigantiku i Zouloulandu.

»15. maja 10 s. 14. — Metak iz topa protresa uzduh. Šta je to? Da ne bombarduju Areantrope. To nije vjerovatno.

»15 maja 10 s. 32. — Za čudo, vrijeme se odjednom muti. Javljaju se oblaci, ne znam, otkud su iskrsli. Kao da se sprema žestok pljusak; po svom pomorskom pamćenju, nisam još nikad vidio ovakvu promjenu na očigled. Središte oluje proći će uostalom podaleko od nas. Ali za čudo, jako se poplašili naši putnici, pogotovo naše putnice. Okružuju me: »Bježmo od svake pare, kapetane!« zaklinju me. — Zašto? Nema ničega da se bojimo.

» — Treba se naprotiv od svega plašiti. Bježmo! Možda oni proganjaju nas? — Tko? — Oni! Djavli, gospodari groma i oluje«.

XVI.

GDJE SE RADI O KUGLASTOM GROMU I O KANALIMA NA MARSU.

Dokumentu, koji smo pročitali i koji je sasvim pravo bio važan, možemo da priklopimo još jedan, još dragocjeniji, jer nije objelodanjen. Mi bi da govorimo o ličnim bilješkama kapetana Maxwella, s engleskog oklopljenika Invincible, admiralskog broda savezničke eskadre, kojima se je taj vrlo odlični oficir britanske mornarice morao služiti, da sastavi svoj brodski dnevnik. Taj je oklopljenik, sjećamo se možda, uništen za onih strašnih zgoda, što su gotovo zagrdjele do nepopravljivih nevolja.

Bilješke, što će se dalje čitati, uzete su iz zbilje. Poslužila nam sreća te smo ih sretnim slučajem našli kod g. Magloira, specerajista u Polletu, slikovitom predgradju diepskom. Taj je vrijedni trgovac dobio te papire (u koje je umotavao svoju robu) od nekoga ribara, koji ih je našao u nekakvoj nepromočivoj kaseti, izbačenoj na pourvilsku obalu.

»15. maja. — Dolazim iz vijeća (10 s.) gdje sam s teškom mukom prodro sa svojim mišljenjem, jer su mi protivnici bili gospodin i gospodja de la Blanchère, gosp. Balthazard i miss Grace Milburne, (na svu sreću oni su samo članovi savjetnici,) i g. de Mirmont, zapovjednik Lazare-Carnota, koji ima glas u zboru. Kapetan oklopljenika Liberty, Stephenson, kolebao se isprva; naposljetku se pridružio mojemu predlogu, da se »djavlima« za opomenu pošlje jedna obica, zatim da im se telegrafira ultimatum, koji će ih primorati, da oslobode zarobljenike, što zadržavaju još.

»Ako ne bude odgovora, koji udovoljava, zametnut ćemo bitku, pa će biti vragometna stvar, (tako i valja reći,) ako mi s naša četiri oklopljenika ne svladamo Marsovce, ma kako učeni bili.

»Zaiskao sam najboljega ciljača na našim dvjema ladjama i rekao mu: John Crookes, poslušajte me dobro; vi ćete dakako ispaliti na one nemani jedan neškodljiv metak, koji će im mirno preletjeti preko gadnih glava; ali ako im ta obica čudnim slučajem prekrha malo jarbole i one proklete sprave, što se čini da su na njima udesili, s tim bolje. — Razumio sam! — odgovorio mi on.

»Treba se doduše više uzdati u sreću nego u vještinu ciljačevu, toliko je ta stvar teška. Mi se približili; razabrala se jasnije neobična mreža metalnih žica, koje su Areantropi napeli izmedju jarbolâ,

kao da je golema paučina. Šteta, što ne možemo onamo da ispalimo nekoliko tuceta obica, ali taj bi posao mogao da sasjecka i djavolske zarobljenike, a tëško da bi to bilo javnomu mišljenju po volji. Žao mi je.

»Crookes izbacio svoju obicu. By Jove, nezgoda, tek malo probio paučinu.

»Sad je operator javio bežičnom telefonijom ovu poruku:

»Oslobodite sve svoje zarobljenike, jer ćemo vas inače opkoliti, porušit ćemo vam obicama sve jarbole i razoriti vam strojeve«.

»Na veliko iznenadjenje moje, priznajem, ti stvorovi kao da se i nisu uplašili. Da li zato, jer imaju vanrednih bojnih sredstava? Gospodja de la Blanchère i miss Milburne tvrde to, ali ja sumnjam. Bilo kako mu drago, oni odgovoriše:

»Bezumni sinovi zemaljski, kajat ćete se, što ste nas primorali, da se latimo nasilja«.

»Čekam nekoliko časaka, ništa. Ti bi ljudi valjda da nas zbune; šta mogu oni protiv oklopljenikâ? Koliko ja znam, nemaju podmornica, ne mogu nas torpedirati. More je mirno, a nebo gotovo sasvim modro.

»Ah, vrlo je čudno ... čini mi se da oblaci rastu i na očigled se množe. Zrak hládnî i kao da se zasićuje elektrikom ... lake se magle dižu iz mora oko Gigantika i Zouloulanda. Naglo se zgušćuju... Nisam nikad vidio takove pojave. Evo je sasvim postala »graškova kaša.« Stmurilo se sada, i obadvije ladje, koje su još prije časka nalikovale na »sablasni brod«, sasvim se zbrisale i nestale. U isti mah se goleme olujne oblačine zgomilale na nebu i more se uzburkalo. Čudno je, no šta nam to može?

Na našim čeličnim grdosijama ne bojimo se mi ni oluje ni groma.

»Za čudo, ta oluja ne nalikuje na običnu. Oblaci su crvenkaste, sasvim neobične boje, a po njima se vide kako se vijugaju traci, kao duge stonoge, sastavljene od iskara. Atmosfera otežava nevjerovatno, vrlo teško dišeš. Da ti oblaci nisu p u n i n e k e d r u g e e l e k t r i n e, n e g o š t o j e n a š a? Stadoh se ponešto uznemirivati.

»Do vraga, evo se u najnižem oblaku stvaraju tri kugle, crvene, da ti zasljepljuju oči, kidaju se od njega i prilično se sporo spuštaju. Čine se da silaze na moj brod. Pa neka, istrest će se na oklop. Uza sve to slabo se smirujem. Nalažem svima, neka se sklone, neka se priviju uz metalnu površinu. A ove bilješke, koje su mi dragocjene, zatvaram u jak sandučić, koji se hermetski zatvara. Da bih ih se naskoro mogao bez smetnje prihvatiti opet, da u njima zapišem našu pobjedu!

»Živjela Engleska! Živjela Zemlja! Dolje Mars i Areantropi!«

Nesretnomu se časniku nije mogla ispuniti želja. Nije se jamačno zaboravila brutalna i potpuna katastrofa, u kojoj je nestao Invincible sa svojim kapetanom, časnicima i svom momčadi. Ali nije izlišno ustanoviti prilike, u kojima se je dogodlla ta nesreća, koja se i mora pripisati nesretnomu kapetanu Maxwellu, jer on je baš i bio onaj, koji je Areantropima navijestio rat (protiv pametnoga mišljenja g. Balthazarda i usprkos obavijestima gospodje de la Blanchère i miss Grace Milburne). Kažnjen je za svoju nepravednu žestinu i ludu odvažnost; na nesreću, potegnuo je u smrt sve one, koji su bili na njegovoj ladji, i navratio na cijelo

čovječanstvo strahovite nevolje, što će ga dotjerati do ruba propasti.

Evo šta su vidjeli očevici toga strašnoga prizora.

Tri se ognjene kugle otrgle od oblakâ i spustile se k Invinciblu, od kojega su drugi oklopljenici na sreću bili podaleko. Metalna masa kao da neodoljivo privlači te blistave kugle; prva dodirnula jedan tornjić, druga top, treća oklop; svaki se put razlegla grozovita eksplozija; onda dugi, vijugavi plamenovi polizali na sve strane po oklopljeniku, i u isti se mah začula silna lomljava; onda zapraskao nov niz eksplozijâ, sve strahovitijih, i brod potonuo u more, a uokolo se razasuo pljusak željeza u široku traku, te ranio nekoliko mornara na drugim brodovima.

Kakvim je čudom škrinja, u koju je kapetan zatvorio svoje bilješke, izmakla propasti i bila dotjerana čak do normandijske obale? To ne će nikad nitko doznati.

Ovako nagloj katastrofi jasni su tačni uzroci: ognjene su kugle upalile barut, obice se rasprsnule, oklopljenik odletio u zrak. Ali to još nije sve: po tačnomu istraživanju g. Balthazarda i po njegovu ispitivanju pokupljenih čeličnih podrtina zažarene su kugle bile manifestacija »kuglastoga groma«, kojemu se još ne zna priroda, a kad su se ispalile, rastvorio se metal, promijenio mu se naglo molekularni sastav i on se rasprsnuo na sve strane, poput staklenih suza, što se sasvim smrskaju, čim im otrgneš šiljati vršak.

Na svu sreću, drugi su oklopljenici bili neoštećeni; djavli su nišanili jedino na ladju, s koje je ispaljena obica te su željeli da je kazne; iz crvenih oblaka nije više udarao kuglasti grom; no ipak su

oni i dalje prijetili, a gusta je magla svejednako zakrivala Gigantik i Zoulouland.

— Šta zaključujete vi iz svega toga? — zapita kapetan oklopljenika Lazare-Carnota, de Mirmont, gospodju de la Blanchère i miss Gracu.

— Ponajprije, — odgovori gospodjica, — po krivici kapetana Maxwella (on je to okajao životom) ratno je stanje izmedju Areantropa i pozemljara; to je velika nesreća; a ja se bojim, da je nepopravljiva. Areantropi su nam rekli otvoreno, pa i brutalno, da će nas uništiti, ako ih dočekamo neprijateljski; s tim će sigurnije izvršiti svoju prijetnju, jer zaziru naročito od vjerolomstva.

— Šta bi dakle učinili? Da pokušamo pregovarati s njima?

— Da, ali me je strah, da je prekasno.

— Mi uostalom i nismo ovlašteni za to; treba dakle da o tom izvijestimo naše vlade, a one će nam valjda odrediti liniju za zajednički postupak.

— Ali za to će trebati neki rok, — reče kapetan Griffiths, — dotle će nam Areantropi umaći.

— Nadajmo se bolje, — odvrati gospodja de la Blanchère, — da ćemo umaći mi njima.

— Jedno mi zadaje brige, — reći će kapetan Stephenson. — Oslobodjeni putnici okrstili su te neobične stvorove »gospodarima groma i oluje«, a mi smo malo prije vidjeli, da nekako i zaslužuju to ime; izazvali su gustu maglu, onda olujne oblačine, naposljetku grozovite manifestacije kuglastoga groma, koji je očevidno drugačiji, nego što ga mi znamo, jer iz daljine rastvara barut, eksplozive pa i metalne molekule u čeliku. Znate li vi šta o tim čudesima?

— Ne znam vam ih objasniti; ali ću nadovezati, da su se Areantropi morali dovijati, kako će prodrijeti u meteorološke tajne, jer njihova je planeta suha, a vrlo slabi tlak atmosferski ne daje ni vodi, da ostane tekuća. Pošlo im je za rukom da elektrikom hvataju i zgušćuju vodenu paru, što dolazi s polarnoga leda, da upravljaju vjetrom i oblacima, (koji su kod njih vrlo rijetki i sastavljeni od dugih ledenih iglica,) i da ih slijevaju na obradjene njive. Te su njive obično uz glavne njihove zračne putove, izbrazdane nebrojenim električnim avionima, od kojih su neki čudesno brzi, a drugi mogu da prenose najteže tovare. Oni dakle skupljaju potrebnu vodu u rezervoare, pod tlakom komprimirana zraka, te oplodjuju na svojoj kugli duge i široke ravne trakove zemlje, prekrivaju ih bujnom vegetacijom, žitom i jestivim biljkama, — da se i ne spominju beskrajne močvare, zaledjene po noći, vlažne po danu, posute travom i trskom, što takodjer iskorišćuje areantropska industrija.

— Ti su dakle traci zemlje, pokriveni vegetacijom, — reći će Georges, — ono, što su Schiaparelli i toliki drugi slavni astronomi držali za kanale?

— Zacijelo.

— Čestitam vam, gospodjo, — reče g. Balthazard. — Vi ste prvo stvorenje ljudsko, kojemu se je u veličanstvenoj jednostavnosti i čudesnom postanku otkrila uzbudljiva tajna marsovskih kanala.

XVII.

NEDAĆA PODMORNIČKA. — TAJNI LIST.

Na glas o gromovitoj propasti oklopljenika Invincible prenerazila se vlada Sjedinjenih država, a i druge savezne vlade. Radi hitnosti sastadoše se u Boulogni engleski i francuski ministar predsjednik; s predsjednikom Sjedinjenih država izmijeniše telegrame. U tim se je pregovorima zaključilo, da protiv Areantropa treba poslati podmornice od mnogo tona, oboružane topovima.

Ta vrsta brodova činila se je zaista da može umaći svakojakim zrakama, što ih izbacuju djavli, a i kuglastomu gromu. Zadaća će im biti, da izrone po noći i specijalnim obicama pokušaju da razore gornju gradju na Gigantiku i Zouloulandu, tako da se djavlima otme izvor električne snage i oni budu obesiljeni. To je bilo sve, što se može učiniti, jer torpedirati brodove dabogme da ne smiju.

Taj se novi program izvršio nadasve hitno, te četiri podmornice, dvije francuske i dvije engleske, isplovile na more, da odu djavlima u susret.

No za to vrijeme nisu djavli besposličili. Kad se je razišla umjetna magla, kojom su se obavili, bila su nestala oba broda. Oklopljenici moradoše za njima u potjeru. Ali na kojoj bi ih strani tražili?

— Prema istoku, nema sumnje, — izjavi g. Balthazard, — jer oni su zacijelo nastavili opet svoj put k najbližemu kopnu, to jest k Evropi.

Nakon raspravljanja pristade vijeće uz to mišljenje. Oklopljenici se razmjestiše u obliku lepeze, jedan k istoku, drugi k istoko-sjevero-istoku, treći k istoko-jugo-istoku.

Brzo otkriše Gigantik i Zoulouland, kako priličnom brzinom plove k Francuskoj, ne ispuštajući nikakav dim. Situacija je postajala kritičnom.

Nisu bili doista više od pet stotina kilometara po prilici udaljeni od rta Finistère, Marsovci će se prema tomu brzo iskrcati u Bretanji, ako samo kane na kopno, a to se čini vjerovatnim.

Podmornicama pak nije bila velika muka da pronadju te dvije ladje, jer ih je odsjev »sjevernoga svijetla« i dalje obasjavao po noći. Manevrirale su dakle oprezno i zaronile, da se primaknu na valjan razmak, da u pomrčini izrone i da iz topova stanu biti eletrične mreže areantropske.

Oklopljenici čekaju u blizini, da priteknu podmornicama u pomoć, koliko budu mogli.

— Čemu se nadate vi od te nove navale? — zapita Georges kapetana Stephensona.

— Bojim se, — odgovori taj, — da djavli ne bi uzvitlali vijavice i vihorove, koji bi mogli podmornice izvrći opasnosti, i kad su zaronile.

— Ja pak mislim, — izjavi g. Balthazard, — da će se oni braniti novim sredstvima, kojima se mi ne znamo dosjetiti. Ali sam uvjeren, da će biti pobjednici.

— Ne vjerujem; uza sve to ne znam nikakvim ozbiljnim razlogom da potkrijepim to uvjerenje.

Za mrkle noći jedino su tajnovita svijetla osvjetljavala prostranstvo nad Gigantikom i Zouloulandom. Sve se činilo da radi podmornicama u prilog. Hoće li uspjeti u svojem teškom, opasnom pokušaju?

Odjednom se more ispred ona dva transatlantska broda zasvjetlucalo fosfornim svjetlucanjem; modrikasto svijetlo, što izbija iz njih, silno se rasulo po dalekoj vodi, ali nije na sve strane, nego

samo na jednu; očito su javljene podmornice te će se brzo pronaći. Šta se je zatim dogodilo? Dokučilo se je tek kasnije. Iza nekoliko tjeskobnih časaka, koji su se činili da su beskrajno dugi, spaziše, da podmornice izlaze opet na vodu, ali u kakvom stanju! Pokrio ih debeo leden sloj, koji ih ovija bijelom korom, a pogotovo koči sasvim vijak. Što više, zaledila se i oduška i ne može da se otvori.

Mali brodići. sasvim obesiljeni i zacijelo u silnoj zabrinutosti, miruju nemoćni i ne mogu da zaištu pomoć od oklopljenikâ.

Oklopljenici im se približili, a djavli ugasili svoje modrikasto svijetlo te svom elektrikom plove opet k bretanjskoj obali.

Po običaju budu miss Milburne i gospodja de la Blanchère zapitane za objašnjenje.

— Sjećam se sada, — reći će zaručnica g. Balthazarda, — da sam od Areantropâ čula aluzije na to modrikasto svijetlo, u kojega je svojstvo, da svakomu tijelu preinačuje stanje. Ljudi s Marsa vještaci su u umjetnosti, da materiju prevraćaju u nebrojene oblike. Vi znate, da sila ima samo jedna, a svijetlo, toplina, elektrina samo su različita stanja njena i mogu da se uzajamno nadomještaju, kad se promijeni način ili brzina titranju beskrajno sitnih čestica, što je sastavljaju. Isto tako može do beskrajnosti da se mijenja sastav tjelesima, prema sistemu téžê njihovih atoma; djavli znaju da prevraćaju svijetlo u elektrinu, ili u toplinu, ili u studen, znaju da pretvaraju metale, kako su to sanjali drevni alkemičari, i da po volji daju materiji sve oblike, koje žele, čvrst, tekući, plinovit ili eterski. Njima je šala smrznuti vodu ili pretvoriti je u paru, rastopiti, izvjetriti, rastaviti

svaku stvar. Oni su učenjaci, ali nama se čine još čudesniji: nazovimo ih dakle čarobnjacima znanosti.

Zapovjednik O'Galligan saopći im sadržaj te poruke.

— Bravo; sestričino! Ja vam se divim! — uzvikne g. Balthazard oduševljen.

Medjutim su mlazovima vrele vode rastopili led na podmornicama te se vijeće sastalo, da sasluša izvještaje kapetanâ tih brodića, no uto stiže bri-

tanski dreadnought Empire, pod zastavom admirala O' Galligana, donosioca vrlo važnog pisma, »koje se ima otvoriti u slučaju, ako se podmornička navala izjalovi.«

Treba dakle da se otvori pismo. Taj se je posao izvršio svečano, kako je i valjalo u tim prilikama. Svi nazočni sačekali sa zebnjom u srcu, da im zapovjednik O' Galligan, koji je odjednom bio jako problijedio, saopći sadržaj te poruke. Naposljetku se on nakani na to, drhtavim glasom, pošto ih je sve zakleo, da će očuvati najpotpuniju tajnu.

— Prvi lord u admiralstvu — reče on, — naredjuje nam, neka obećamo Areantropima potpunu kapitulaciju, uz pogodbu unaprijed, da iskrcaju sve svoje zarobljenike. Treba da ih pod tom izlikom domamimo k Plymouthu, da osiguramo to iskrcavanje, i da se postaramo, kako bi one dvije ladje stale iznad pričvršćenih mina, koje sačinjavaju stalnu podmorsku obranu velike naše vojne luke. Kad na Gigantiku i Zouloulandu ne bude više ljudi, dopast će nam neprijatelji na milost i nemilost, te ćemo moći, ako ustreba, baciti u zrak ta dva broda s njihovim neželjenim gostima.

U slučaju, ako druge vlade budu držale, da im se ne valja pridružiti tomu postupku, mora se to ipak izvršiti nastojanjem dvaju britanskih brodova, Empira i Leviathana.

To saopćenje bude saslušano s tragičnom šutnjom. Engleski časnici (pogotovo podmornički, koji su bili bijesni radi svoje nedaće) izraziše svoje zadovoljstvo. Predstavnici francuske i amerikanske mornarice iznesoše naprotiv ozbiljnih prigovora tomu planu, koji su smatrali do krajnosti pogubnim za cijelo čovječanstvo. Oni bi bili voljeli izvijestiti o tom svoje vlade, ali to se nije moglo,

jer se je morala čuvati tajna; a i bila je potrebna, da bi poduzeće uspjelo.

Gosp. Balthazard i miss Grace prigovoriše još žešće.

— M o r a s e, — odvrati admiral, — pobijediti i zatrti te nemani; m o r a s e po što po to, da se izbavi Zemlja.

— Nipošto, — izjavi g. Balthazard, — jer ovo, što ste vi izrekli, upravo je osuda svega roda ljudskoga na smrt.

— Moja je dužnost da slušam i ja ću poslušati, — zaključi admiral O' Galligan.

— A ako mi obavijestimo djavle o tom, što ih očekuje? — reči će gospodja de la Blanchère.

— U tom slučaju, — odgovori hladno admiral, — morat ću da i s vama postupam kao s neprijateljima; bombardovat ću i potopit ću vas. Da bolje osiguram čuvanje tajne, koju sam vam povjerio, molim poštovane zapovjednike savezničkih oklopljenika, da se ne udaljuju, da svoje odašiljače bežične telegrafije učine neupotrebljivima, a meni neka zadadu riječ, da ne će ništa učiniti, što bi moglo smetati prihvaćenomu planu. Moram im službeno obznaniti, da je meni predato glavno zapovjedništvo nad zemaljskom eskadrom.

I admiral predoči službeni nalog, kojim se njemu povjerava ta služba, prema odlukama vlade Velike Britanije, Francuske i Sjedinjenih država.

Nema nikud nego se pokoriti.

Areantropima bude dakle upućena ova poruka:

»Voljni smo da razmotrimo primitak svih vaših uvjeta, ako iskrcate sve svoje zarobljenike. Dočekat ćemo vas u Plymouthu, gdje će oni biti iskrcani te će se eventualno potpisati geo-arejski sporazum.

»Medjuplanetski pozdrav i bratstvo«.

Za malo vrijeme stiže ovaj odgovor:

»Pozemljari, primamo na znanje, da se pokoravate. To će vam uroditi plodom. Krećemo k Plymouthu. Neka veliki graditelj svemira povede vas k mudrosti, ako vam je srce čisto. I neka Zemlja izvrši svoje odredjenje!«

XVIII.

OD STARINSKIH TLAPNJA K NOVIM ČUDESIMA.

Možda se ne će bez interesa pročitati neke znanstvene primjedbe, koje je u taj čas pobilježio g. Balthazard, a mi smo ovlašteni da ih objavimo.

Od prošlosti k budućnosti.

»Najčudnije je možda u današnjoj znanosti, što se čini da ona svojim metodskim istraživanjem dolazi do istog rezultata, do kojeg i starinska alkemija, do smionih proricanja.

»Danas je moda da se rugamo alkemičarima; to je nepravica. Ponajprije, njima duguje kemija neocjenjivih pronalazaka, tako na primjer aparat za destiliranje, nekad s tri grlića (Alambicus tribicus). Predali su nam dragocjene pronalaske, koje su dobili od Arapa, a ovi su opet bili prihvatili znanost egipatsku, kaldejsku i grčku; na primjer o nekim rudnim spojevima, o grimiznom bojenju i o biljnim svojstvima.

»A onda, ako je u njihovoj žetvi bilo manje dobra zrnja nego drača, drugačije nije moglo ni da bude. Ne može se tačnost današnjih učenjaka iziskivati od ljudi iz Srednjega vijeka, koji su bili bez

kritičnog duha, — baštinici aleksandrinskih sanjara.

»Nekad su za svu znanost bile dvije obuke: egzoterska, to jest ona, koju je mogla upoznavati neuka, pakosna svjetina i razumijevati je; ezoterska, pridržana za rijetke upućene ljude, koji su bili dobro odabirani i brižno pripravljani, da prime tajne nauke, što su ih učitelji krili ljubomorno — i razborito; jer alkemičari su bili izjednačivani s vračevima i čarobnjacima i proganjani, kao i svi presmioni novotari. Sva pisana obuka popunjavala se je usmenim tumačenjem, od kojega nije ostao nikakav trag i bez kojega knjige, što ih imamo, ostaju pune nejasnoće, namjerne uostalom. Alkemičari su vrlo često govorili u simbolima.

»Nije dakle čudo, što su zabludili sa svojom teorijom o četiri elementa: zemlja, voda, zrak i vatra; s onim tobožnjim odnosima izmedju ruda i planeta, a nadasve s mahnitim traženjem »velikog djela«, to jest kamena mudraca, stvari, koja će, osim drugih svojstava, pretvarati metale i liječiti sve bolesti. Pravljenje zlata (hrizopeja), srebra (argiropeja) od prostih metala, kao što je olovo: priredjivanje panaceje, sveopćega lijeka, dakle eliksira za dug život, to su tlapnje, a ipak ima u njima možda klica istinama sutrašnje znanosti.

»Naše hipoteze kao da nam zaista omogućuju da sve jasnije naziremo jedinstvo materije: sve bi bilo sastavljeno od istih atoma, a oni bi sami bili maljucni sunčani sistemi: beskrajno male jezgre, okružene još manjim česticama, (elektroni,) koji kolaju oko njih, kao planete oko sunca. Različite brzine titranja stvarale bi različita tjelesa, što ih

poznajemo, a i tekućine, medju kojima slutimo da ima još nepoznatih, ali dok se kasnije budu iskoristile, možda će promijeniti lice zemlje.

»Ako podjemo od vrlo sporih titraja, (do šezdesetak u sekundi, — mehaničke oscilacije,) da dospijemo do vrtoglavih brojaka od devet do deset kvintilijona titraja, (kvintilijon je jedna milijarda milijardâ,) nailaze se redom: zvuci, elektrika, sa strujama niske i visoke frekvencije, prekid, koji odgovara još nepronadjenim zrakama, toplina, svijetlo sa svojim spektrom od infra-crvenih do ultra-ljubičastih zraka, druge nepoznate zrake, meke x-zrake, tvrde x-zrake, radijske gama-zrake; naposljetku valjda još nepoznate zrake; kako tomu isijevanju redovito raste vrijednost s čestoćom titraja, smijemo zamišljati, da ta posljednja neznanica odgovara onomu čudnomu i tako tajanstvenomu fluidu, što ga zovemo mišlju; to joj je više za tvarni dokaz, jer u njoj ima nešto mnogo uzvišenije, nego što znanost može da analizuje.

»Daleko smo dakle od alkemičarâ, od filozofskoga jajeta njihova, ili egipatskog kamena, simbola svijeta; od njihova zmaja »uroboros«, (zmija, koja se zagriza u svoj rep,) što znači, da zemlja nema ni početka ni kraja; od njihova skarabeja, o kojem su sudili da drži zodijak, od njihova makrokozma (svemira), u kojem je čovjek (mikrokozam) suština. Mi ne vjerujemo više, da sumpor i živa radjaju sva druga tjelesa, ni da ikakva tvar može, kao šipkom bajnoga Hermesa Trismegista (tri puta najvećega), stvarati čuveno pretvaranje metalâ. Ali mi vjerujemo, da to pretvaranje nije nemoguće; već su ga ostvarili u Sjedinjenim državama Wendt i Ivon, kad su u praznu prostoru izvrgli tračak šela električnoj eksploziji,

koja razvija toplinu do 50.000 stupanja, i pretvorili ga u helij.

»Budući će dakle učenjaci nastaviti možda san doktora Fausta, pa i njegovih predaka, Demokrita, toga preteče, autora teorije o atomima, znamenite za ono doba, i Heraklita, koji je sveopću silu gledao u vatri, a taj prostrani i simbolski izražaj odgovara Crookesovoj materiji, koja isijeva zrake. Po starinskoj rečenici: »sve je jedno.«

»Ali šta ja govorim? budući će učenjaci samo iznova otkrivati, što su već pronašli Marsovci, ti »zelenkasti djavli«, koji znaju po volji da pretvaraju, za svoju upotrebu, onaj jedinstveni i svemoćni fluid, što kreće svjetove.

»Po svoj su se prilici svojski nasmijali (ako se samo znaju smijati) našim starim alkemičarima; a ipak nalikuju na njih: oni su alkemičari transcedentne znanosti.

»Oni su na svojem domu ostvarili i započinju da ponavljaju na našoj zemlji ono »veliko djelo«, pretvorbu tjelesa i sila, pa i sveopću panaceju, jer znaju, čini se, da predusreću ili da liječe gotovo sve bolesti.

»Ah, da bi nam donijeli novi kamen mudraca, lijek zlima, što jade zemlju! Pogotovo opačinama i zlodjelima, što obeščašćuju tu jadnu malu planetu, bez svake sumnje jednu od najprezrenijih u beskrajnom svemiru.«

XIX.
ZGODE U PLYMOUTHU.

Ulazimo sad u područje dobro poznatih zgoda, o kojima se potanki opis nalazi u arhivima savezničkih mornarica, a i u listovima, na primjer u Mascarillu i u Epohi. Ali te su zgode, velimo opet, često bile iskrivljivane: treba ih uglaviti. Zna se, da obilje dokumenata nesamo ne pomaže otkrivanju istine, nego gdjekad i otežava, da se istina razabere, barem sve donde, dok se strpljivim naporom historičkim ne podvrgnu dokazi krutoj kritici, da se razluči drač i zdravo zrnje.

Opis, što će se ovdje čitati, sastavljen je po spisima ministarstva mornarice, koji su popunjeni bilješkama najpozvanijih svjedoka: g. Balthazarda, miss Milburne te gospodina i gospodje de la Blanchère.

Saveznička eskadra krenula dakle k Plymouthu, pošto je telegrafirala sretnu novost, da će se naskoro osloboditi zarobljenici i »zelenkasti djavli« stići glavom.

Gigantik i Zoulouland, ne skrivajući se u svoju umjetnu maglu, uputili se takodjer k engleskoj vojnoj luci, gdje su oblasti brže bolje pripravile sjajan i neobičan doček.

Na ulazu u luku napeli beskrajan platnen trak i na njem naslikali, ispod golema »Welcome«, astronomske figure Zemlje i Marsa, združene crtom, koja znači savez, prijateljstvo ili barem srdačan sklad medju tim dvjema planetama.

Organizovala se službena ceremonija; prvi lord admiralstva trebao je sam da dočeka odlične i grozovite pohodjane. Ali u posljednji se čas predomislio, pomislio valjda, da ti ljudi svojim trobojnim očima znaju da čitaju misli te bi tako pogodili, što bi on od njih da sakrije.

Tako se je dekorativnim figurantima: gradjanskim oblastima, veteranima s medaljama, pomorskim časnicima, od kojih su se krili viši nalozi, i dobroćudnim učenjacima povjerila zadaća, da dočekaju »zelenkaste djavle«. Sastavili se rječiti govori, počasni se lunch trebao prirediti »poslanicima s Marsa«, ali oni javiše, da se hrane samo pilulama i hranivim eliksirima te im ne treba ništa, a ne trpe izlišnih riječi i žele uostalom da ne budu nikomu na smetnju.

Nestrpljivo iščekivani dan svanuo. Uza sve nastojanje, da se u tajni održi sat, kada će se iskrcati, slegla se po svim mjestima, odakle se vidi luka, nebrojena svjetina, koja bruji i jedva je zadržava najstroža redarska služba.

Kad stigoše engleski oklopljenici, Empire i Leviathan, dočekale ih neopisive ovacije, ali kad vidješe, da se za njima pojavljuju dva tajanstvena broda, Gigantik, sa svojim neobičnim nadgradnjama, mrežama bakrenih žica, neizmjernim cijevkama, metalnim antenama, na kojima su kabli i receptori u obliku nekih škrinja, načičkanih platinskim šiljcima, — prevlada ih osjećaj prepasti i uguši im u grlima obično ono »hura« za svečane dane.

Nebrojeni se dalekozori i durbini uperili u obje ladje, ali na njima se ne vidi nijedan Marsovac; a putnici se gužvaju na palubi i s grozničavom nestrpljivošću očekuju oslobodjenje.

Iskrcavanje se obavilo bez smetnje, na odredjenom mjestu. Areantropi se nisu javljali. Kad je posljednji »pozemljar« otišao s ladje (bio je to g. Woznic, tumač, koji se je činio da žali, što odlazi,)

odvažile se na ladje najsmionije službene ličnosti, koje trebaju da dočekaju »djavle«. Kapetan Murray, inženjer Mac Dougal, astronom Shepherd i prečasni Julius Armstrong, svećenik, pohrliše prvi na Gigantik, a na most k Zouloulandu isto tako navališe brodski kapetan Penbrock, advokat James Fitz-Patrick, dr. Farnborough, g. Harry-Mortimer, učeni profesor oxfordski, i nekoliko drugih odvažnih lica, medju kojima se spominje jedna dama, mrs. Dorothy Palsgrave.

Svi se neobično razočarali: na svakom su brodu bili na palubi nacrtani crvenom bojom krugovi, koje nisu mogli da prekorače; noge i pesnice kao da im se sudaraju s nekim nevidljivim zidom, no neprobojnijim od ikojeg čeličnog oklopa. Ali naskoro im lučki zapovjednik javi nalog, neka se vrate na kopno; onda budu ispražnjena sva pristajališta, jer se je približavao čas, kad pričvršćene mine treba da odigraju svoju strašnu ulogu. Gigantik i Zoulouland, na kojima su sada djavli jedini časnici i momčad, treba da prijedju preko grozovitih smrtnih sprava, koje će ih svojom eksplozijom zacijelo potopiti. Nema sumnje, da Areantropi ipak ne će poginuti. Ugrabit će valjda vremena, da na svojim savršenim hidravionima pobjegnu u zrak. Ali razorit će im se električne tvornice, bit će obesiljeni, kao brodolomci, što su i bili nedavno. Sada se zna neobična, strahovita moć triju očiju njihovih, te će moći da ih se čuvaju. Brzo će biti uhvaćeni i usmrćeni. Direktor British Museuma već je zaiskao zderanu kožu tih nemani, da okiti najljepšu dvoranu u svojem zavodu.

Što više, hidravione njihove kao da gone električni valovi, proizvadjani u tajanstvenim kotlovima, koji su na brodovima, pa će nestati i oni. Leteći strojevi ne će dakle više moći ni da funkijonišu. Sve je, da i ne može bolje biti, te će se osloboditi tih mrskih napadača, što bi da osvoje zemlju i da je preporode ... ili da je izrabe jedino za svoju korist.

Sada kao da su krenuli u gibanje nove strojeve, jer se čuje brujanje, muklo, ali ipak oštro, ako se tako može reći; neko neobično titranje i zato još mutljivije, jer se jedva i razbira. Veče zapada već, vidi se, kako iskre, ili zapravo blijede ljubičaste varnice iskakuju iz platinskih šiljaka, kojima su načičkane antene i kabli, umnoženi na obadvjema ladjama. Ti fluidi kao da djeluju isto i na vodu, jer se je osvijetlila nekom ljubičastom fosforescencijom.

U isti se mah neobični efekti razabrali u gradu: električne se svjetiljke pogasile, električni motori prestali da se vrte, onda nastali u centralama kratki spojevi i prouzročili silne požare. A telefonu, telegrafu, električnim zvoncima, receptorima bežične telegrafije i telefonije prekinula se pogotovo svaka funkcija.

Medjutim su Gigantik i Zoulouland nastavljali svoj put i udaljivali se prilično polagano; osjećalo se, da im se ne žuri. Stigli na crtu, gdje su mine, onda je bez ikakve štete prešli i mirno izašli iz luke.

Onima, koji su znali strahovitu tajnu, zavrtjela se glava. Lučki zapovjednik, koji je radi teške svoje odgovornosti smatrao bio dužnošću, da sâm izbaci iskru, koja će potpaliti, mislio je, da je obeščašćen, propao, te htjede da si prosvira glavu; na svu se je sreću samo ranio, jer mu je jedan od nazočnih oficira odvratio revolver. Zastupnik pr-

voga lorda admiralstva bio je isto tako očajan; ali se bolje svladao, te odmah poveo istragu, po kojoj se je razabralo:

1. da su aparati bili u sasvim dobru stanju;

2. da se je električki kontakt stvorio;

3. da iskra ipak nije izbila;

4. da se ta činjenica, na oko neobjašnjiva, mora pridružiti onomu, što se je vidjelo po cijelom gradu: prekid električnih struja svake vrste;

5. da su tu pojavu očito prouzrokovali svojim upletanjem Areantropi, koji su zacijelo bili nepovjerljivi te su smatrali podesnim da preteknu svaki napadaj, i zato su podvrgli sav grad, a i more u luci, neodoljivomu utjecaju onoga, što bismo mogli nazvati, jer nemamo tačnijeg imena: anti-električni fluid.

Da se umiri savjest, ali bez velike nade, bude obalnim topovima dat nalog, da pucaju na brodove, a torpiljarkama, neka ih progone. Baterije poslušaše, a brzi brodići pojuriše svom parom; ali djavole nisu mogli da potope, a ni da dohvate; pod utjecajem anti-električkog fluida rasprskavale su se obice i torpedi prije nego što bi stigli k cilju. Što više, pod utjecajem tih istih valova, zrakâ ili titrajâ znatno se promijenilo lomljenje zrâkâ, kako su kasnije opazili; odatle je nastajalo, da su promašali i najvještiji ciljači; jer kako im je skretala vidna zraka, vidjali su oba broda na drugom mjestu, nego što jesu. Isto se tako dešava djetetu, kad bi iz karabinke da ubije ribu, koja pliva u basenu. Ali brzo zakriše Areantropi put svoj gustom maglom.

Avioni uzletješe oprezno i popratiše iz daljine Gigantik i Zoulouland, ili pravije maglovitu masu, što ih ovija, jedino zato, da bi znali, na koju se stranu djavli upućuju.

Prvi lord admiralstva, koji se je neprestano dao obavještavati o zgodama te nije krio svoju bijesnu razočaranost, poduzimao je bez velika pouzdanja sredstva, kojima će pokušati da zaštiti London od areantropske navale. Glas o marsovskom odlasku u nepoznatom pravcu stao se širiti i obezglavljeno pučanstvo uzelo u očaju zazivati zaštitu vladinu.

Te su bojazni bile izlišne, ili barem prerane. Avijatori, koji su pazili na »neprijateljsku eskadru«, javiše naskoro po golubu glasniku, jer bežična telegrafija nije funkcijonirala, ovu poruku:

»Areantropi se upućuju k francuskim obalama, sad će da prodju morem Cherbourg. Čini se da kreću k Havru«.

Treći dio.

XX.

ŠTA SE JE DOGADJALO U HAVRU.

Na oklopljenicima, koji ostadoše na moru pred Plymouthom, bili su bez truda razumjeli, šta se je dogodilo. Zasjeda se izjalovila: i opet su Areantropi svojim znanjem, što zapanjuje, obesilili zločinačke, licemjerne pozemljare. Rat se nastavlja i nema sumnje da će se raspaliti još ljuće.

Ta bolna misao ražalosti silno Gracu Milburne, gdju de la Blanchère, Georgesa i g. Balthazarda. Ne može jedno od drugoga da krije svoje strašne bojazni, kojima se pridružuje sramota, što pripadaju rodu ljudskomu, naučenomu na najružnije nevjere.

— Šta bismo učinili? — zapita Georges.

— Vratit ćemo se u Francusku, — odgovori g. Balthazard. — Priznajem, da mi ponešto dodijavaju te pustolovine, pogotovo te tjeskobe, te bih opet da vidim ...

Za malo te ne reče, »moj Dom Nehaj«, ali ne izgovori to ime, slabo elegantno, nego nastavi:

— Da opet vidim Pariz, Bois-Colombes i moju malu kućicu, u kojoj ću dočekati sestričinu.

— Da, — odvrati miss Milburne, — bit ću sretna, kad je pohodim, ali kasnije. Sada želim da odem k

Areantropima i da im kažem, da nisu svi ljudi nevjere i izdajice.

— To i ja kanim, — izjavi gdja de la Blanchère.

— U našim je rukama možda sudbina svega čovječanstva. Marsovi žitelji zacijelo ginu za osvetom; oni se spremaju da opustoše našu jadnu planetu i da je napuče svojima. U najmanju će ruku stjerati ljude u ropstvo. Možda ima još vremena, da ih ganemo.

— I ja mislim, — reći će g. Balthazard, — da vi imate pravo. Najveći nam je dakle interes, da se sastanemo s Areantropima; ali kako putovanje može da bude vrlo opasno, predlažem, da se otputimo mi sami, Georges i ja.

— Vrlo dobro, — odobri mu Georges.

— Mi vas ne ćemo ostavljati, — odvrati miss Grace; — vama uostalom trebaju tumači; mi znamo ponešto areantropski jezik, a vi ga nikako ne znate; naša je nazočnost dakle prijeko potrebna.

— A ako ima opasnosti, — nadoveže gdja de la Blanchère, — hoćemo da ih dijelimo.

— Draga Viviana! — prošapće Georges.

U taj čas zapovjednik oklopljenika Lazare-Carnot poruči svojim putnicima, da im ima da javi važnu vijest. Oni odmah odu k njemu.

— Na veliku žalost moju, — izjavi im on, — moramo da se rastanemo. Dobio sam od ministarstva mornarice nalog, da vas što prije iskrcam, radi opasnosti, u koju može oklopljenik da zapadne. Moj se posao nije završio; moram da krstarim po Manchi, da pazim na Areantrope, da opet pokušam, ako se može, zametnuti s njima boj, a ako

ustreba, da se usidrim u Cherbourgu ili da blokiram Havre.

— Mi se, zapovjedniče, ne bojimo opasnosti, — izjavi miss Grace.

— Znam; ali moram da se pokorim uputama, koje su mi date. Najjednostavnije je, mislim, da vas iskrcam u Plymouthu; odatle će vam lako biti da se vratite u Francusku.

— Dobro je, pokoravamo se onomu, što mora da bude. Zahvaljujemo vam, što ste nas srdačno primili, i želimo, da ne bi tragične zgode bacile zemlju naskoro u žalost.

Lazare-Carnot nije morao ni da se približi engleskoj luci; britanski oklopljenici Empire i Leviathan vratiše se po naredbama, koje su bili dobili, u Plymouth i admiralski brod ukrca putnike. A Liberty se spremi, da se vrati u Sjedinjene države.

Gosp. Balthazard, miss Grace, mrs Papacock, gospodin i gospodja de la Blanchère moradoše dakle da se iskrcaju u Plymouthu. Odmah uznastojaše, da što brže dobiju iz Francuske vijesti, ali tomu im se naumu ispriječile nenadane poteškoće. Parobrodarska plovidba iz Southamptona u Havre bila je po naredbi admiralstva prekinuta.

Preostaju još linije Newhaven, Folkestone i Dover. Mala družba krene iz Plymoutha, gotovo po mraku, radi kratkih spojeva u centralama, i odveze se željeznicom u Newhaven: ali tamo doznadoše, da je radi opreznosti polazak parobrodski u Dieppe odgodjen na neodredjeno vrijeme.

Kako su ih uvjeravali, da linija Folkestone-Boulogne funkcijonira, javi Georges telegramom

Mascarillu, neka mu se u Boulogne, a ako ustreba, u Calais pošlje automobil s odabranim chauffeurom.

*

Za to su se vrijeme čudne zgode zbivale u Havru. U taj su mah revolucijonarni agitatori bili uzbunili grad, izazvali bez valjanih ekonomskih razloga strajk lučkih radnika i pomno ga podržavali sastancima i manifestacijama.

Te je večeri čuveni komunistički govornik Jérôme Navarre, zastupnik saint-deniski, došao u Théâtre-Cirque na Boulevardu de Strasbourg, da izgovori velik govor, od kojega se nadaju veliku uspjehu. Silan svijet nagrnuo u dvoranu, i ta je osobita publika, uzbudjivana od stranačkih listova, objava i rasprava, bila nadasve uzrujana.

Toga je dana već bilo došlo do ozbiljnih meteža izmedju strajkaša i »žutih«, jer ovi nisu željeli da budu igračka bezobzirnih političara i smutljivaca, kojima je interes da bune svijet, te su silom htjeli da rade.

Jednoga od njih baciše bjesomučnici u vodu, ali su ga srećom još za vremena izvukli.

Zidovi su bili oblijepljeni crvenim proglasima, na kojima se šepire najprostije pogrde i najgore prijetnje »izrabljivačima«: »Smrt onima, koji nas more gladom! — Razarajmo bourgeoiske Bastille! — Požar tvornicama! — Bacajmo u zrak brodove«, i t. d. ...

Na estradi, iznad koje je golemo platno s natpisom:

Treća internacijonala

»Proletarci svijū zemalja, ujedinite se! i komunistički amblem, srp i čekić, grdi

Jérôme Navarre s najvećom žestinom i s priličnom divljom rječitošću posjedničke klase, rentiere, »bourgeoise«, »site besposličare,« finansiste, kapitaliste, trgovce i industrijalce, »koji se goje narodnim znojem i krvlju«.

Uzeo je za temu: potrebu klasne borbe: »nikakve saradnje sa zločincima, koji bi da nas zadrže u ropstvu; rat, sveti rat, ne protiv tudjinaca proletaraca, koji su naša braća, nego protiv krvopija kapitalista u našoj zemlji.«

Gromovito pljeskanje, isprekidano svakakvim divljim povicima, toptanjem i drugim zanosnim odobravanjem, dočeka te riječi, premda se je znao kneževski život Jérôma Navarra, čovjeka, koji se je obogatio »dobrom ženidbom«, a i bavi se poslovima, sumnjivima pogdjekad, kako šapuću.

Sav napet od zadovoljene taštine htjede da nastavi svoj napadaj, da nadmaši svoju običnu žestinu, ali mu nenadana prigoda prekide »efekte«. Električno se svijetlo jako stmurilo; žice se u sijalicama brzo zacrvenile tamnom crvenom bojom, u dvorani nastala polutama.

Pomisliše, da to i električari, koji su sve dotle bili ostali u službi, zapodijevaju od simpatije strajk. Zaorilo nekoliko uzvika, koji odobravaju, te se donijele petrolejske lampe. Ali netko se dosjeti, da bi telefonirao sindikatu, onda električnoj centrali. Nije dobio veze. Telefon se čini da je prekinut.

— To su uradili »žuti«, otimaju nam elektriku! Presjekli su telefon! — zaviče jedan goropadnik, radnik u duhanskoj tvornici.

Ta je riječ stekla silan odjek. Slagala se je s potrebom mržnje, što je zaokupila sve te preuzbu-

djene ljude, — i te ženske, jer je bilo ženskih još bješnjih, nego što su im drugovi.

— Smrt žutima! — viču.

— I smrt gospodarima! Oni pomažu žute! Oni se podruguju nama!

— Palite burzu! — zaurla jedan radnik s doka, koji se je valjda prenapio jabukove rakije.

Jérôme Navarre grdi s najvećom žestinom.

— Jest, jest, pálite burzu! — uzvikale se stotine bjesomučnikâ, a Jérôme Navarre i sâm se uplašio, kuda to navraća, te uzalud nastoji da zadrži svoje neprilične obožavatelje.

Bučna se svjetina povalja, prelije boulevard Strasbourg i uputi se vičući na place Carnot, gdje je burzina palača. Putem neki manifestanti pouzimali od zaplašenih pazikuća petrolejske kante; drugi otišli, tko bi znao kuda, po baglje slame, treći dovukli stolice, stolove, klupe: sve to bude poliveno petrolejem i brzo uzlizali po zidovima na

burzi visoki plamenovi, koji svojim promjenljivim odsjevima zloslutno osvjetljuju trg, te pucaju stakla a požar skače na raskošnu zgradu, u kojoj razjarena svjetina gleda prokletu Bastillu kapitalizma.

XXI.

KAKO SE JE SVRŠILA POBUNA.

Medjutim vatrogasci poletjeli, da ugase vatru. Pobunjenici, kojima sve raste razorno ludovanje, obasuli ih kamenjem, odlomcima željeza i svačim. Policija je bila prevladana i sasvim nemoćna; oblasti moradoše prizvati vojsku.

Baš u onaj čas, kad su vojnici iz bliske kasarne Kléberove stizali na place Carnot, svi, koji su bili sabrani tamo, zahuknuše od uprepaštenja i uzgledaše; smotriše iznenada u zraku neobičnu pojavu.

Svijetli mlazovi zagasite ljubičaste boje iskakuju na visini nebeskoj, gdje crni oblaci jure svom brzinom, ali ne pravcem, nego u spirali, tako da se gomilaju oko okomite crte, koja udara u zenit. S druge strane kao da se iznad ulaza u luku vidi narančasto svijetlo.

Strajkašima se u pakosnoj zabludi učini da u tom vide odsjev drugih požara, ali jesu li to kobne nezgode ili revolucijonarni atentati? Ova bi im posljednja hipoteza bila ugodnija.

Otprave brzo izaslanike, da se obavijeste, ali odaslanici se ne vratiše više.

Odjednom vide oni, kako mlazovi isto onakva narančasta svijetla, ali još jačega, osvjetljuju grad; čini se da izbijaju iz oblakâ; i najveće neznalice medju gledaocima razumješe, da ta svijetla bacaju

avioni, koji lete vrlo nisko; ali se čuje huka, koja probija uši, a sasvim je drugačija nego u običnih aeroplana.

Pošto su pomeli, kolikogod se je moglo, po glavnim ulicama i avenuama, okupiše svoje zrake na place Carnot i strašna mrtva tišina odmijenila zaglušnu buku, što je prije časka razdirala zrak. Šutnju popratila grozna ukočenost; svi ti oduzdani divljaci kao da su se pretvorili u ledene kipove; brzo ti kipovi oživješe iznova, ali u sporim, ili pravije odmjerenim, gotovo mehaničkim kretnjama, Poredali se u redove, zatim u odrede, iznenada im se stvorili starešine i preuzeli komandu; onda se te čete, stupajući u potpunu redu, uputile k doku na Euri. Ta jeziva zgoda nije uostalom zadesila jedine komuniste; vojnici, policisti, vatrogasci, prisutnici svakoga zvanja, jednom riječju, svi, koje su dirnule narančaste zrake, zapali u istu potpunu pasivnost, pretvorili se u robove, skupili se u disciplinovane čete, koje vode ne zna se kud vodje, odabrani izmedju njih, izvršujući neku višu volju i tajanstvene psihološke zakone. A ti poglavari ponajviše i nisu oni, o kojima bi bili mislili da će zauzeti to mjesto; obični radnici, vojnici, ljudi pučani, u kojima se je zacijelo objavila neka velika pritajena energija, zapovijedaju, a potprefekt, oficiri, i sâm zastupnik Jérôme Navarre, zarobljeni kao i drugi magnetskim zrakama, smiješali se s masom upokorene svjetine, koju neka neodoljiva sila, moglo bi se reći, uvlači, očito zato, da je primora na neke neznane prisilne radove.

Četni se glavari naoružali batinama ili željeznim šipkama, pa kad im se htio da uzbuni jedan »momak«, koji je manje od drugih osjećao utjecaj na-

rančastih zraka, izudarali ga oni kao ćudljiva konja.

To se je dogodilo naročito zastupniku komunistu: nije dospio ni da se usprotivi, kako ga je gotovo umlatio drug Galombert, tajnik radne burze u Havru, koji je postao robijaškim stražarom u službi tih izrabljivača, o kojima nije ni sanjao da će se domoći vlasti.

Tako se s različitih krajeva u gradu upućuju k doku na Euri i k ulazu u luku jadne čete ljudske, magnetizovane zagonetnim fluidom, nalik na stada, koja vode na klaonicu.

Tri dana iza toga stigoše pred Havre miss Grace Milburne i njeno društvo, u brzom, udobnom automobilu, što je Mascarille poslao svojemu suradniku. Autom je upravljao Albert Landry, osobito vješt chauffeur, nekadašnji champion, koji je nakon teške nezgode morao da se okani utrka.

Putovanje svom brzinom bilo bi vrlo ugodno u drugačijim prilikama. Vrijeme je vazda bilo lijepo, ali nebo pokadšto naoblačeno; nekoliko puta pljusak rashladio zrak, ali nije potrajao toliko, da bi bio mučan. Vegetacija veličanstveno buja, cvijeće se blaženo rascvjetava, jabuke obećavaju obilan rod.

Uza svu ljutu brigu sadašnjega časa, ovi se ljudi, što idu opet k nemilim žiteljima svijeta, na kojem možda i nema cvijeća, zanose i preko volje divotom toga sjajnog ljeta.

Miss Grace i gospodja de la Blanchère sjede ostrag u kolima; njima sučelice g. Balthazard i mrs Papacock, Georges se smjestio uz chauffeura.

Mlada Amerikanka i zaručnik njen sjede tako sučelice, duše im pune sanja, a obuzima ih silna,

ali vrlo slatka uzbudjenost. Brza vožnja automobilska rodi često skokovima, koji bacaju putnike jednoga k drugomu, a g. Balthazard to i ne žali, nego se i zanosno smijucka i ne pazi ni najmanje na ljuto lice mistrese Papacock, koja mu dobacuje divlje poglede.

— Draga sestričino, — zapita on, — zar vam nije taj kraj divan?

— I jest, to i jest ta zelena rodna Normandija, kojoj toliko hvale plodnu krasotu.

— Tko bi znao, da li Areantrope ne privlači baš ta plodnost?

— Svakako želim, da njihov dolazak ne baci zemlju u tugu.

— Po krivici pozemljarskoj; zaista, čovječanstvo ostaje vazda isto ograničeno, nadasve isto opako.

— Silno se divim, — nastavi ona, — tim čudnim bićima, čije znanje toliko nadilazi naše.

— I ja; ali mi se čine da su od jadnika ljudi niži s nekoliko gledišta: na primjer po čuvstvu.

— Možda, ali čuvstvo je učitelj zablude i laži.

— Ono je i božanski vodja, koji nas vodi k istini, krasoti i dobroti.

Viviana gleda ganuta mlade svoje prijatelje i premišlja o onom dalekom svijetu, čiji bi odaslanici da poremete sada zemlju.

Automobil putuje svojim putem, koji teče prilično blizu uz obalu, a izlazi na nju u Dieppu, Saint-Valéry-en-Cauxu i Fécampu.

Što se bliže primiču mjestu, gdje se zbivaju nerazumljive i strašne zgode, razbiraju, da sve jače ludilo zahvata žitelje. Dieppe je još prilično miran, ali Fécamp se naglo prazni; iza toga je auto sve češće sastajao koliju, natrpanu zaplašenim svi-

jetom, koji bježi k nutarnjosti sa svim, što ima najvrednijega. Jedni idu k Parizu, gdje će vlada, misle oni, znati da ih zaštiti; drugi, kojih je više, boje se, da djavli ne bi zaplovili uz Seinu, ne više na svojim transatlantskim brodovima, to je jasno, nego na drugim ladjama; oni traže dakle utočište u gorskim krajevima: u Vogesima, u Auvergni, čak u Alpama ili u Pirenejima, ali daleko od jezerâ i potokâ, makar i bili presušeni. Uostalom, nijedan od tih bjegunaca nije ništa vidio; ali su čuli, da je Havre u plamenu i u krvi, da je razorena veća polovica grada, da su svi stanovnici koje poubijani, koje strpani u zatvore, gdje ih strahovito muče; da su čete, što su bile poslane protiv Marsovaca, decimirane, ili pravije uništene; i čuli drugih glasova, što uzbunjuju, a tako se lako i brzo šire u svako uzburkano vrijeme.

Što se tiče očevidaca, njih su zadržali Areantropi svojim zrakama što omamljuju; oni, koji su samo nazreli odsjev magičnoga svijetla i jadni pohod onih osudjenih na prisilne radove, ne zaostaju, da pripovijedaju o svojim dojmovima, nego bježe na vrat na nos.

U Montivilliersu pokvario se i zapao neki automobil na putu; chauffeur podišao pod njeg, muči se, da pronadje uzrok toj nezgodi i da ga popravi, ali sva mu muka uzalud. U autu neka stara dama, sa starinskim vrpcama i ponešto smiješno odjevena, plače i privija na grudi slabunjavo dijete; gdjekad prekida jadikovke i zapitkuje svog muža, krupna čovjeka s odličnim zaliscima, koji nalikuje na skorojevića, glavnog konobara i prikazuje veličanstvenu ništavost.

— Šta ćeš, draga moja, — ponavlja on, — nitko nije mogao slutiti te strahovite zgode!

— Ja ne sudim tako; da ste mene poslušali, bili bi mi još prije dvije nedjelje otišli iz tog nesretnog grada te bi se bili sklonili na koje mirno mjesto.

Kad je vidjela, da dolaze putnici te se upućuju k kobnomu gradu, uplašila se i zaprepastila.

— Šta, — dovikne im, — vi ćete onamo k Havru? Zar ne znate, šta se tamo zbiva? Vi srćete u smrt i na najljuće muke! Uostalom, i ne možete ući, zabranjeno je.

— Vi pretjerujete, gospodjo, — odgovori miss Grace, — jest, mi idemo u Havre, — i to baš da se razgovorimo s tim ljudima, što dolaze s planete Marsa.

Stara dama razrogači oči i u njima se jasno pročitalo uvjerenje, da su pred njom ludjaci. Ona uzvrati bojažljivo, od straha, da ih ne bi ozlovoljila, jer to se smatra uvijek opasnim:

— Vi njih ne poznajete! Poubijat će vas, ili će vas odnijeti, kao što su ovomu nesretnomu djetetu odnijeli oca.

Jecajući poljubi dječaka, onda nastavi:

— Taj je mališ, moj unuk, bogalj. Ne može da hoda; liječnici kažu, da to nije neizlječivo, ali sve do danas nisu znali da ga izliječe. On se šetao, sluga ga gurao u naslanjaču, a otac ga pratio. Narančasta ih zraka obavila; ta neodoljiva sila privukla i odvukla oba čovjeka ne zna se kuda; mališ se onesvijestio. Ah, to je strahota, a da se prevrši nevolja, evo smo zapali ovdje baš sada, kad bi trebali da jurimo sto kilometara na sat.

— Umirite se, gospodjo; moj je chauffeur mehaničar, kojemu nema para, i on će pomoći vašemu, je li, Landry?

— S drage volje, gospodine Georges.

— Hvala vam od svega srca, gospodine, — svečanim će glasom krupni čovjek s otmenim zaliscima: — vrlo nas je ganuo vaš ...

Prekinuo ga silan krik: zaviknula žena njegova; gotovo guši ono dijete pod debelim vunenim pokrivačem i pokazuje na nebo, gdje se razbira crvenkasto svijetlo:

— Narančaste zrake! »Oni« nas proganjaju.

— Ne, gospodjo; vi ste u zaklonu od njihovih napadaja. A i krenut ćete odmah.

Landryju je zaista pošlo za rukom, da opet krene motor. Auto podje odmah.

— Vi nama spasavate život, — zaviče stara dama. — Uradite kao i mi i požurite se da pobjegnete!

Ali tih šest neustrašivih putnika otputi se naprotiv četvrtom brzinom k onomu, što se je već zvalo »prokletim gradom« ili »kraljevstvom djavolskim«.

XXII.
NENADANA RAZMIRICA I DIRLJIVA POMIRBA.

Na ulazu u Harfleur desila im se opet zgoda. Prefekt Donje Seine, g. Isambert, i general Savard, zapovjednik 3. vojnoga zbora, udesili tamo svoj glavni stan te brklja priječi put u Havre. Jedino novinarske propusnice, kojima su se bili opskrbili g. Balthazard i Georges de la Blanchère, smogle su da prokrče put, a i to tek onda, kad su se neko vrijeme napregovarali.

No oblasti su bile u najvećoj neprilici. Policijske ili vojničke sile, što su poslane u Havre, ne vraćaju se više; nisu se više vratili ni avioni, koji su dobili nalog, da prelete preko grada. Drugovi njihovi, koji su dalji, vidjeli su ih, kako pristaju na zemlju, zacijelo preko volje, kao ptice omamljene od zmije. Odjeća, kukuljice i maske od kaučuka, kojima su se po propisu služili, očito ne vrijede više; jasno je, da su Areantropi preinačili svoje privlačive i magnetične zrake.

S morske strane oklopljenik Lazare-Carnot, s torpiljarkama i podmornicama, blokira luku, ali bez uspjeha; a i ne usudjuje se da se približi, od straha, da ne bi odletio u zrak, kao Invincible.

Očekuju navalne tankove, ali se ne uzdaju jako u njih, jer Marsovci znaju da rastvaraju metale i da razmrskavaju najprekaljeniji čelik.

Nasumce opkopavaju rovovima grad, da bi se vojnici mogli skloniti od škodljivih zraka. U isti mah učenjačka komisija proučava, kakvim bi se sredstvima uništilo djelovanje areantropskih zraka, — težak zadatak, jer da prouče zrake, morali bi im se izvrći, a ako im se izvrgnu, poginut će od njih. Dobrovoljci, nepoznati junaci, ponudili se, da iskušaju različitu odjeću i maske za obranu. Ni jedan se od njih nije vratio. Panika postala neopisiva i u svem se kraju proglasilo opsadno stanje.

Lako je razumjeti, da su u tim prilikama držali automobiliste, što se upućuju k Havru, za prave pravcate ludjake.

General Savard im reče zbogom, a prefekt im preporuči, neka sastave oporuku. No oni ipak bez uzrujanosti nastave put, premda se je noćalo.

Graville-Sainte-Honorine učini im se da se je raselio; samo nekoliko osoba, žena, djece i staraca, moli se pred Crnom Bogorodicom.

Stigoše u havranska predgradja. Ulice su puste, a kuće napuštene, osim nekojih straćara; promatrajući pozorno razabraše za staklima i ostrag po hodnicima i dvorištima nekoliko zaplašenih, blijedih lica.

Georges pokuša da ispita nekoje od tih jadnih stvorova, ali nije mogao iz njih da izmami ni jednu razboritu riječ. Pokazaše mu čovjeka, kojega su »djavli« bili privukli, ali onda opet ispustili, zacijelo zato, jer je preslab za rad. Nije se sjećao ničega i nije znao da kaže nikakvu potankost; činio se da je pomjerio pameću.

Gospodin se Balthazard udari po čelu:

— No pada mi na pamet, (trebalo je i prije,) da nam se valja javiti Areantropima, jer inače će i nama zagospodovati narančaste zrake, te ćemo biti uvršteni u radničke čete i osudjeni da se mučimo kao tegleća stoka, pa ne ćemo moći ni da se približimo onima, koje tražimo.

— Izvijestit ćemo ih.

— Na svu sreću, sada ne sjaju te zrake što opčinjaju.

— Ne sjaju, ali ne osjećate li kao neko nejasno titranje?

— Zaista, i kao neke mravce u nogama; nije uostalom ništa neugodno.

— Nikad se još nisam osjećao raspoloženijim ni jačim.

— Ja isto, sasvim mi je dobro.

Kao za odgovor, koji će poreći te optimističke riječi, zaori prasak; bio je samo pukao jedan stražnji pneumatik, ali ta će ih nezgoda nemilo zadržati.

Svi se požure: chauffeur udesi klûbu, da digne kola, Georges skine rezervni kotač, što imaju za

izmjenu. U isti mah g. Balthazard, radi opreznosti, ode k fontaini, da obnovi vodu u hladniku. Miss Grace spazi mirodijsku radnju te se uputi onamo, da kupi bočicu esencije. Dućan je prazan, vrata otvorena, kapci tek pritvoreni; osjeća se jeza najmahnitije panike. Trgovina je djelomice opljačkana; u jednom se kutu mačka časti lončićem ukuhana voća, što je spao na zemlju.

Gospodjica pronadje s priličnom mukom, što želi, i ponese, a na tezgi ostavi kupovninu za kûp u tako neobičnim prilikama.

Uto zaviče gdja de la Blanchère, koja je bila sišla, da se malo prohoda.

— Ta kako su ta kola prljava!

I ona uze snažno da ih čisti, a mrs. Papacok joj pomaže.

— Nemoj se tim mučiti, draga moja Viviana, — reći će Georges.

— To je meni užitak, — odgovori ona, — osjećam potrebu da radim, da trošim svoju radinost na bilo koji način.

— I vazda ti je, je li, u nogama i u rukama to čudno čuvstvo, kao da su mravci i to se čini da ti podstiče energiju?

U taj par začuše vrlo živu prepirku; to se g. Balthazard nemilo rječka sa chauffeurom.

— Smiješno je zapasti ovako, kad glupo pukne pneumatik.

— Nije čudo iza te mahnite trke! Smiješno je dolaziti ovamo na sastanak s djavlima, koji će nas u jednom zalogaju progutati.

— Ih, vi bi bili prežilav zalogaj.

— Bio žilav ili ne bio, dodijalo mi je da se mučim za ljude, koji mi to nagradjuju samo pogrda-

ma. Vi se izvláčite iz nevolje, a ja se sa svojim autom vraćam u Pariz.

— Pravo ima! — izjavi mrs Papacock; — i meni su dodijali Marsovci, njihove zrake i njihova čudesa; dogrdjelo mi da se pokoravam smiješnim hirima mlade lakomislenice.

— Šutite! — strogo će gdja de la Blanchère; — nije dostojno da tako govorite o svojoj učenici, koja vam je donekle i kći, a ima i srca i razuma. Nisam mislila, da ste tako pakosni.

— Hvala, draga Viviana, — odgovori miss Grace; — ali nemojte paziti, što mrs Papacock govori; ona je uvijek bila nepodnosiva. A onda, istina je, da mi prolazimo strahovite pustolovine radi bratića mojega Balthazarda.

— Pa zar se vi, sestričino, — odvrati on, — zadirete u mene!

— Dabogme; da nije vas, ne bih ja bila došla u Francusku; izvolite uostalom zapamtiti, da po odredbi posljednje volje mog bijednog oca nisam došla ovamo, da proučavam marsovske običaje, nego da bi me vi vodili u otmeno društvo.

— To je istina, — priznade g. Balthazard, — mi bi u ovaj čas trebali da obilazimo po balovima, večerima, odličnim čajankama, kazalištima, trkama, svečanostima, dancingima ...

I dok je nabrajao sve te užitke otmenoga svijeta, od kojih on zazire, hladan mu znoj polio blijedo čelo.

— Najstrašnijim pogibijama prkositi bila bi mi slast, kad uporedim s ovom mukom.

— Hvala, vi ste vrlo bezočni!

— A vi vrlo mrski!

Razgovor zagrdjuje sve više u svadju; neugodne riječi padaju kao tuča. Glasovi jačaju; ukratko, ne

zna se, šta bi se bilo dogodilo, da nije odjednom modrikasto, vrlo blago svijetlo obasjalo prostranstvo, kao neka čudna, umirna zora.

— Kako je to krasno! — klikne Viviana. — Osjećam, kako mi se u dušu šulja sladak spokoj, i stidim se, što sam se malo prije pokazala tako uzrujanom. Mistress Papacock, žalim, što sam vam govorila uvredljive riječi.

— Oh, gospodjice, ja molim dragu moju Gracu, neka zaboravi one shocking riječi, što su mi izmakle, i ne znam kako.

— I ja molim za oproštenje, — izjavi miss Milburne grleći guvernantu, — što sam tako nepravedno postupala s vama, a molim i bratića Balthazarda, da mi oprosti nezaslužene prigovore.

— Draga sestričino, ja sav zastidjen trgam one uvredljive riječi i sramim se, što sam vam ih rekao. A vi, Landry, nadam se da mi niste pizmeni. Vi niste krivi toj nezgrapnoj zgodi.

— Gospodine, jedini sam krivac ja; bio sam uzrujan. Ne ostavljam ja vas; medju nama da se rekne, to je na život i na smrt.

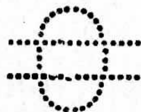
— Bravo! — završi Georges, — znate li, šta to znači? Znači, da smo bili pod utjecajem zagonetnih fluida, što ih bacaju Areantropi. Oni titraji, što smo ih svi osjećali kao mravce, uzbudili su nam i živce i energiju, a onda je modrikasto svijetlo umirilo tu uzbudjenost. A sada nastojmo da se javimo »djavlima«. Kako bi im uputili znakove, koji su dovoljno jasni?

— Ne bi li najbolje bilo, — reći će g. Balthazard, — kad zapadne mrkla noć, da i mi izbacimo svijetle projekcije, ako budemo mogli?

— Jest, — prihvati riječ Georges. — Ovaj auto za veliko reporterstvo ima jak električni projektor.

— Vrlo dobro! Tamo vidim velik, bijel zid, koji će nam poslužiti kao povelika ploča. Otpravimo im znak, koji će javiti našu nazočnost i miroljubive namjere. Izvolite mi ga kazati, draga Grace, jer vi poznajete jezik tih nemilih, strašnih stvorova.

— Odaberite dakle ovaj zrak, koji njima znači bratstvo: paralele, koje presijecaju elipsu, to jest: uporedo kroza svijet.

— Dobro je, Landry, pobrinite se za dinamo. Ja spremam projektor.

I zaista za nekoliko časaka izrezao g. Balthazard iz komada kartona areantropski znak i namjestio aparat tako, da baca sliku na zid, koji se vidi iz velike daljine. U isti se mah oglasio bučnim trubljenjem.

U mraku što nastaje sjajni mlaz naslikao odmah na bijelom zidu i zatim na susjednim kućama simbol medjuplanetskoga bratstva.

Odgovor se nije dugo čekao. Sjajna narančasta projekcija osvijetli zid i obasu putnike magnetskim zrakama.

Odmah budu oni privučeni k izvoru toga svijetla te osjetiše, da je neka tudja misao u vezi s njihovom mišlju i da im neka neodoljiva volja nalaže:

— Dodjite k havranskim svjetionicima!

XXIII.

JEZIVO SVIJETLO.

Automobil nastavi dalje put te se uputi ulicom Etretat k brežuljku Sainte-Adresse. Noć je bila fantastična, sva išarana mutljivim svijetlima, u kojima osjećaš da teku nepoznate, strahovite sile. Činilo se da tajnovite energije izbijaju u isti mah iz zemlje, mora i nebesa, po zapovijesti učenih maga, koji dodjoše s nekoga drugoga svijeta. Fosforescencije (ili pravije svjetlucanje električnih fluida, čudnijih nego što su oni, o kojima raspravljaju knjige naših fizičara) pužu po ulicama, silaze s krovova i niz žice vodilje, padaju, čini ti se, sa svih uglova, sa svih izbočina na zgradama. A tlo i prostranstvo titra od muklog, dubokog, jezivog brujanja, sličnog zujanju golemih kukaca, koji će odmah da navale na zemlju i sve će na njoj da proždru.

Osim tih svijetala i nevidljivih fluida, što jure po prostranstvu i prodiru u sve, porazmještani su po glavnim raskršćima projektori različite jakosti, te oni šibaju ulice i avenue svojim zrakama, neškodljivima ipak, bar kako se čini, i zasad; jer rasipaju onu modrikastu jasnoću, što ublažuje, umiruje — i da se rekne prava riječ — pokorava.

Dok je dakle auto uzlazio uz Sainte-Adresse, ali ne više grozničavo, nego mirno, razbirali su putnici u srcima svojim samo čuvstvo divljenja i gotovo nehotične simpatije za »gospodare zrakama«, kako ih je okrstio g. Balthazard.

Ali nemili znaci stadoše otkrivati, da će se tamo gore, na visokoj ravnici Ignauvalu, zbiti neobične zgode.

Nesamo da vide, kako se na nebu križaju vrlo jarki odsjevi, nego se i čuje odjek zloslutne, sve jače buke, oštri ili otegnuti krikovi, isprekidani jecanjem i tužnim melodijama, i praćeni sve drhtavijim titrajima.

Kad je auto stigao na visoku ravnicu, na dogled svjetionicima, puče putnicima pred očima prizor, da protrnuše od strave.

U pozadini, iz kulâ na Hèvi, dižu se okomito dvije goleme zrake zagasite ljubičaste boje te se gube u nebeskim visinama.

Oko svjetionikâ se ispinju prostrane gradjevine, ili pravije velike barake, a iz njih se izvija neobična, snažna buka nepoznatih strojeva.

Ali druga, još strašnija stvar neodoljivo im privlači pažnju: kao u nekom oboru zbijeni su ljudi, ili bolje dronjci ljudski, te se vrte u tim uzama, urlajući i jecajući. Jarka crvena zraka, koja izbija iz svjetionika na desnoj strani, peče nesretnike, a oni ne mogu da se izmaknu ispod njenih napadaja. Gdjekad pokušavaju da zastanu u svojoj bolnoj kretnji; ali onda ih zgadja druga, narančasta zraka, te opet staju da se kreću kao automati i neodoljivo se primiču crvenomu svijetlu, koje ih muči kao plamen i trga iz njih grozne krikove.

Većina ih je pri potpunoj svijesti; i pod nasilnom vlašću narančastih zraka ostaje im svijest o nesreći, te oni polagano pjevaju neku žalosnu jadikovku.

— Ta ja znam tu melodiju! — zaviče g. Balthazard.

— Boga mi, — odgovori Georges, — to je »internacijonalka,« malko usporena.

Poslušaše pažljivije i razabraše, da je nepoznat pjesnik zamijenio stihove Jean-Baptista Clémenta novim riječima, udešenima spram prilika. Pripjev je na primjer bio ovako preinačen:

Evo konačnog boja!
Dok sutra svane dan,
Plakat ćeš, zemljo moja,
Rod ljudski kukavan!

— To je strahovito! — zašapće miss Grace, odvraćajući oči od te grozovite slike, koja je podsjećala na Danteov Pakao.

U času kad g. Balthazard htjede da izbaci kakvu priličnu hipotezu, začu se silna cika. Zaciknula mrs Papacock i prestravljena pokazala na neko grdno biće, koje se približava automobilu. Rast mu nadmašuje dva i pol metra, a osobito mu se opažaju velike noge, široka prsa, golema glava i tri oka, od kojih su dva zaklopljena: treće se sija modrikastim, svjetlucavim sjajem, kao mačje oko.

Desnicu dignuo on k čelu, koje mu je golemo, a iznad njega ćelava lubanja, onda ju pružio k glavi onima, koje pozdravlja; po uputi miss Milburne odzdravili mu oni na isti način. Onda on izreče dvije kratke riječi.

— On nam veli: »hodite za mnom«, — rastumači gospodjica.

— Pješice? u automobilu? — ubaci Georges. — Možemo li ga ostaviti ovdje?

— Mislim, da možete. Zapitat ću ga uostalom.

Izgovori s Marsovcem nekoliko grlenih riječi; on izvadi odmah iz džepa bocu te iz nje okruži automobil trakom tekućine, iz kojega izbija crvenkasto svijetlo.

— Sada su kola sigurna, — reče Grace. — Nitko ne će moći da prekorači taj svijetli krug. Hajdemo za našim vodjom. Vrlo je uljudan i uslužan. Zove se »Momm Trump«, to jest jednakostrani trokut, radi ujednačene naravi i duševne ravnoteže. Vidjela sam ga uostalom na Zouloulandu; on je medju svojima u nižem činu, ali vrlo cijene njegovu službu; on je uzoran namještenik.

— A tko je glavar areantropske ekspedicije? — zapitat će odjednom g. Balthazard, kako je hodao.

— Onaj starac, za kojega ste čuli; ime mu je »Raph Glymm«, to jest: zvijezda mudrosti.

— Je li im on dakle kralj ili predsjednik njihove republike?

— Ni jedno ni drugo. Vladavina im je oligarhijska; njima ne upravlja jedna kasta, nego brižno odabrana elita.

— Zacijelo po izboru; ali na kakav način glasuju?

— Sasvim drugačije. Njihovi su učenjaci — svi su oni uostalom učenjaci — pronašli već odavno vrlo osjetljive aparate zapisivače, za ispitivanje umnih svojstava i moralne vrijednosti u svojih. Svak od njih ima dakle svoj, može se kazati, areantropometrički list, po kojem se matematski razbiraju prirodne ili stečene sposobnosti njegove. Prema tomu je lako odrediti najsposobnije upravnike, najvještije i najčestitije ministre, najmudrije zakonodavce i najdostojnijega državnog glavara. Sve se svodi na zadatke, koji se imaju rješavati.

— Ali zar spletka ne nanosi gdjekad valjanosti kvara?

— Ne, jer u računu ne može da bude varke: zadatak je riješen ili nije riješen; najljepše riječi ne mogu ništa protiv brojaka.

— Ali strasti ljudske?

— Oprostite, tu se ne radi o ljudima, nego o Marsovcima. Oni nemaju strasti, osim strasti za znanje. A dovoljno su razumni te se pokoravaju i zapremaju ona mjesta, što im odredjuju sposobnosti njihove.

Ali uljudni se Momm Trump zaustavio pred barakama, geometrijski poredjanim.

— Stigli smo, — reče gdja de la Blanchère.

— To je glavni stan gospode Marsovaca, — priklopi Georges.

— Zapitajte ga dakle, sestričino, — zamoli g. Balthazard, — da objasni onaj tužni prizor, što smo malo prije vidjeli.

Miss Grace javi pitanje i onda prevede odgovor.

— To su radnici, upravo najrazboritiji i najjači, koji su se uzbunili te su pokušali da medju drugovima izazovu opći strajk i bunu. Ti ljudi, koji su po svojim umnim i moralnim svojstvima manje osjetljivi od drugih za narančaste zrake, trpe kaznu, što smo je vidjeli, a sastoji se u mukama od jezivoga svijetla.

— Šta je to?

— To svijetlo, kojemu ti nesretnici moraju da prolaze ispod zrakâ, te kao da se prže na njem, izaziva u njima smrtnu jezu, nalik na onu, što je osjećaju bolesnici u akutnoj neurasteniji, tako da ih dovodi do samoubistva. To je ono, što liječnici nazivaju: tjeskobna melanholija, tragičan očaj s osjećajem nevrijednosti, što nastaje od jezive neuroze. Ali ona još jača i dvostruči se od svakog prolaska ispod crvenog svijetla. Oni bi se ubili, da mogu; ali nema im ni te pomoći; uostalom, naran-

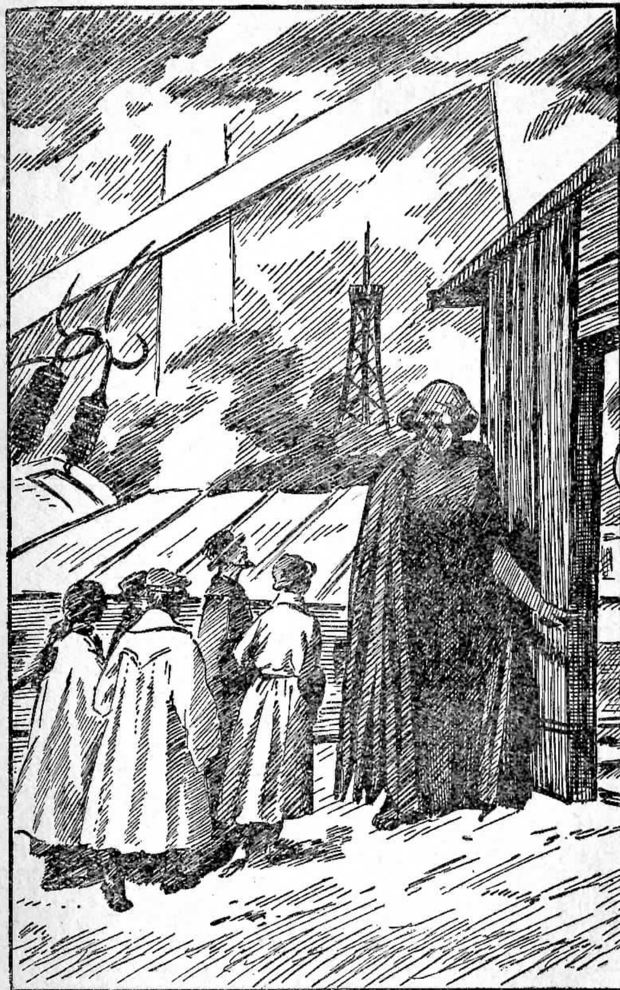
časte im zrake nalažu da žive, da trpe. Iza te strašne muke bit će ukroćeni.

— Vi ćete se zauzeti za njih, je li?

— To sam i kanila.

Društvance udje pod vodstvom Momma Trumpa u centralnu baraku, nadje se u velikoj dvorani i tu budu pohodjani ostavljeni sami. Tu je ugodna hladnoća, gotovo i pretjerana; razastire se blago svijetlo, ali se ne razabira, otkud izbija. Na jednom je zidu pričvršćena velika ploča; uz druge su zidove stolići i pločice, s tajanstvenim instrumentima, koji svud umnožavaju bakrene ili platinske šipke, cijevke (ili solenoide), staklene cijevi, koturove, elektromagnete, sijalice i nebrojene druge nemile sprave, od kojih mnogima nema analogije u spravama, kakvima se služe naši inženjeri. Iz nekih se mehanizama čuje neobično kuckanje, titranje koje uznemiruje, nemila huka i druga neobjašnjiva buka, koja odaje rad osobitih, jakih električnih struja ili neslućenih fluida. Prostrani otvori, zatvoreni metalnim mrežama, zijaju iz pregrade u pozadini. Svrha se njihova odmah objasnila, kad se odanle oglasi glas Momma Trumpa. Mlada Amerikanka prevede njegov kratki govor:

— Slavni Raph Glymm, naš poštovani glavar, moli za oproštenje, što vas sada ne može da primi. Ali on je boležljiv, od silne vrućine. Uza sve to moći ćete da se ukratko razgovorite s njim glasnim telefonom i da mu uzvišeno lice razmotrite telefonom, koji prenosi slike u daljinu. Na raspoloženju su vam tablete, eliksiri i hranivi plinovi, a i elektrika za oporavljanje. Dovoljno je, da iskažete svoje želje; odmah će im se udovoljiti.

Društvance udje pod vodstvom Momma Trumpa u baraku.

Za noć ćete morati da se zadovoljite ovim ovdje rogožinama, jer drugih postelja nema; no sutra ćemo vam dati bolje. Veliki električar svemira održao vas u dobru zdravlju!

XXIV.

KOD »DJAVLOVA.«

Kad je minulo prvo čudo, osjetiše pozemljari, da ih satire umor i glad, jer još nisu bili ručali.

— Iznemogao sam! — zaviče chauffeur Landry i pruži se na rogožinu.

— Meni se želudac grči, — priklopi g. Balthazard.

— I meni, — reče gdja de la Blanchère.

— Ja sam gladan kao vuk, — izjavi Georges, — i žedan ... koja je životinja najžednija?

A mrs Papacock grdi bez prestanka, te udružuje u svojim prokletstvima Marsovce, Engleze, Francuze i osobito svoje putne drugove, koje ona krivi za te nezgode.

— Treba najprije da ručamo (ili da večeramo), — prihvati opet riječ Georges. — Draga Viviana, ne bi li ti prevela na marsovski jezik riječi: »za stol?«

Gospodja de la Blanchère izgovori nekoliko glasova, slabo zvučnih, i odmah se spusti stol, koji je bio šarnirom pričvršćen za zid. U isti se mah osvijetlile četiri prozirne pločice i na njima iskrsli neki zeleni hierogrifi. Miss Grace ih protumači.

— Izvrsno, — reče; — evo šta nam nude; ta četiri natpisa znače:

Kruta hrana.
Tekuća hrana.
Plinovita hrana.
Električna hrana.

Pod prvim je natpisom velika, pljosnata bonbonska škatulja, puna komprimiranih hranivih bonbona; drugi je natpis kao nad nekom škrinjom s pićima; treći se sija nad jednom od onih čeličnih cijevi, u kojima su komprimirani plinovi, a četvrti je iznad naslanjača, na kojima su na naslonima sa strane platinske ručke. Taj je stolac zaista neobične veličine, što je i prirodno, jer je namijenjen Areantropima, kojima je rast izmedju dva metra pedeset i tri metra.

— Te se pastile i taj eliksir probavljaju kao i naša hrana, ali mnogo jače djeluju; taj plin obnavlja pluća, a u isti mah nas hrani; na tom naslanjaču dospijevate pod utjecaj osobite električne struje, kojoj je svojstvo da priječi otrovanje živčanih ćelija, da uklanja umornost i njene posljedice, ukratko, da nadomještava san. Mislim, da ću svima pogoditi želju, ako zamolim našeg odanog chaffeura, neka sjedne amo; krajnu će mu iznemoglost odmijeniti odmah sasvim nova snaga.

— Hvala vam, — odgovori Landry, ne vjerujući jako, — no jeste li vi sigurni, da me ta sprava ne će smaknuti elektrikom?

— Ne vodite brigu, ja poznajem sve to, jer su mi često tumačili na Zouloulandu.

— Dobro, pokušat ću.

I Landry sjedne u naslanjač te prihvati ručke.

Škatulja s bonbonima zaredala već iz ruke u ruku, gdja de la Blanchère nudi malim čašicama eliksira, a g. Balthazard okušava plinovitu hranu i ona mu je i u slast i na okrepu.

Ali zazvonilo zvonce nekim posve neobičnim glasom. U isti se mah osvijetli ploča, koja je već spomenuta, i na njoj smotriše navorano lice areantropskog poglavara Raph Glymma; miga on sa sva tri oka, jer to je njegov način za smješkanje. A glasni telefon dojavi neke neugodne zvukove, koji ovako budu prevedeni:

— Djeco dugokosa, kojoj ja volim ljupkost, i vi, pozemljari, koji se činite da niste onakvi lupeži i nevaljalci, kao drugi vaši, pozdrav! Dobro došli na ovom mjestu, odakle će zasinuti areantropska moć, kojoj je dosudjeno da zagospoduje zemlji, kao što je već osvojila, po pravu učenijega, onu mladju planetu, što je vi zovete Venerom.

Kako vam je rečeno, ja sam nešto boležljiv od te strahovite žege, na koju nije naučen moj organizam, uostalom oslabljen i godinama, jer na našoj rodjenoj kugli velika je studen. Ali ja se nadam, sutra ću moći da vas primim.

— Časni oče, — odgovori mu miss Milburne, — želimo vam da ozdravite. Dopustite mi još da vas zamolim za milost tim nesretnim osudjenicima, kojima smo malo prije vidjeli strahovitu kaznu.

— Učinit će se po vašoj želji. Odredit ću, neka se prekine njihovo mučenje.

— Hvala vam, oče, mi slavimo vašu mudrost i dobrotu!

— Do vidjenja sutra. Odmorite se u miru. Moj vam blagoslov.

Mala kolonija pozemljarska, što gostuje kod areantropâ, potrudi se da bi što bolje spavala, ali san im nije bio najtvrdji. Gospodinu se Balthazardu prisnilo, da uzima mistressu Papacock i da se vjenčava pred starim Raphom Glymmom, koji

vrši načelničku službu te se je opasao pasom u mnogo boja, a to nije ništa drugo nego komad Saturnova prstena. Onda oni otputovali na svadbeni put po planetama našeg sunčanog sistema.

Na svu sreću, električni im je naslanjač s okrepljivim fluidima sasvim nadomjestio nestašicu sna.

Gosp. Balthazard okušava plinovitu hranu i ona mu je u slast.

Sutradan, po obećanju, glavar »djavolski« primi svoje goste i dopusti im da pohode Areopolis, kako je Georges prozvao »marsovski grad«.

U drugim su barakama električki, fizički, kemijski, bakterijološki laboratorij, i privatni stanovi areantropski; kako se oni jako boje vrućine, pokriveni su krovovi izolatorima, koji ih brane od sunčane žege.

Sve je drugo na ravnici pred svjetionicima pokriveno radionicama, skladištima, različitim tvornicama, mehaničarskim, kemijskim i nadasve

električkim. Tu je i garaža za čudesne električke zrakoplove na vijak. Sve je to sasvim drugačije, nego što smo naučni da gledamo na našoj kugli zemaljskoj.

— Priznajem, da sam zbunjen, — izjavi g. Balthazard. — Mi smo uz te ljude puka djeca.

Raph Glymm im odmah rastumači ukratko te uredbe:

— Pokretnu silu, — reći će on (a miss svejednako prevodi njegove riječi,) — daje nam u neiscrpljivu obilju atmosferska elektrika, koju crpemo iz gornjih slojeva u zraku onim ljubičastim zrakama, što ste ih jučer vidjeli. Za bijela su dana nevidljive. Fluid se dovodi u silne transformatore, koji ga preinačuju, da ga mogu upotrebiti naši motori i drugi aparati. Što se tiče obične rasvjete, nju nam dobavljaju najviše sjajni mikrobi, koje mi uzgajamo te žive u osobitu lijepu, kojim su omazani stropovi, zidovi i tapete. Da se stvori mrak, treba samo izbaciti neku osobitu nabijenu elektrinu, kojoj je svojstvo da gasi mikrobe. Kad se promijeni struja, pale se oni opet.

Marsovca prekide prestravljen krik; zaviknuo Landry, koji ipak nije bio strašljivac. Chauffeuru zapala noga u nešto, što se je činilo da su konopci; ali to se miče.

— Oslobodite me te sipe! — zaklinje on.

— To nije sipa, — odgovori mu Georges, — to je živa resina, poput one, što je na brodu Franche-Comté ulovljena nasred oceana.

Raph Glym se okrene, otvori treće oko i pogleda uporito tu nepodobu, koja je uostalom više bila gadna nego strašna, te ona odmah ukloni pipaljke.

— To je jedan primjerak onih životinjskih biljaka, što ih ima na našoj planeti. Naša je planeta,

kako znate, vrlo suha, pa se biljke, kojima je dato neko kretanje, kreću instinktivno k močvarama, što nam nadomještaju jezera i mora, ili pak k gomilama snijega ili leda, koje se tope i njima namiču potrebitu vlagu. One se ne ukorjenjuju, nego crpu vodeni hlap svojim sisaljkama, a ako se zemlja osuši, odlaze dalje. Znaju da narastu goleme.

— Jeste li donijeli i drugih primjeraka vaše flore ili vaše faune?

— Jesmo, gledajte.

Areantropski glavar pokaže im kao neki krtičnjak, u kojem se sastaju podzemni hodnici. Pogleda ih uporito svojim narančastim okom; gotovo odmah javi se iz te jazbine vrlo čudna životinja. s kljunom nalik na ptičji kljun i sa šest šapa.

— Pa to je kljunata krtica! — uzvikne g. Balthazard.

— Pred vašim je očima, — nastavi Raph Glymm, — glavni stanovnik marsovskog podzemlja. Ta životinja živi pod zemljom, a hrani se biljkama i ličinkama. Kod nas, gdje je téža mnogo manja, lakše joj je kopati mnogo dublje rovove, te se brže kreće.

To se neobično stvorenje zove foum-tam, to jest sin tla, a hod mu je zaista potežak, ponešto skakutav: trči na prednje četiri noge, onda se odupire stražnjim nogama i skače. Ali časni se vodič približio već nekoj golemoj krletki, po kojoj skakuću neki laki, zujavi stvorovi. Kad njega ugledaše, zazviždali sad jače sad slabije, nalik na sirene.

— Ptice? — zapita mrs Papacock.

— Nisu sasvim, nego mali krilati četvoronošci.

Na narančasti pogled Areantropov jedna se životinjica zakači za rešetku na krletki. Uza svu

svoju maljucnost bila je strahovita: krokodil u miniaturi, ima šest šapa, kao i krtica, lakomu gubicu sa sitnim, oštrim zubima, uši nalik na šišmiša, krila, a na repu žaoku kao u stršena, samo mnogo deblju.

— Te su životinje strašno proždrljive, a množe se sa silnom plodnošću. Nekad su gotovo opustošile marsovsku zemlju, kako su proždirale sve biljke i probadale sve životinje svojim vrlo otrovnim žaokama. Ali već odavno gospodujemo mi njima bez ikakve muke, i to po svojim električnim, snažnim fluidima, koji nam omogućuju da upokorimo sva živa bića.

Raph Glymm ošine svojim crvenim pogledom maloga krokodila, koji se je bio zakačio za rešetku; grozovita se životinja sruši i drugarice je odmah pojedoše. Onda te životinje, koje je g. Balthazard bio već prozvao pterokrokodilima, to jest krilatim krokodilima, po nalogu narančastog pogleda izvršiše u savršenu redu nekoliko poslova: bacaju se na zemlju, redaju se u pravilne redove, tako da se ocrtavaju geometrijske figure, zgrću se u kut, rastrkuju se po metalnoj ogradi, naposljetku se skupljaju i stvaraju golemu kuglu, nalik na roj osa.

Gledaoci toga prizora baš htjedoše da iskažu svoje čudjenje i stravu, kad jedan Areantrop, tajnik i tumač Rapha Glymma, predade njemu vijest, koju je dobila stanica bežične telegrafije. Taj radiotelegram, odaslan iz glavnoga stana u Harfleuru, glasio je ovako:

»Predajte se, jer ćemo inače odmah navaliti na vas i pobijediti vas po što po to«.

Glavar marsovski, slušajući taj u neku ruku ultimatum, mignu opet sa svoja tri oka, prezirno,

onda bez ijedne primjedbe reče, ili pravije naloži onima, koje vodi:

— Hodite! Pokazat ću vam sada mikrob nagle smrti.

XXV.

STANJE POSTAJE KRITIČNIM.

Društvance, kojemu se je iznenadjenje i čudo prevratilo u prepast, udje u laboratorij, natrpan bocunima, recipijentima najneobičnijih oblika, u kojima su tekućine različitih boja, bouilloni za kulturu, pločice želatine, zasijane svakojakim mikroorganizmima.

S nekim ponosom pokaže Raph Glymm jednim od dugih svojih prstiju društvu svojemu jednu bočicu rumene tekućine.

— Ovo je čista kultura »mikroba nagle smrti«, a tako je prozvan zato, jer svako živo biće, kojemu taj bacil dirne organizam, umire za nekoliko sekunda, tako naglo, da mu se cijelo tijelo u jedan mah ukoči i ostaje sasvim u onom položaju, u kojem je bilo. Želite li da se o tom djelovanju uvjerite na kakvoj životinji ili na kojem od tih pobunjenih radnika, što sam morao da kaznim?

— O, ne, — uzvikne prestravljena miss Grace, — zaklinjem vas ...

Karakterističan zviždnk prekine joj riječ, zemlja se zatrese, a strašni bocuni zatitraše nemilo, da je nastao strah, ne će li se razbiti.

Georges de la Blanchère i Landry pogledali se i problijedjeli. Prepoznali su karakterističnu buku obice krupna kalibra.

Izadju iz laboratorija. Areantropskomu glavaru bude predan još jedan radiotelegram, i tajnik tumač morade odmah da mu ga prevede. Bio mu je ovaj sadržaj: »Posljednja obavijest: za jedan sat ćemo napasti«.

Rap Glymm namršti svoje tri obrve.

— Stajem da žalim, — reče on, — što nisam obesilio te bezumnike, koji se sada usudjuju da nama prijete. Bilo mi je lako poubijati ih sve i rasprsnuti im topove. Njihova nerazboritost rizikuje, da po gradu, po tom kraju i po svoj planeti budu razasuti ovi strašni mikrobi, što ste ih maločas vidjeli; to bi bila smrt svim ljudima, nama ne bi, jer mi smo osigurani od te zaraze. A mi bi voljeli da ne uništavamo čovječanstvo ...

Od tih riječi prodje nazočne ledena jeza.

— Dopustite mi, — zamoli Georges, — da otrčim u Harfleur u glavni stan i da poglavicama objasnim stanje, o kojem oni očito i ne sanjaju, pa da izradim, da bi odustali od navale, kojom vam prijete.

— Dobro, ali mi je stalo, da biste najprije završili ovaj ophod, i da mognete javiti svojim zemljacima sve što treba da znaju.

Bili su došli do zidane zgrade, u kojoj su metalne sprave neslućenih oblika, ali mnoge nalikuju ponešto na krupne topove, neke okomite, neke položite. Ovi su posljednji upereni na grad, kroz rupe provaljene u zidu.

— Ovo je, — reče Raph Glymm, — naša druga tvornica sile, koja radi onda, kad je dobivanje atmosferske elektrine nemoguće ili teško, radi kojega bilo razloga, ili takodjer, kad treba jače sile nego iz one prve tvornice. Ove motore kreće rastvoreni metal. Vi znate, da rastvaranje atomâ,

koji zgomilani strahovitim privlačenjem sačinjavaju sva tjelesa, može da proizvede golemu silu. Da se ta neproračuniva sila oslobodi naglo, dovoljna bi bila da uništi sve zemlje i da prouzroči najgrozovitije prevrate. Ali mi priredjujemo metal u zasebnim električnim pećima tako, da se ne rastvara u jedan mah, nego postepeno i pravilno, te da stvara upotrebljivu i znatnu silu. Podesni nam transformatori omogućuju da tu silu upotrebljavamo u različitim oblicima: kao svijetle zrake, tople zrake, kao električne fluide ili pokretne fluide.

— To je divno! — zašapće g. Balthazard.

— Tu je naša bolnica, — nastavi Areantrop; — bolesnici se liječe gotovo jedino različnim zrakama, koje djeluju protiv sviju bolesti. Uz nju je naš laboratorij za eksperimentalnu fiziologiju i naš zavod za uzgoj dječaka, gdje se odgaja nekoliko embriona, rodjenih iza našega dolaska na zemlju.

Udjoše u dvoranu, koja se drži u stalnoj i povisokoj temperaturi, a tu su četiri staklena poklopca s grlićima, koji ih spajaju s recipijentima. U njima su u zaklonu mali Marsovci, koji u toj ležnici rastu gotovo na očigled. Leže skoro nepomični na jastucima od platinske spužve, a treba samo zakrenuti pipu, da se okupaju mlakom vodom, da se osuše vrelim zrakom i da se nahrane eliksirima i hranivim plinovima.

— Jadni mališi! — uzdahne gdja de la Blanchère.

Ali društvo njeno ne pristade uz to žaljenje.

— To me podsjeća, — reći će sasvim tiho Landry, — na one nakaze, što se u prirodoslovnim muzejima drže u spiritu.

— A šta je tamo? — zapita Georges, pokazujući na sušu, u kojoj su nagomilane silne škrinje.

— To su, — objasni Raph Glymm, — one goleme zalihe ruma, drugih pića i alkohola, što smo našli u gradu i ja ih dao prenijeti amo. Činilo mi se je potrebnim, ili bar razboritim, da našim radnicima uklonim iz dohvata te opasne otrove, što ih pozemljari po ludosti svojoj troše u pukoj pomami. Kasnije će se taj alkohol upotrebiti za fabrikaciju kemijskih proizvoda.

— Vjere mi, — promrmlja g. Balthazard, — ja bih uza sve to ispio čašicu konjaka ili ruma, pa i »calvadosa.«

— Ps, da ste šutjeli! — odgovori miss Grace sva dršćući.

I tek sad opazi on, kako mu je sestričina strahovito blijeda.

— Jeste li vi bolesni? — zapita, a mrs Papacock uzvrpolji se oko svoje učenice.

— Jako sam umorna, — odgovori mlada djevojka, — a pogotovo me je skrhalo to uzrujavanje; strah me je napokon, ne će li tragične zgode opustošiti našu bijednu planetu; kad to pomislim, snalazi me beskrajna zebnja; još me ljuće mori, što smo mi učesnici u toj nečuvenoj tragediji i što po svoj prilici ne ćemo ničim moći da je spriječimo.

Brizne u grčevito jecanje, od kojega joj je barem malo odlanulo.

— Draga sestričino, — reče joj g. Balthazard, — ne prepuštajte se tako tim tužnim mislima. Namučili ste se već dugim putem našim i dosta se izmorili prevodeći nam neobične govore Rapha Glymma; nije čudo, što ste sustali. Šta će se zbiti, o tom vi ne vodite preveliku brigu! Mi ćemo uz-

nastojati da odvratimo nevolje, što prijete kugli zemaljskoj; nadajmo se, da ćemo u tom uspjeti!

— Dopustite mi, — zamoli Georges, — da otrčim u glavni stan.

— Ja odlazim u Harfleur, — reče Georges; — upet ću se preko svojih sila, da odustanu od tog zlokobnog nauma za navalu i da nastane sporazum, preteča konačnomu miru medju zemljom i uzduhom. Tko će sa mnom?

— Ja, dakako, — odgovori Viviana.

— I ja! — uzvikne Landry.

— Što se mene tiče, — reče g. Balthazard, — ja u ovaj čas ne mogu ostaviti sestričinu.

— I moje je mjesto ovdje, — izjavi mrs Papacock.

Stari Areantrop Raph Glymm promatrao je začudjen Gracu, a obično oko njegovo izražavalo čuvstvo milosrdne simpatije. Istisne nekoliko blažih glasova nego obično, a značili su:

— Velika dugokosa djeca lijepi su stvorovi, ali vrlo slabi; mi smo sretni, što ih nemamo na svojoj planeti.

Zatim dade odvesti mladu Amerikanku natrag u veliku dvoranu u centralnoj baraci, u tu najudobniju odaju.

Onda rasudi, da mu valja upraviti Georgesu ove ozbiljne opomene, koje je sada prevela gdja de la Blanchère:

— Izvijestite dobro svoje zemljake, da ja mogu nesamo da uništim njihovu vojsku, nego da prouzročim u vašoj zemlji i po svoj zemlji najljuće nevolje, pa da je kasnije nanovo napučim. Zrake, kojima ja raspolažem, uništile bi vašu elektriku, razorile za nekoliko časaka vaše topove, vaše avione, sve vaše strojeve, i poubijale dakako sve vaše vojnike. Ali ima nešto bolje. Ja mogu da oduzdam oluje, kiše, koje prouzročuju najkobnije poplave, ili sušu, koja ništi svaku nadu u žetvu; mogu da posijem medju vas mikrobe nagle smrti, od kojih će izginuti svi ljudi; onda, da od rastvaranja sviju tih tjelesa ne bi nastale epidemije, i zemlju učinile nenastanivom, sasut ćemo na nju oblake naših pterokrokodila, koji će požderati trupove, ali ne će nastradati, jer su imunizirani protiv tog bacila. Zatim će se, po neodoljivom nalogu naših magnetičkih zraka, okupiti u silna jata, koja će pokorno otići da se utope u moru ili da izgore na vatri, koju ćemo mi zapaliti.

Onda će na naš znak braća naša s planete, koju vi zovete Marsom, doći k nama u obicama, nalik na naše, i napučit će tu zemlju, koja je postala zakonitom baštinom pasmine više nego što je vaša. Pozemljari se moraju pokoriti ili nestati. Mjesta Areantropima!

Idite, hitno je, i javite tačno svojim glavarima, što ste čuli.

Dok je starac Areantrop govorio taj pretljivi govor, bio se je sav uspravio u svojem rastu od dva metra sedamdeset i pet centimetara, a iz triju mu otvorenih očiju (kojima ipak nije davao strašnu njihovu snagu) vrcaju čudesne munje, u mnogim bojama. Udaljio se veličanstveno.

Slušaoci njegovi osjetiše, da ih obuzima smrtni strah; duboki narančasti pogled prodro im do dna duše. Georges griska plavi svoj brk, a to znači silnu uzbudjenost. Landry stišće uludo pesnice; gdja de la Blanchère, kad je prevela posljednje riječi Rapha Glymma, nije mogla da suzdrži suze.

— Požuri se, — reče mužu; — brzo će proteći ultimatum, što su poslale vlasti iz Harfleura.

— Za pol sata, — odgovori Georges, pošto je pogledao na svoj sat. — Rok je dovoljan, ali ne valja gubiti vrijeme.

— Pošljimo radiotelegram! Kako nismo to smislili?

— To ne će dostajati. No ipak imate pravo.

Brže će da telegrafiraju:

»Ne napadajte. Opasnost za svu Francusku; razjasnit ćemo vam stanje«.

Odgovor je bio:

»Ne može se odgadjati krajna navala. Bježite! Razorit ćemo sav grad, ako ustreba«.

— Bože, — zaviče Georges, — na automobil!

Ali nisu mogli da mu se približe: krug, što ga je nacrtao Momm Trump, priječi pristup. Moradoše da odu po Areantropa.

Naposljetku krenuo auto. Pojurio s mahnitom brzinom te zašao brzo u rue Félix-Faure. Iz visine s ljetnikovaca, što obrubljuju tu cestu, uperile se na grad cijevi, projektori i druge neobične sprave, pa ga očito preplavljuju električnim valovima i drugim nepoznatim fluidima, koji imaju da tjeraju motore u radionicama, a ujedno opskrbljuju svjetiljke, žarišta, peći i sve, štogod iziskuje sile, svijetla i topline.

— A miss Grace, — zaviče odjednom gdja de la Blanchère, — mi nju zaboravljamo! A mrs Papacock i g. Balthazard? Ne možemo ih ostaviti, izvrgnuti smrti što im prijeti.

— Imamo samo još dvadeset časaka, — odgovori Georges. — Ne možemo se vraćati. Nego ne vodi brigu; taj se strahoviti napadaj ne će izvršiti. Brzo ćemo stići u glavni stan i znat ćemo da uvjerimo glavnoga zapovjednika, da ne smije ni sanjati o borbi sa svemoćnim Areantropima. Za deset časaka, ni toliko, stići ćemo i ...

U taj čas baš automobil zaošinuo strašno; jedan stražnji kotač ispao i skrhao se; putnici po pravom čudu ostadoše neozlijedjeni, ali stanje je ipak kritično, jer imaju doduše rezervni pneumatik, ali nemaju kotača; nepopravljiv je dakle kvar.

A vrijeme sve leti! Samo još četvrt sata, pa će da se zapodjene bezumni napadaj, koji će uroditi kobnom posljedicom, da će čovječanstvo biti osudjeno na smrt.

XXVI.

NAJNENADANIJA DRAMA.

Medjutim se je Grace Milburne, unatoč nadi zaručnikovoj, tek polagano oporavljala. Vazda je još jako blijeda; no za nekoliko joj časaka odlanulo malko.

— Draga sestričino, — uzdahnuo g. Balthazard s melanholičnim ganućem, — očajan sam, kad gledam, kako se vi mučite, i kad mislim, da je to radi mene.

— Radi vas, bratiću?

— Svakako, jer radi toga, da bi se upoznali sa mnom, (ja sam za to zaista u neprilici,) došli ste vi u Francusku te ste zapali u tu »djavolsku« smutnju.

— Vi to niste skrivili; to je bila želja mog siromaha oca, a ja sam primila za svetu dužnost, da mu želju ispunim.

— Svejedno je moja krivica i ja se beskrajno žalostim.

— Vaša me sućut dira.

— Ah, draga sestričino, ja sam vam se odmah stao diviti; vaša me je krasota najprije zanijela...

— Molim vas, okanite se komplimenata!

— Onda vaš razum, vaš razbor, vaše znanje zadivili su mene. Iskušenja, što su vas snašla, duboko su me dirnula, iskušenja, što smo zajedno pretrpjeli, zbližila su nas, te za mojim divljenjem dolazi čista i živa ljubav.

— Vjerujte mi, bratiću, i ja osjećam prijateljstvo za vas. Pa u svem tom ne vidim ja ničega žalosnog.

— Ah, to je ljuta tuga, i ja sam zaista jadan.

— A zašto?

— Jer ... Ali ne, ostavite mi još, da se sladim slašću, da vidim vas, da gledam vaš sjajni smiješak, da slušam vaš melodijozni glas, da budem uz vas, pod vašim blagim pogledom. Pustite mi, da mu se još nauživam slasti, dok je nisam izgubio.

— Šta vi to govorite?

— Sanjao sam sladak i bezuman san; u tom me je, istina je, hrabrila predobrostiva i prelaskava pretpostavka pokojnog bratića mog, vašeg neprežaljenog oca. On je želio, da vam ja budem zaručnik. Oprostite mi, što sam se prepustio varljivomu i lažnomu snu, što sam uživao u neostvarivoj nadi.

— Je li tako neostvariva, kako vi mislite?

— Ah, draga sestričino, uzalud vi nastojite da mi pobijete, što je jasno. Ja vas nisam zavrijedio.

— O, to je ozbiljno! Kakvo ste zločinstvo počinili dakle?

— Nemojte me siliti na teško priznanje. Ne, nisam ja zločinac, ali to je možda još gore!

— Vi mi zadajete strah! Objasnite se! Iziskujem, ako treba tako.

— Sjetite se, draga sestričino! Da poslušam volju moga bratića, trebao sam da vas vodim u otmeno društvo, da vas predstavljam najvišim ličnostima u Francuskoj i u Navarri, da vas uvodim u najekskluzivnije salone i u najsjajniju sredinu, ukratko, da vas zasitim svečanostima, balovima, večerima, raskošem, zabavama otmenoga svijeta ... Žalibože, nastao je čas, da vam iskreno priznam, kolikogod mi teško bilo, da sam ja (možda ste to već i opazili) najnezgodniji čovjek za društvo: najsamostalnije, najnedruštvenije stvorenje, najgori »divljak«, što ga ima; rijetko bivam u kazalištu, zazirem od svečanosti, ne idem nikad na večeri, nisam nikad u životu vidio bal, saloni mi uzbudjuju neiskazanu odvratnost; što se tiče raskoša, ja volim da se šetam po svom vrtu u cokulama i u košulji, s lulom u ustima, a od najodabranijih društava volijem društvo Lilitino, Jacquelinino, Gontranovo i Matuzalemovo. Volio bih živjeti s Areantropima, (premda nè uzbudjuju u meni simpatiju,) nego s knezovima, vojvotkinjama i markizama. Jednom riječju, ja sam sasvim nepodesan da budem vodič, kojega vi tražite, a još manje zamamni zaručnik, nepogrješivi muž, o kojem je sanjao moj siromah bratić. Stid me je, ali tako je; ne mogu ništa! Vratite se dakle, sestričino, k potpunoj svojoj slobodi i nemojte mi prejako zamjerati!

Na licu Grace Milburne izrazilo se neko iznenadjenje, o kojem se je g. Balthazard prevario šta znači.

— Oprostite još, — nastavi on, — što vas jadim. Ne znam, zašto vam govorim o svem tom, i

baš danas, kad malo pobolijevate. To je ludo i nespretno. Zacijelo zato, jer i ja, ako i nisam bolestan, a ono sam umoran, žalostan, zlovoljan, nesnosan.

Sada se djevojka veselo nasmiješi.

— Dragi moj bratiću, — reče, — nesamo da vam ne zamjeram, nego sam vam zahvalna za iskrenost i hoću da isto takva bude i moja iskrenost. Kako sam vam rekla, poslušala sam posljednju odredbu očevu. Ali moje sklonosti nisu baš onakve, kako je on u svojoj ljubavi zamišljao. On je smatrao potrebnim, da bih ja pohadjala društvo; mislio je, što više, da će mi to goditi; ali ja ne volim društveni život i osjećam, da ga ne ću nikad voljeti; ja volijem učenje, razmatranje, umjetnosti, sve ozbiljne i korisne poslove; zato mi je možda otac baš i tražio razonodu. Ali meni je ne treba. Društvo mi je isto onako mrsko kao i vama!

— Ne usudjujem se zaista da vjerujem svojim očima!

— Ne bojte se dakle. Ja sam uostalom jedini sudac, koji ima da rasudi, jeste li vi ispunili odredjene pogodbe. A ja cijenim, da jeste, jer vi ste mene poveli u »veliki svijet«, još mnogo divniji, u areantropski svijet, predstavljen u svojoj zemaljskoj koloniji, kojoj smo gosti.

— Slatka moja Grace, ja smijem dakle i dalje da se dičim lijepim imenom zaručničkim?

— Svakako, samo ako se niste zakleli, da ćete ostati neženja, i ako me ne mrzite prejako.

— Ah, ljubljena moja, riječima se ne može iskazati moj zanos!

— Draga mrs Papacock, — reći će djevojka, — ne biste li vi izvoljeli pogledati napolju, kakvo je

vrijeme? Gotovo sam sasvim ozdravila te bih se časkom prošetala, ako nije prevelika omara.

Guvernanta podje k jednim vratima.

— No meni pada na pamet, draga sestričino, — prihvati iznova riječ g. Balthazard, koji se je odjednom zabrinuo, — ja ne smijem da težim za srećom, da bih vas uzeo: vi ste prebogati.

— Zbilja? Ja ću dakle umanjiti svoj imetak osnivanjem zaklada za znanstveno istraživanje i dizanjem laboratorijâ, da i ne govorim o dobrotvorstvu, koje pomažem. A vi ćete me voditi, da te svote upotrebim što bolje u korist znanosti, jer ja znam, bratiću, (premda ste vi preskromni,) kakav ste vi velik učenjak, te vam se divim, dragi moj zaručniče.

— O, ljubljena moja zaručnice, ja vam se još više divim!

I. g. Balthazard kleče te poljubi Graci Milburne ruku.

U taj se mah vrati mrs Papacock, ozlovoljena.

— To je čudno, — reče. — Ne mogu da otvorim nijedna vrata. Kao da su zatvorena spolja.

— Mi smo dakle uznici? — reći će g. Balthazard te ode da razgleda brave.

I zaista, obadvoja su vrata iz dvorane zasunuta jakim zasunkama, da se i ne miču, pa zatvaraju to troje »pozemljarâ« kao u uzama.

Nisu uostalom ni dospjeli da mudruju o svojem udesu, jer tek što su bili razabrali svoje tužno stanje, da su zarobljenici, zaokupiše im pažnju nenadane pojave, koje su ih jako uznemirile. Modrikasta, ružičasta, sljezova, narančasta i ljubičasta svjetlašca lebde po zraku, lete po svim električnim vodovima, po strojevima i svim metalnim predme-

tima. Iz distributorâ krute, tekuće i plinovite hrane izbija šarena fosforescencija, a iz električnog naslanjača iskakuju mlazovi iskara, koje pucketaju. Što više, cijevke od platinove žice, što su pričvršćene na zidovima u baraci, ne zna se za kakvu svrhu, ražarile se i iz njih izbija silna toplina. One će zacijelo upaliti tu upaljivu zgradu.

— Bježimo! — zaviče g. Balthazard. — Opasno je ostajati ovdje. Meni se čini da se zbiva nešto neobično i vrlo ozbiljno.

— Ali kako da izidjemo, kad je sve zabarikadirano?

Gosp. Balthazard smotri odjednom krupnu čeličnu cijev, u kojoj je komprimovan hranivi plin. Oslobodi je od spona, što je drže, i od sitnih cjevčica, što je spajaju s inhalatorom, i odvuče je k vratima, da ih probije tim novim zidoderom. Nije to bio lak posao. Ali naposljetku popustiše brave, zasunke i baglame. Bilo je krajnje vrijeme, jer je vatra stala da hvata baraku.

Čim su se oslobodili, razgledaše se bjegunci po okolišu. Ne vide ništa, nego jedino stupove dima, koji kazuju, da ima još i drugih žarišta požara. U isti se mah nebesa prekrila silnim crnim oblačinama, da ih je grozota pogledati.

— A šta je s Areantropima? — zapita Grace. — Čudim se, da ih ne vidimo u toj prijekoj opasnosti.

— I ja sam zaprepašćen. Oni imaju zacijelo jakih sredstava, (o kojima mi i ne snivamo,) da zatru tu nevolju. Ako se ne laćaju posla, valjda su spriječeni. Šta ih priječi? Nego tim nezgodama čini se da je uzrok baš u neobičnim električnim pojavama, koje već same dokazuju, da Marsovci nemaju više vlasti nad svojim opasnim mašinama.

Gosp. Balthazard poleti k baraci, gdje su sobe Rapha Glymma i glavnih službenika, njegovih pomoćnika. Protivno onomu, što je očekivao, vrata nisu bila zatvorena. On udje. No odmah zacikne prestravljen i uzmakne, da bi ženskima spriječio ulazak, ali je bilo prekasno. Pogledi im pali već u dvoranu, gdje tjelesina ubijenoga Rapha Glymma leži u bari krvi, z e l e n e krvi. Tri razrogačena oka njegova iskazuju u isti mah beskrajnu bol, tugu i očaj. Zločinsko je orudje bila sjekira, koju je valjda zaboravio koji radnik, zaposlen u gradnjama. Iza glavara areantropskoga ispružili se gorostasni trupovi njegovih prvih suradnika, poubijanih na isti način od ubojica, koji su zacijelo potpuno znali anatomiju marsovskih tjelesa, jer su im presjekli arteriju, koja odgovara pozemljarskoj karotidi. Osim toga, da se zada ta strašna i tačna rana u visini vrata, to jest u visini višoj od dva metra, i o d o z g o r d o l j e, morao je i zlikovac biti Areantrop.

— Udaljite se, — reče g. Balthazard sestričini, koja se je gotovo onesvijestila pred tom tužnom slikom.

— Ja ne odlazim od vas, — odgovori ona, iza sve se sile junačeći.

— Hajdemo k svjetionicima!

Ni tamo nije prizor bio manje strahovit; stražari na receptorskoj stanici atmosferske elektrike, dva gorostasa Marsovca, bili su ubijeni orudjem, koje i gnječi i siječe.

— Boce! — zaviče Grace.

I zaista, zemlja je bila posuta razmrskanim staklom.

— Da nije možda ... — g. Balthazard ne dovrši započetu rečenicu, nego ostavi svoje društvo, otputi se k susjednoj baraci i udje.

Što je tamo vidio, bilo je svakako nadasve grozovito, jer kad je izišao, — gotovo odmah, — bio se je sav promijenio u licu.

— Ne približujte se! — dovikne ženskima, — opasno je.

A Grace Milburne u tjeskobi doziva njega:

— Hodite, zaklinjem vas! Gledajte! Vatra strahovito napreduje; za čas će sve planuti. A mi zaboravljamo druge opasnosti, krilati će krokodili umaći ...

— I mikrob nagle smrti ... Jest, bježimo! Tko bi i znao, koliko pustošenje pa i propast mogu da prouzroče, kad se razbjesne, električni valovi i drugi fluidi u radionici, gdje se rastvaraju metali?

Od sve jačega drhta zatresla se zemlja, fantastična svjetlašca poletjela kao šarene sablasti po zraku, osjeća se električno bockanje i protresanje, očevidno od jakih struja, što šibaju po ravnici ignauvalskoj.

Munje presijecaju nebesa, a grmljavina zatreskala s nečuvenom žestinom.

Troje bjegunaca potrči. Kad umorna djevojka nije mogla dalje da trči, gospodin je Balthazard s nježnom brigom uzme na ruke. Ali gdje bi se našlo sigurno sklonište? On pomisli odjednom na tvrdjavu Sainte-Adresse, koja je u blizini. Stigne brzo onamo i nadje ju pustu, otvorenih vrata. Smotri podzemnu kazematu, koja može odoljeti bombardovanju, i položi onamo svoje dragocjeno breme baš u časku, kad je granula u svem bjesnilu natprirodna bura, a uz nju vodena vijavica i oluja, da bi se poplašili i kruti stari pomorci.

Kad zaručnici, sretni, što su se sklonili, odahnuše uzbudjeno, zatrese strahovita eksplozija brdo, takva grozna eksplozija, da se je učinilo: sav se grad Havre ruši u more.

XXVII.

REVOLUCIJA BRUJI.

Dugo je smrtna jeza tištala to troje bjegunaca. Za prvom eksplozijom nastalo još nekoliko, ali nisu bile onako jake. I još druge kao da su prasnule odande od luke. Onda se sve umirilo; no u tom je miru bilo nešto zloslutno; napominjao je tužni spokoj na groblju.

Gosp. Balthazard izidje prvi, kao izvidnik. Bura je bila prošla. Okoliš oko tvrdjave kazuje, kako je ta katastrofa strašno pustošila. Kamenje, komadje drveta, željeza, crepova, škriljevca, razbijeno i smrvljeno staklo pokriva zemlju, na kojoj leže i goleme grede, krupno gradjevno kamenje i svakojake stvari, koje je golemi požar poistrgao iz kuća i donio amo. S kuća su potrgani krovovi, druge su kuće razvaljene, treće sasvim porušene; neke, da još jedan put potvrde, kako hirovito rade te pojave, gotovo su i nedirnute. Sve je sada mirno, ili se zapravo čini mrtvim.

— Možete izići, — reče g. Balthazard društvu.

— Hoćemo li k ravnici, gdje su svjetionici? — zapita Grace Milburne.

— O, ne ćemo, to bi bilo nerazborito. Smislite, da bi još moglo biti eksplozijâ; ono malo, što još preostaje (ako preostaje) strojeva i metalnih sprava, zacijelo je u izvanredno nestalnu mole-

kularnu stanju, i radi rastvaranja, što znaju Marsovci da proizvode, i radi nepoznatog djelovanja specijalnih električnih valova, (ili i drugih fluida,) kojima se oni služe. To bi bilo isto, kao i da sa zapaljenim bakljama udjemo u barutanu. Bolje da odemo u grad; možda ćemo tamo naći kakvih ljudi, kojima bi priskočili u pomoć.

Društvance udari na rue de la Cavée-Verte, onda na rue de Sanvic i stigne u rue Félix-Faure. Kako silaze, razbiraju sve manji kvar.

Jedino je viši dio na kućama razrušen i oštećen. Uza sve to pogdjegdje jače razvaline posvjedočavaju, kako su žestoko djelovale eksplozije, koje su udarale o uglove. A onda, što je najnemilije, svi su metalni predmeti ili raskrhani na komadićke, ili smrvljeni u prah. Očita posljedica rastvaranja, što je nastalo od čudesnih fizično-kemijskih reakcija, kojima su Areantropi znali tajnu, te je još beskrajno ojačalo, kad su oni izginuli.

Osobit se je primjer te pojave vidio na jednom kožnom pasu, na kojem su se predjica i jezičak ispušili te ostavili prljotinu, na kojoj su ocrtani njihovi obrisi.

— Da mi je čuti kakav glas o mojoj dragoj prijateljici Viviani! — šapne Grace Milburne.

— I meni zadaje brige Georges, — odgovori g. Balthazard. — Ali znam sigurno, da ćemo se brzo sastati.

U taj mah razabraše jasno, kako se razliježe neka zbrkana buka, ali kao mukla grožnja. Bila je gromka plima, koja se je razbila, po svoj prilici, kad je obišla skupinu kućâ. Nalik je na viku mahnite svjetine.

— Pozor, — reći će g. Balthazard, — budimo oprezni, jer svejednako nas okružuje nešto nepo-

znato. Udjimo u tu villu, na kojoj je rešetka otvorena.

Spazi ljestve te se popne na krov neke praonice, nad kojom je tavan, i pogleda onamo, odakle se čini da dopire buka! Govori u isti mah i sidje prestravljen.

Gosp. Balthazard izidje prvi, kao izvidnik.

— Sakrijmo se! — zapovjedi. — Prava vojska pobunjenih radnika penje se iz grada. Čini se da su do krajnosti uzbudjeni i na sve pripravni! No vi im čujete divlje krikove. Potražimo kakvo utočište!

— Vrata su na kući pozaključavana! — zastenje mrs Papacock.

— Ovdje ćemo biti sigurniji, — prihvati riječ g. Balthazard i pokaže na drvarnicu, koja je uz praonicu, a u kojoj su ispiljena drva, nagomilana za zimu.

Pomogne ženskima, da se sakriju za drvima, a onda se i on ušanči za cjepanicama.

Bilo je već krajnje vrijeme. Rulja, što urlajući uzlazi ulicom, zastala pred kućom, zacijelo zato, jer se kuća čini da je bogata. Vika se smanjila, a nadomjestile je proste šale.

— Hej prijatelji, — zaviknut će neka strahovita protuha, — hajde da se malo odmorimo ovdje! Ja sudim, bilo bi zanimljivo da pregledamo podrum.

— Možemo svakako da pogledamo, — odgovori drugi, koji promuklim glasom svojim odaje navadu na neumjerenost. — I treba da pokvasimo oslobodjenje grada, — priklopi.

Odobravanje, uzvici bijesna veselja pozdraviše te riječi i gotovo odmah stadoše ljudi, oboružani po svoj prilici jakim motkama i svakakvim orudjem, da provaljuju vanjska podrumska vrata, na koja se unose ugljen i bačve. Ta su se željezna vrata odupirala nekoliko časaka i to tako ražesti goropadnike, da su sasuli gadne psovke. Naposljetku popustila vrata i oni pojurili. Radosni su uzvici njihovi kazivali, da su našli, što traže. Ali buka razbijanih boca, čepova, što ih istjeruje pjenušavi šampanjac, razuzdani napjevi i urlanje kao podrigivanje dokazaše naskoro, da piju i životinjski se odaju pijanomu bančenju.

Gosp. Balthazard u svom zakloništu, u potpunoj tišini, kakvu iziskuje najelementarnija opreznost, premišlja i nastoji da dokuči zgode. Zacijelo je u času eksplozije, možda i prije, naglo nestalo one gotovo potpune omamne i sugestivne vlasti, što su je nad upokorenim radnicima vršile narančaste zrake i druge tiranske radijacije, koje su svoje djelovanje pridruživale osobnomu utjecaju »djavlova«. Svi ti ljudi ili žene, (jer medju njima je bilo i ženâ,) istinski robovi, zgrbljeni pod jarmom,

oslobodili se dakle, oslobodili sasvim, u isti mah, kad fluidi jačaju i svuda pale požare.

S tim je robijašima nove vrste isto kao nekad s crncima, koji su se prenaglo oslobodili iz najljućega ropstva: s mahnitim žarom, kao zvijeri, kojima se otvara krletka, pojurili i odali se svojim surovim nagonima, još ražešćenima od duga robovanja.

Nema ni spomena, da bi im se itko usprotivio, pa ni da bi pregovarao s takvim ljudima.

Dvojica od njih izidjoše baš iz podruma te se teturajući uputiše k drvarnici. Razmeću se prostačkim riječima, (kojih Amerikanke na svu sreću nisu razumijevale,) i uz svaki se korak kao klade izvaljuju na zemlju.

— Šta je u toj krletki? — zaviče jedan muklim glasom. I otvori vrata, na silnu prepast ženskima.

— Pi! — odgovori drugi, — nagomilana drva. Tu nam bogme nema posla!

— Da potpalimo? Bila bi zgodna šala!

— Eh, i tako mi je pretoplo! Da si na miru, gade!

— Ti si gad, živinče!

I ta se dva pijanca stadoše tući, a blesasti im se smijeh prevrati naglo u bjesnilo.

Ali nekoliko se časaka već čuje karakteristično krčanje, sve jače i jače, i od njega treperi zrak.

— Avion! — šapne g. Balthazard.

Za malo se vrijeme začula buka muklog tutnja, onda glas automobilske trube i naposljetku konjska trka.

I one dvije pijane protuhe bile su to čule, te prestadoše da se gruhaju i s teškom se mukom uputiše k vratima u rešetki.

— Pazi! — reći će jedan, — kao da je vojska, a i policija, svakako ... Hodi!

— Zar nemaš srca junačkog! — odvrati drugi. — Ja se njih ne bojim, sve da imaju topova i mitraljeza.

I stade da riče psovke i prijetnje.

Čule su se sada kratke vojničke zapovijedi. Za nekoliko časaka zapremili vojnici ulicu, drugi, koje je vodio poručnik, provalili villi u dvorište i zatvorili pijance u podrumu, da ispavaju pijanstvo, a redari uhvatili i s priličnom mukom odveli ona dva goropadnika, od kojih je jedan bjesnio kao mahnit, a drugi se skunjio kao dronjak.

A drugi buntovnici, koji nisu bili pohvatani, mudro izmakli.

Gosp. Balthazard i njegove drugarice izidjoše iz dvorišta i odahnuše, kako im je odlanulo.

Časnik pristupi i pozdravi.

— Čast mi je zacijelo da govorim s gospodjicom Milburne?

— Ja sam glavom, — odgovori ona i pruži mu ruku, a on je uljudno poljubi.

— Dopustite mi da se predstavim: poručnik Fercourt, od 39. pješačke pukovnike. Gospodin Balthazard, zacijelo? — nastavi.

— Jesam. Milo mi je, gospodine, upoznati se s vama. Možda ćete vi znati da nam javite glas o našim prijateljima, gospodinu i gospodji de la Blanchère?

— Zacijelo; jako su se zabrinuli za vas; ne ću da vam tajim, ja sam i sâm, slušajući te strahovite eksplozije, mislio, da ste vi sasvim razmrskani.

— Na sreću, očuvala nas je utvrda Sainte-Adresse.

— A Marsovci? Šta je s njima?

— Ja valjda sasvim pravo mislim, da su izginuli svi do jednoga.

— Sretno smo ih se oslobodili! Imam nalog, da vas odvedem k generalu Savardu, zapovjedniku 3. vojnog zbora, u gradsku vijećnicu, gdje su takodjer vojni ministar, ministar nutarnjih poslova, prefekt, havranski načelnik, a i nekoliko zastupnika ili senatora i novinara.

Ah, ti novinari! Odavno su već provalili u glavni stan u Harfleuru; uzalud se je glavni stan branio od njih i odbijao im provalu, gotovo isto tako strašnu, kao što je i areantropska. Strogo su ih »filtrirali«; jedino predstavnici velikih listova dobili su propusnice, a i tim je propusnicama umanjena vrijednost mnogostrukim ograničenjima.

Glas o »oslobodjenju« Havra nije se još bio raširio, ali će se brzo razglasiti po cijelom svijetu te treba dizati svakojake čvrste nasipe, da se zadrži val radoznalosti svijeta, što će navaliti na grad, bilo kopnom, bilo morem, bilo Seinom.

Tim se bavi ministar nutarnjih poslova, g. Dallier, s prefektom, g. Isambertom, zapovjednik žandarmerijske čete i interesovani funkcijonari. Vojni ministar, g. Reverseaux, i general Savard poduzimaju vojničke mjere, što ih odredjuju prilike, u gradu, gdje je proglašen prijeki sud, i u cijelom odsječenom području.

Kad poručnik Fercourt i društvo njegovo stigoše u gradsku vijećnicu, šef je generalnoga štaba telefonirao u Pariz, da u sporazumu s direktorom državnih željeznica uglavi provizorni željeznički saobraćaj izmedju Rouena i Havra.

Telefon i telegraf se obnovili, i lako je pogoditi, da nisu mirovali.

Gosp. Balthazard i obje dame budu odmah uvedeni k generalu Savardu, koji im krepko stisne ruku i reče:

— Priznajem, nisam se više nadao da ću opet ugledati moje srčane automobiliste.

— Vjere mi, — odgovori g. Balthazard, — ti mi se marsovski djavli nisu činili tako strašni kao one zemaljske zvijeri, kojima smo bili uznici.

— Jest, po gradu još nema mira od bjesomučnikâ, koji pljačkaju trgovine i kuće, potpaljuju radionice i brodove.

— Možda su neke od tih požara prouzročile areantropske radijacije, koje su ojačale, kad im nestadoše inženjeri i radnici, koji su ih nadzirali.

— A po vašem su mišljenju Marsovci nestali prije eksplozija?

Gosp. Balthazard ispripovijeda generalu pogibiju Marsovaca, a onda nešto uznemiren priklopi:

— Ali ja ne vidim prijatelja mog Georgesa de la Blanchère?

— U gradu je, s pukovnikom zapovjednikom inženjerske čete i s vatrogasnim zapovjednikom; nastoje da pogase požar i da iz tog pustošenja izbave neke mašine, što su tu postavila ta gospoda s planete Marsa. A! On može da se diči, da je u pravo vrijeme stigao u Harfleur! Na automobilu mu nastao nepopravljiv kvar i zaustavio ga, a on u nekom napuštenom dućanu pronašao velociped, pojurio, kolikogod može da gazi, i stigao izmučen k meni baš u onj čas, kad htjedoh da odredim napadaj.

— To bi bila naša smrt i povod strašnim katastrofama.

U taj tren zazvoni telefon.

— Halo! — zavikne general. — Vi ste, gospodine de la Blanchère? Vrlo dobro. Baš me je jedan vaš prijatelj zapitao za vas. Gospodin ...

— ... Balthazard, — prišapne interesovani.

— Gospodin Balthazard. Jest, živ je i zdrav, a i obje dame, što su s njim. Vi ste sasvim sretni? I ja bogme ... Halo! Šta velite? Buntovnici priječe vatrogasce, da ne gase požar? Odbijte ih, do vraga! Šta? Oni raspolažu tajanstvenim oružjem, koje su tamo ostavili Areantropi? Nekim pulverizatorima? Treba im spriječiti djelovanje ... To je dabogme lako kazati ... Ukratko, pazite; nego ja ću odmah onamo. Vraški Marsovci! Čak i iza smrti znaju još da nas zadržavaju!

XXVIII.

ŠTA JE PREOSTALO OD MARSOVSKE KOLONIJE.

General se Savard pope odmah na svoj automobil, s g. Balthazardom i nekoliko viših časnika, medju kojima je bio sanitetski šef trećeg vojnog zbora. Miss Grace bude zamoljena, neka ne izvrgava uludo život opasnostima u području, koje još nije umireno. Odvedoše je k gospodji de la Blanchère, koja je radi istoga uzroka bila u neku ruku internirana u susjednom hotelu, rekviriranom za tu zgodu.

Stanje zadaje zaista i dalje prilične brige.

Uznici radnici, koji su pretrpjeli ljuto nasilje, što im nametnuše »djavli«, otvoreno se pobuniše. Nikakav im valjan razlog ne pravda to vladanje. Prije bi čovjek mislio, da će oni nakon tog strašnog iskušenja dočekati jednake sa sobom raširenih ruku. Ali opojenost od oslobodjenja zaludila ih, a vodje krajnih stranaka okoristili se prilikom i zadahnuli ih buntovnim duhom, kako će se u tim

povoljnim prilikama osnovati diktatura proletarijata, ili pravije ekstremista.

Uz to su po privatnim podrumima, koje su pljačkali, ponalazili velike množine vina, pa i spirita, koji je bio izmaknuo marsovskim rekvizicijama.

Medjutim su ti bjesomučnici, donekle da šire stravu, a donekle od puke radosti u razaranju, podsticali požare, što nastadoše od pokvarenih strojeva, priječili vatrogasce i vojnike, da se ne bore s ognjem, i raznosili ga čak na zgrade uokolo. Radionice, koje su Areantropi bili tako divno uredili, magazini, skladišta planuše. Isto se dogodilo Gigantiku i Zouloulandu, pa i nekim drugim brodovima.

Prave su bitke bješnjele izmedju ustaša i branitelja reda; na svakoj je strani bilo mnogo ranjenika i dapače mrtvih. Te bratoubilačke borbe podsjećale su na tragičnu uspomenu o Komuni god. 1871. Ali moralo se je ugušiti bijesno ludilo, koje bi moglo zahvatiti i preostalu zemlju.

Bude pozvana konjica. Ali joj se izjalovio posao ispred strašnog djelovanja nekog neobičnog oružja, kojim se služe buntovnici. To je kao neka musketa krupna kalibra, nalik na top od obična, slabo debela čelična lima. Bacaju na slabu daljinu krupne kugle, koje se polako rasprštavaju i razastiru oblak bijele prašine. Svako stvorenje, koje udahne uzduh, prožet tim atomima, bude zahvaćeno od vrtoglavice, nekoliko puta grčevito kihne i pada kao mrtvo.

Lako je pogoditi zaprepašćenje Georgesa de la Blanchère i sviju onih, koji su znali za »mikrob nagle smrti.« Taj je grozni strah otrovao užitak, kad se sastadoše ta dva prijatelja.

— Svakako moramo pokušati, — reče general Savard, — da se borimo protiv zaraze; neka se pomno uklanjaju okuženi ljudi, a drugi neka uzmu maske protiv zagušljivih plinova. Ako ustreba, zaiskat ću kacige za disanje i ronačku opremu. I još, potjerat ću tankove na te divljake, pa da vidimo, tko će konačnu riječ kazati.

— Svakako, — izjavi g. Balthazard; — ti mi se ljudi uostalom čine da su prerazdraženi od vina i spirita, što su potrošili, da se valjda odštete za kruti režim areantropski. Pada mi na pamet misao, kako bi valjalo postupati s njima, pa ako dopuštate, ja ću vam je podastrijeti.

— Podastrite!

— Ali vi ćete mi dozvoliti, generale, da s prijateljem Georgesom odem na svjetioničku ravnicu, da se tamo raspitam o katastrofi i da pokupim dragocjene tragove, što ih možda ima od marsovskih uredaba.

— Neka bude; samo vas upozoravam na opasnosti, što mogu da nastanu u tom istraživanju, možda još malo preranom.

— Primamo upozorenje, ali mi smo kadri da im umaknemo bolje od ikoga.

— Idite dakle, no uz pogodbu, da vas prati jedan časnik iz mojega štaba, topnički major Chapel, te ženijski direktor trećega zbora i glavni barutanski inženjer, Baillet, kojega je ministar poslao ovamo. Da sad čujemo vašu misao.

Gosp. Balthazard reče generalu nekoliko riječi i on ih smijući se odobri.

Onda vojnički automobil odveze k Sainte-Adressi članove misije za izvide, koja se je ovako naglo sastavila.

Čete su u nekoliko nizova zakrčivale pristup k svjetioničkoj visoravni; da prijedju, trebao im je čak službeni nalog, potpisan od samoga generala Savarda, jer su bile izdate do krajnosti stroge upute.

Kad stigoše navrh brežuljka, prvi dojam istraživačima bješe zaprepašćeno iznenadjenje.

Nije preostalo ništa više, ni od svjetionika, koji su srušeni do zemlje, ni od baraka, ni od drugih zgrada, (osim nekih temelja), ni od strojeva.

Sve je izgorjelo, ili je bačeno u more, ili smrvljeno; vidi se još, kako s neba pada fina, napol metalna prašina te se sliježe na odjeću i na zemlju.

— To je pustoš! — uzvikne ženijski direktor.

— Bojim se, da ne ćemo ništa naći, — reče nešto ljut glavni inženjer barutanski, g. Baillet.

— Tko bi znao? — izjavi major Chapel, odvezujući policijskoga psa, kojega je poveo.

— Hajde, Kiki, — dovikne mu, — traži!

Razborita životinja posluša. Ali pas je svojim divnim njuhom osjećao po svoj prilici nešto neobično, jer ako i jest išao očevidno za jednim tragom, činio se je da je zbunjen, nemiran. Pošto je pretrčao ravnicu, uze prekopavati po ruševinama, što su preostale.

Nabrzo donese on komad izgorene opeke.

— Ti, Kiki, zbijaš s nama šalu! — reče mu gospodar; — u tom ja ne vidim ništa zanimljivo.

— Hoćete li mi dopustiti, da istražim taj komad? — upita g. Balthazard.

I gotovo u isti mah zacikne od radosti:

— Gledajte! — reče pokazujući crne crte, koje kao da stvaraju neku sliku.

— Šta je to?

— Boga mi, — odgovori Georges, pošto je bacio pogled na opeku, — to je silhouetta jednog pterokrokodila, krilatog krokodila.

Moradoše nazočnim časnicima rastumačiti, šta su te strahovite životinje, na svu sreću uništene koje eksplozijom koje požarom.

— Samo ako je isto tako, — završi g. Balthazard, — i sa strašnim »mikrobom nagle smrti.«

— Ne približujte mu se! — uzvikne g. Balthazard.

— Ne približujte mu se! — uzvikne g. Balthazard. — Uostalom, ništa i ne bi moglo spasti tu jadnu životinju.

I zaista, pas se za čas stao previjati u posljednjim grčevima, onda se smirio, mrtav, ukočenih šapa.

— Strahoviti je mikrob preživio dakle? — reći će Georges de la Blanchère.

— Po svoj prilici. Promijenimo brže rukavice i ne dirajmo više taj komad opeke. Treba desinfici-

rati svu ravnicu, jer mi smo se eto uvjerili, da na njoj možda ima mjestâ, koja oganj nije pročistio.

— Najbolje će biti, — reče ženijski direktor, — da se razaspu jake desinfekcijone tekućine, zatim da se ruševine zgrnu u velike jame i da se te jame natrpaju živim vapnom. Ja ću tako da odredim.

I časnik se vrati k najbližoj vojničkoj liniji, rue des Phares, gdje je bila telefonska stanica.

— Samo ako buntovnici nisu, — šapne g. Balthazard, — iz svog »mikrobometa« razasuli tu zarazu po cijelom gradu! To bi bilo gore od strašnih kuga za srednjega vijeka.

— Zar nije zaista iza Areantropâ preostao nikakav trag? — zapita Georges.

— Odmah ćemo potražiti; bila bi luda nesmotrenost, da se odvažimo na to zaraženo zemljište, dok nismo sve udesili, što mora da bude za opreznost.

U taj se čas vrati major Chapel:

— Dobar glas! — dovikne on; — telefoniraju mi, da su se oni otrovani, što su nam zadavali toliku brigu, oporavili već; u razglašenoj prašini, koju su udahnuli te se od toga srušili kao mrtvi, bio je na sreću samo neki bezazleni mikrob, koji uzrokuje duboku, ali prolaznu nesvjesticu; kako se čini, to je puko policijsko sredstvo, kojim su se Marsovci služili, da blago ali valjano zatiru svaku volju za otpor.

— Ah, odlanulo mi; oko nas ima toliko nepoznatog, da nam je sve na strah.

— Moj posao s desinfekcijom odmah će se započeti, čim stigne potrebni materijal.

I zaista, brzo stigoše vojnici na dva teretna automobila; jedan dovezao živo vapno, a drugi orudje kopačko, čizme, odjeću od tkanine, presvučene kaučukom, disaće kacige i jaka desinfekcijona sredstva.

Sanitetski vojnici obuku odjeću s kaučukom, nazuju čizme, nataknu kacige i poliju svu visoravan antiseptičnim tekućinama; onda pijoniri iskopaju veliku, duboku jamu i saspu u nju sloj živa vapna. Iza toga uzmu u nju bacati sumnjive odlomke i pepeo od baraka.

Gosp. Balthazard, Georges i časnici obukli istu zaštitnu odjeću, koju i vojnici, te upravljaju kopanjem i asanacijom.

— Oh, pogledajte ovo! — zavikne odjednom Georges.

Tamo, kud je pokazao, spaziše neke izgorene kosti, vrlo velike.

— Areantropske kosti! — reče g. Balthazard. — Treba ih pomno skupiti i brižno čuvati.

— Šta bi vi! — prigovori major Chapel. — A ako su zaražene od strašnog mikroba?

— Vatra ih je sterilizovala.

— To nije sigurno, jer ih je vrlo nejednako zahvatila. Uostalom, mikroba je tu još bilo, pa su te kosti mogle biti zaražene, i kad je požar ugašen.

— Ali to je neprocjenjivo blago, ti preostaci marsovskog ljudstva!

— Obziri na sigurnost preči su nego sve drugo. Ja moram, mi moramo da to javimo generalu Savardu.

Časnici odu na telefonsku stanicu. Dotle je Georges, koji je kao valjan novinar bio ponio fotografski aparat, fotografirao kosti i različite poglede na visoravan.

Za nekoliko časaka stiže general Savard, i on u zaštitnoj odjeći. On si dade od g. Balthazarda rastumačiti, kako su bile rasporedjane areantropske uredbe, i razgleda dugo kosti.

— Dopuštam vam, — reče, — da uzmete te dragocjene preostatke; ali uz pogodbu, da budu obilno polivene desinfekcijonim sredstvima a onda zatvorene u neprobojnoj vitrini. Isto će tako biti i sa zanimljivim odlomcima, koji će trebati da se očuvaju.

Nastaviše pretraživanje još s većom revnošću, koja je već prelazila u ludilo.

Ali nije se mnogo moglo da napabirči na tom polju Smrti. Našli se samo komadići platine, koji su umakli rastvorbi, traci rastopljena stakla, sviju boja, neobično šarenih, očevidno od onih boca s rumom i drugim alkoholnim pićem, što su onamo Areantropi skupili na skladište. Naposljetku i druge kosti, neke marsovske, neke onih čudnih životinja, što su kopale rovove ravno ispod zemlje: kljunatih krtica; onaj tanki sloj zemlje, ispod kojega su obilazile, nije im mogao spasti život, ali je očuvao, čini se, njihov kostur.

Posljednje je razočaranje očekivalo još istraživače toga komadićka normandijske provincije, koji je bio marsovska kolonija: čim dirnuše te pocrnjele ili pobijeljele kosti, rastvorene ognjem ili zapravo nepoznatim silama, one se rasuše u prah i nestadoše u malim gomilicama neopipljiva pepela.

XXIX.

VIJESTI IZ DOMA NEHAJA.«

Od strahovitih malo prije Areantropa nije dakle preostalo drugih tragova osim otaloženog karbonata i vapnenog fosfata, komadićâ platine, metalne prašine, (od koje su uzeli uzorke,) i onog komada opeke, na kojem je silhouetta pterokrokodilova.

Na svu sreću, Georges de la Blanchère bio se je postarao, kako se sjećamo, da fotografira kosti i da ih izmjeri; reprodukcije tih fotografija, povećane do prave veličine, vidjaju se u glavnim muzejima komparativne antropologije, u novom odjeljenju (i još vrlo siromašnom): Čovječanstvo na drugim planetama: Pteroantropi (krilati ljudi). Marsovci ili Areantropi: H o m o M a r t i u s.

Drugi preostaci, uostalom nepodobni, budu pobacani u jamu i opet zasuti živim vapnom.

Onda general Savard sidje opet sa svojom grupom, što ga prati, k gradskoj vijećnici, a vojnici obave još jednu desinfekciju po svoj visoravni.

— Zbilja, generale, — zapitat će g. Balthazard, — je li uspjelo moje sredstvo protiv buntovnika?

— Divno je uspjelo. Po vašim smo ih uputama bombardovali novim granatama, bočicama s amonijakom. Ishlapljivanje toga plina bilo im je doduše nemilo, ali ih je rastrijeznilo; pokajali su se i predali se, a zato im je obećana potpuna amnestija, koja uostalom i odgovara vladinim namjerama.

— Vrlo dobro! Treba još obići radionice i brodove, koje su Areantropi uredili.

— Pristajem! Ali vi znate, da su eksplozije, požari i buntovnici opustošili sve?

— Znam to i strah me je, da nema ničega zanimljivoga više. Vidjet ćemo napokon.

Sada su smjele da podju i dame: lako je pogoditi, kako su se okoristile tom dozvolom.

Pred očima im se javio prizor tužan, kakav je i u svim gradovima, gdje ustanak množi ruševine, a zemlju posipava ranjenicima i mrtvacima. Po zidovima, koji su pocrnjeli ili pocrvenjeli od vatre, vide se tragovi tanadi; s taraca i s pločnika nisu još saprane bare krvi. Prolaze kroz prodore u barikadama. A svud izbija iz izgorenih razvalina opor zadah dima, čadji, spaljene boje, i guši te. Tužno je i ponešto odurno.

Posjet u radionicama ih je razočarao, barem u onima, u kojima se nisu porušile grede: preostale su samo okosnice, koje je oganj izvitoperio, tako da daju tek nejasnu ideju o mašinama, kojima su bile armatura.

Isto razočaranje na brodovima, koji su s teškom mukom izbavljeni od potpuna uništenja; na njima se vide samo isprepletene krhotine. Eksplozije, prouzrokovane rastvaranjem metala, »martija« i platine, opustošile su sve.

Marsovci su uostalom, radi bržega rada, bili preudesili svoje električne struje tako, da bi se mogli služiti običnim strojevima, što su ih sasvim izgradili ili udesili, uz neke preinake, oni zarobljeni radnici, koji su znali jedino metale i radove zemaljske industrije.

— Ne ćemo tu ništa doznati, — reče g. Balthazard; — prave tajne areantropske izvršivale su se jedino na svjetioničkoj visoravni, a od njih nije na nesreću preostalo ništa! One će nam ostati nepoznate.

— Jest, to je beskrajno razočaranje za znanost.

— Napokon, glavna je stvar, da smo se oslobodili tih nemani, — reče mrs Papacock.

— Tih nemani ... koje su nas toliko natkriljivale, — ispravi je miss Grace.

— Možda, — priznade general, — ali koje bi nas baš zato podvrgle ropstvu, pod izlikom, da će nas preporoditi.

— A sad, — zapita Georges, — kada će se dakle dokinuti cenzura, koja nam priječi da tačno izvješćujemo svoje listove? Kada ćemo se vratiti k normalnim prilikama?

— Obavijestit ću se na višem mjestu. Ne valja se prenagljivati. Smislite, da je grad opustio, otkad je nastala panika, i da su mnoge kuće, dućani, obrtni lokali ostali otvoreni. Treba predusresti pljačkanje i nerede. Velika društvena mašina mora se nanovo krenuti na rad polagano. A onda, tu je pitanje o opskrbi, koje je najpreče; da se svi Havranci vrate odmah kući, pomrli bi od gladi u svojem gradu, gdje nema kruha, mesa i ugljena.

— To je istina.

— Mi ćemo dakle sve do nove odredbe puštati u grad samo trgovce, ljude od prehranbenih obrta i javne namještenike, a onda postepeno druge gradjanske kategorije, prema socijalnoj probitačnosti njihovoj. Propusnice će ostati obvezne još prilično dugo.

— Ali kako ćete vi zabraniti ulazak u grad onima, koji se onamo otpute zrakom, poput ovih avijatičara?

I g. Balthazard pokaže na velik avion, koji prelijeće grad i čini se da se spušta.

— Oh, oh, — reče general, — ta mi se ptica čini sumnjiva. Otidjite i dočekajte ju, kad pristane na zemlju, — naloži on šefu svojeg glavnog štaba, — i strpajte ih u zatvor, i pilota i putnike, ako im nisu čisti računi. A ja ću da konferiram s g. pre-

fektom i s g. zastupnikom Jérômom Navarrom, šta valja poduzeti, da se radom tih malo prije pobunjenih radnika osigura uklanjanje popaljenih brodova i radionica, pa i transporti i opskrba.

U glavnom se stanu zaista našao komunistički zastupnik; činio se manje nasrtljivim nego prije nedavnih dogadjaja. Možda ga je malo umirilo robovanje, u koje je bio stjeran? Uklanjao se je da bi išta natuknuo o sramnom postupanju, što je morao da pretrpi, te se prenavljao, kao da radničku pobunu drži za stvar, koja nije važna.

— Priznajete dakle, gospodine zastupniče, — reći će mu general Savard, — da je današnje društvo unatoč svemu ipak snosnije nego ono, kojim su nas gospoda s Marsa ponudila, da ga okusimo!

— Ja mislim, — odgovori Jérôme Navarre izmičući, — da nam izuzetne prilike, u kojima je osnovana ta kolonija, ne mogu potpuno prikazati, kakvo je socijalno stanje areantropsko. Čudesno znanje njihovo zaslužuje svakako, da mu se divimo.

— Šteta zaista, što nismo mogli da se njim okoristimo.

— Što se tiče njihovih sugestivnih i represivnih zraka, — nastavi zastupnik, — da im ja znam tajnu, ne bi bogme daleko bilo »veliko veče«.

— U tom slučaju, — završi general smješkajući se, — volijem, što im vi ne znate tajnu, premda ste (priklopi zlobno) imali prilike da lično ocijenite njihove metode.

Medjutim se avion, koji je bio pokazao g. Balthazard, spustio na visoravni na zemlju. Pilot i putnici budu odmah uhvaćeni; bili su amerikanski novinari, na prolasku kroz Pariz, te pronašli taj sigurni način, da prodru ovamo.

Malo iza toga stiže takodjer u automobilu i s dopuštenjem ministarstva nutarnjih djela glavni astronom g. Marion. Vrlo se obradovao, kad je stisnuo ruku prijatelju g. Balthazardu, ali se vrlo razočarao, kad je razabrao, da je nestalo svakog traga marsovskoj znanosti. Plakao je gledajući fotografije, što ih je snimio Georges de la Blanchère.

— Ah! — uzdahnuo, — s drage bih volje žrtvovao što mi još preostaje danâ da živim, samo da mi je vidjeti te Areantrope i govoriti s njima!

Komunikacije su se iznova udešavale brzo. Grad se opet napučivao i s mora i s kopna. Silna pošta stigla onima, koje su već zvali »junacima od Sainte-Adrese.« Miss Grace dobila naročito zaprepašćen list od svog notara, časnog Eliasa Mac Gregora, a g. Balthazard poslanicu odane sluškinje Atalije. Mislimo da je moramo saopćiti, kao dokumenat.

»Gospodine,

»Uzimam pero u ruke, da vam javim novosti o »Domu«.

»Naprije, pećar je donio račun za opravak peći, 999 franaka 95. Račun je papren! (Ipak se nije usudio da metne 1000 fr.) Ja sam mu odlajala. Mislim, da ćete mu odbiti nešto, pa i mnogo.

»Onda je pismonoša donio potvrdu, da se plati 20 franaka; to je prinos vaš Društvu za unapredjivanje znanosti, a pismonoša se nasmijao i rekao, da bi volio unapredjenje sebi.

»Jacquelina prešla pregradu u dvorištu i razumjela zacijelo u svom životinjskom mozgu, da je on nešto rekao, što ne valja, jer ga je ugrizla dolje za hlače i razderala ih. Morala sam da platim za to (pismonoši, ne Jacquelini).

»To mi je uzburkalo krv, pogotovo jer su već dan pred tim dvije kokoške preletjele zid i pobjegle k susjedu. Morala sam jako da mu se ispričavam, pa smo htjeli da uhvatimo kokoške; to je silno teško; ja mislim, vi bi bili odustali. Naposljetku napokon prislonili smo uza zid ljestve i potjerali ih k ljestvama. One se popele i vratile se u kokošinjac.

»Ali ja se uznojila i sutradan me uhvatila gripa; razboljela sam se na pasje ime. A onda se Lilita davila ribljom košću, a Gontran gotovo skapao, ne znam zašto; mislim, da je progutao čavao i s teškom ga mukom probavio. Onda sam poslala po liječnika i po veterinara. Dao mi je ljekariju, a isto gavranu i mački. Matuzalem je zdrav zdravcat, samo je upropastio košaricu s cvijećem, kad je vijao susjedine golubove. A gotovo ga ubila stara cipela, koju je valjda neka vucibatina bacila preko zida. Naposljetku se samo malo uzrujao.

»Žao mi je, što vam moram javiti, da u vrtu ima jedna krtica; ona kopa svuda rovove i pravi krtičnjake; vidjela sam je prekjučer, ali da je uhvatim, šipak! Lakše bih uhvatila zeca, kad trči, ili lastavicu, kad leti.

»Ali našla sam mrtva miša u mišolovci. Valja i to. Odnijela sam ga Liliti. Ah, mislite li, da ga je pojela? To nije za nju dosta dobro. Vi ste je prejako pokvarili. Prezirno onjuškala miša, onda pogledala mene, kao da mi veli: zar te nije stid da mi to nudiš! i otišla na sunce da spava, kao da joj nije stalo ni do koga na svijetu.

»Ja sam u brizi za vas, gospodine; jučer mi je rekao specerajist s ugla, da su vas sasvim prijesna pojeli djavli, što su spali s neba; ja mislim,

da to ne može biti istina, jer prvo, djavli i nisu na nebu.

»Svakako, ako oni hoće da vas pojedu, ja vam savjetujem, da se ispriječite.

»Nadam se, da ćete mi skoro javiti glas i poslati novce za budući mjesec, i da ćete mi povisiti plaću, zato, jer se toliko jadim.

»Medjutim izvolite primiti uvjerenje o mojem visokom poštovanju, s kojim sam

»Vaša revna i odlična službenica

»Estera,

»poznatija pod imenom Atalija«.

XXX.
PROSIDBA.

Taj je list pročitao g. Balthazard svojoj zaručnici u salonu rekviriranog hotela, na trgu Hôtel-de-Ville.

Georges i Viviana, dovoljno namučeni svim tim uzrujavanjem, bili su otišli u sobe, što su im bile date na raspolaganje.

Miss Grace se udobno pružila na chaise longue i s užitkom se odala tomu slatkomu časku odmora, a mrs Papacock, neumorna, piše članak za New York Express Advertiser.

— Vrlo mi je mio taj list, — reče Grace smješkajući se, — i vaša mi je dobra Atalija već simpatična.

— Vi ste dobri, sestričino, usudio bih se da kažem, — odgovori g. Balthazard; — vi ste dobra duša, mila moja Grace!

— I vi, bratiću, a to mi se baš i svidja u vas. Zbilja, kako bih vas zvala, prijatelju? Oprostite mi slabomu pamćenju, zaboravila sam vaše obično ime.

— Nicéphore, — odgovori g. Balthazard, ponešto u neprilici. — Nisam vam ga valjda ni rekao; drugog imena nemam. Kako je malko predugo i prilično neobično, sirota me je majka moja zvala obično Nik.

— Vrlo dobro. Dragi Nik! Izvrsno. To je gotovo isto kao Old Nick[1]. Ja ću vas odsad tako zvati.

— Draga moja, vi ste divni!

— A ja jedva čekam, dragi moj Nik, da vidim vašu villu u Bois-Colombesu, kako je zovete? vaš ...

— Moj Dom Nehaj; to je obradjeno i ogradjeno zemljište; tako znaju gdjekad da nazivaju ville ...

— Dobro dakle, ja volim vaš Dom Nehaj.

— Ljubljena moja, u tom vidim vašu dobrotu.

— No meni se čini, — primijeti guvernanta uz smiješak, koji je sličniji grimasi, — da vi oboje zaboravljate ono, što je glavno.

— Šta to, draga mrs Papacock?

— Da ustanovite dan za svoju svadbu.

— Pravo imate, — reći će gospodjica. — Šta o tom mislite vi, dragi Nik?

— To bi bio sasvim i moj sud, slatka moja Grace, kad bih se usudjivao da mislim o tolikoj sreći!

— Usudjujte se, Nik; sreću stječu smioni, kao i imetak.

[1] Engleski prijateljski nadimak djavlu.

— Onda, — reći će g. Balthazard ustajući i svečano se klanjajući, — miss Grace Milburne, draga moja sestričino, čast mi je zaprositi vas.

— To mi vrlo laska, dragi moj bratiću Nik; pristajem, uz neke pogodbe, koje ću vam saopćiti.

— Slušam sa zebnjom.

— Prvo, prisežete li, da ćete mi uvijek biti vjerni i da ćete me uvijek ljubiti?

— Prisežem.

— Onda, da ćete uzdržati tvornice i trgovinu mog pokojnog oca; udružena tvrtka može da bude: Milburne i Balthazard.

— Pristajem, uz tu pogodbu, da tehnički, administrativni i drugi rad vrše direktori, inženjeri i činovnici, jer ja ne razumijem ništa o viksi.

— Tako i ja mislim. Treće, zadržat ćemo za notara časnoga Eliasa Mac Gregora.

— Svakako; po njem smo se i upoznali.

— Četvrto, vi ćete doći u Sjedinjene države, da pohodite tu divnu zemlju. Ali tek onda, dok ja s vama obidjem najljepša mjesta u vašoj krasnoj Francuskoj.

— Primam sa zanosom. Je li to sve?

— Ja mislim.

— Ja pak, draga moja vjerenice, bih li vam smio podastrijeti, ne kažem: pogodbe, nego skromnije: želje?

— Podastrite, Nik.

— Evo. Vi ćete mi pustiti, da se bavim znanostima?

— Na to sam već pristala. Osnivat ćemo dapače laboratorije i institute za naučno istraživanje.

— To će biti zaslužno djelo. Drugo: zadržat ćemo moj mili Dom Nehaj u Bois-Colombesu, i

njegove žitelje: Lilitu, Gontrana, Jacquelinu, Matuzalema, pa i Ataliju.

— To i hoću, i tamo ćemo da provodimo najljepše proljetne dane.

— Hvala, ljubo. A onda, vi me ne ćete često voditi u društvo.

— Ni ja ga ne volim jače nego vi.

— Dopustit ćete mi, da ostanem onakav, kakav sam, s bradom i s brkovima?

— Neka bude.

— Dozvolit ćete mi, da pušim lulu?

— Hoću.

— I uopće, da radim, što me je volja?

— Da, ukoliko je razborito.

— Onda se, draga moja, sasvim odajem vama i sreća je moja potpuna.

— Ja sam vaša, dragi moj, kao što ste i vi moji. Ali počekajte, dragi Nik, zaboravila sam jednu pogodbu.

— Bože mili, kakvu? Ja dršćem!

— Vi ćete se obvezati, da ćete biti smjeran i odan prijatelj mistressi Papacock, koju ja jako volim?

Gosp. Balthazard zakrzma jedan časak.

— Ja ... ja se obvezujem, — reći će najzad, bez prevelika zanosa.

— Dobro; i vi ćete, mrs Papacock, iskazivati uvijek prijateljstvo onomu, koji će da bude moj muž?

Guvernanta odobri, nesto nemarno.

— Onda dakle, — nastavi miss Grace, — da zapečatite tu izmirbu, poljubite se!

Mrs Papacok bez žurbe nagne k njemu obraz, ponešto sličan pergamentu i gospodin ga Balthazard poljubi najopreznijim poljupcem.

— Sad i drugi obraz, ali bolje nego ovo.

Opet se započe ceremonija, ali bez mnogo veće živahnosti.

Miss Milburne se u suzama smije.

No iz sata u sat život opet zahvaća svoja prava u gradu, koji je još malo prije bio pust. Stanovnici mu se vraćaju, dovozi se udešavaju brže, nego što su se bili nadali; javna služba nije doduše ni bila poremećena, osim onog kvara, što su joj nanijeli požari; trebalo je samo da se opet krene.

Što se tiče radoznalih ljudi, koji su već povrvjeli odsvakud na svijetu, njih još odbijaju; ali strogost će brzo popustiti. Već su se uglavile odredbe, kako će se putnici razdijeliti na Havre i susjedne grupe: Rouen, Trouville, Deauville, Houlgate, Cabourg, Caen, Etretat, Fécamp i dakako Pariz.

Dobrotvorne se svečanosti priredjuju u korist »marsovskim žrtvama«, to jest radnicima, koji su bili stjerani u ropstvo te se sad drže kao mučenici. Još malo, pa bi zahtijevali, da im odrede dobru mirovinu, doklegod žive.

Njima u korist bude odredjena dražba onih komadića platine, što su pokupljeni u Sainte-Adressi i po popaljenim radionicama. U njihov će probitak biti i ulaznina, što će je plaćati turisti, koji budu razgledavali brodove Gigantik i Zoulouland, napol izgorene. Uostalom, jedan dio radnika robijaša bio je iz momčadi tih ladja.

Ministar predsjednik, g. Lambertier, došao da sâm otvori te svečanosti. Svečano ga dočekali na svim mjestima, gdje se je što dogdilo; a on poveo pozvanike, medju njima mnoge parlamentarce i delegaciju Akademije znanosti, a i predstavnike Velike Britanije i Sjedinjenih država.

Naveče se priredio u Frascatiju banket, koji je bio nadasve sjajan. Dvorana je bila iskićena fotografijama, što ih je snimio Georges, a prikazuju izgorene kosti areantropske i »kljunate krtice«. Dometnuše još druge fotografije, koje bilježe tužnu sliku radionicâ i brodova, opustošenih od vatre, i osobite crteže, kojima je g. Balthazard po pamćenju prikazao marsovska lica i držanje. Mnogo su se divili tim umjetninama, osobito jednomu crtežu, gdje je slikar pastelom prikazao tri bojena pogleda tih, kako ih učenjaci zovu već, »triplopa«, to jest trookih ljudi.

Izloženi su bili i komadi platine, što su se mogli pokupiti, pa će se pomno desinficirani prodati dražbom u korist »djavolskim« žrtvama.

Ministar predsjednik izgovorio je riječit govor i završio ga ovako:

— ... To je dakle, gospodje i gospodo, prava provala, podmukla provala, olakšana čudesnim pronalascima znanosti, koja je mnogo naprednija od naše, te je malenu broju tih neobičnih, strašnih stvorova gotovo omogućila da osvoje zemlju.

Osobiti su razlozi, zašto nisu uspjeli, a razložit će vam ih odmah jedan od junaka te tragične pustolovine, to jest g. Balthazard, toliko cijenjeni kroničar, reći ću dapače: vrlo uvaženi učenjak. (Vatreno pljeskanje.)

On će vam rastumačiti, kakvim je sretnim slučajem uništena neodoljiva moć tih nemani.

Sâm bih sebi zamjerio, da vam otmem čar njegova govora, ili da odgadjam onaj časak, kad ćete uživati slušajući njega.

Neka mi se jedino dopusti, da ovdje utvrdim brigu vladinu za žrtve te najneslućenije katastrofe

i da pozdravim vlasti, koje su nam bile saveznice u tom novom, tako neobičnom ratu! Veliku Britaniju, kojoj Areantropi htjedoše da preotmu gospodstvo nad morima, i Sjedinjene države, čija je silna industrija morala da prizna nadmoć marsovskih inženjera. (Pljeskanje, različiti uzvici.).

Osobitu čast iskazujem osobi, koja je u tim teškim prilikama pokazala isto tako divnu srčanost i isto tako silnu razboritost, kao što je i krasna, ja govorim o miss Graci Milburne, koju će najslađa veza združiti naskoro s g. Balthazardom. (Živo pljeskanje, simpatično kretanje.).

S najvećim užitkom predajem njima svakomu, u ime vladino, krst počasne legije. (Zanosno odobravanje.).

Ne smijem da zaboravim ni gospodju de la Blanchère, koja zaslužuje isto takvu hvalu, ni muža njena, vrlo darovitog novinara, ni sve one muškarce i ženske, koji su u toj drami igrali dičnu ulogu, medju njima i gospodina zastupnika Jérôma Navarra, koji je više nego itko ponio glavu u torbi. (Nekoliko smiješaka.).

A sad ja odgovaram na pitanje, koje pogadjam na svim ustima. Hoće li oni opet doći? Treba li nam se bojati novog napadaja »djavlova« s tri pogleda? Pa ne treba, uvjeren sam. Sigurno je valjda, njihova bi rodjena planeta bila obaviještena, da im je poduzeće uspjelo. Kako? Ja to ne znam, ali zacijelo bi bila obaviještena. Kad ne dobivaju nikakav »geo-arejski« telegram, nikakvu vijest sa zemlje, Areantropi će (oni tamo gore) barem za nekoliko stoljeća odustati da dolaze i naseljuju zemlju, kako su (po izjavama starca Rapha Glymma) naselili Veneru.

Možemo dakle mirno da spavamo; oni su zacijelo na svojim nebeskim kartama označili zemlju napomenom, koja doziva k pameti:

»Planeta zabranjena Marsovcima!«

XXXI.
UZROCI KATASTROFE OSLOBODITELJICE.

Kad je bio g. Balthazardu red da prihvati riječ, nastade mrtva tišina.

— Gospodje, gospodo, — započe on, uzrujano gladeći bradu, — ja bih zavrijedio da me žalite, kad bih morao da vam govorim govor. Ponajprije, nemam nikakve rječitosti, ni prirodne ni stečene; onda, nakon odličnoga govornika, kojega ste upravo saslušali, ne mogu ja ni da vam zabliještim oči ni da vas začaram onim, što ćete čuti. Dometnite tomu još, da ti »djavli«, o kojima ću da vam govorim, ne znaju ili preziru umjetnost govora; kod njih se nisam mogao u njem usavršiti.

Na svu sreću, ne treba da vam govorim govor, nego samo da vam rastumačim, kako je po mojem zaključivanju nastala ta bogodana katastrofa, da smo umakli ropstvu.

Ne ću da se vraćam na zgode, koje poznajete i o kojima je bilo govora u štampi, u tolikim izvrsnim člancima, osobito u člancima mog dragog prijatelja Georgesa de la Blanchère. (Pljeskanje, nekoliko glasova: »i vašim«.)

Zahvaljujem ljubeznim slušaocima, koji izvoljavaju da se sjećaju mojih skromnih kronika. Oni se pitaju zacijelo, i mnogi drugi s njima, kojim su čudom ti »zelenkasti djavli«, ti neobični stvorovi, ti divovi, koji su se činili da su svemoćni i nepobjedivi, nestali svi do jednoga, zajedno sa svojim čudnim strojevima, nadljudskim uredbama i svim onim, što su bili okupili na svjetioničkom ravnjaku. Ja ću vam to kazati. (Uzvici: »slušajte!«)

Ponajprije, da ustanovimo tim nepodobama broj. Ja sam gotovo siguran da se ne varam, kad velim, da ih je bilo upravo dvanaest. Došli su na zemlju, ili pravije na more, u četiri obice, u svakoj po tri Areantropa. (Sjetite se, da su ti ljudi mnogo veći i krupniji nego mi.) Te su obice bile kretane vretenima, koja su ih tjerala vrtoglavom brzinom i po marsovskoj atmosferi i po toj relativnoj praznini, koju mi zovemo, jer ne znamo drugačije, eterom.

Kad su prešli granicu privlačive snage zemljine, te im se obice dakako okrenule, opet su krenuli u funkciju vretena, da uspore pad i po tom olakšaju sudar, i ujedno da ublaže toplinu od trenja, jer se je bila već ražarila platina, kojom su obložili metalnu kabinu. Tako se objašnjavaju čuveni »meteori na Atlantiku« i one osobite pojedinosti, što ih je zapazio zapovjednik Le Rouzic (relativna sporost pada, radijacija ispod bolida).

Prvi brodolomci, ili zapravo izaslanici s Marsa, koji su spazili brod, dali su se primiti nanj te su ga se domogli na način, kojega se sjećate. To je bio Gigantik. Onda su otišli i pokupili one u drugim obicama, kojima su po prilici znali kud će pasti, a i kazivale su im to svijetle projekcije. Ujedno su uredjivali na ladji radionice, gradili svakojake strojeve, mehaničke i osobito električne uredjaje, da načine sve sprave, koje im trebaju. Onda su svojim narančastim zrakama zaplijenili brodove Ile-de-France i Zoulouland.

Vi znate, kakve su po najvjerovatnijem nagadjanju osnove njihove znanosti: kad su se uvjerili,

(kako smo mi slutili,) da sve u prirodi, toplina, svijetlo, sila, privlačenje, potječe od jedinstvenog fluida i prima najrazličitije oblike, pogodili su da uhvate taj fluid, osobito upotrebom atmosferske elektrike, a nju su u gornjim regijama u atmosferi sabrali kolonama zrakâ vodičâ, koje su analogne ultra-ljubičastim zrakama, ali vidljive.

Isto tako, znajući, da je materija jedna i da su sva tijela stvorena preobrazbama i kombinacijama atomâ i molekila, pronašli su tajnu, kako se pretvaraju metali, starodrevni san alkemičarski, kako se rastvaraju, pa i kako se to usporeno rastvaranje iskorišćuje, da se proizvede strahovita sila, gotovo neiscrpiva, koju oni razdjeljuju projektorima na svijetle radijacije i na druge prenosioce, slične prenosiocima bežične telegrafije, onda na tamne radijacije i na električne ili fluidne valove (jer možda se radi o drugom fluidu, a ne o elektrici). Tim čudnim silama, kojima oni raspolažu, mogli su da upravljaju oblacima, da zapovijedaju kiši, olujama, burama, i to nam čudo zacijelo nije najmanje iznenadjenje.

Ali oprostite mi to nekud odviše tehničko razmatranje. Ja se vraćam k samim Areantropima.

Po različitim sam znacima stekao čvrsto uvjerenje, da oni nisu svi posve jednaki. Dijelili bi se na tri vrste: intelektualci«, (učenjaci, inženjeri i drugi u p r a v n i c i,) tu ću kategoriju nazvati: M a r t i u s s a p i e n s; radnici, koji po odredbama onih prvih rade kao pčele radilice u košnicama: M a r t i u s o p e r a r i u s; i hranitelji (M a r t i u s g e n i t o r-e d u c a t o r), koji se bave djecom i domaćim poslovima. Te su tri vrste uostalom pomno probrane i odgojene po strogim zakonima.

Kako znate, Marsovci ne znaju za brak, radi temeljitog razloga, jer nema Marsovkinjâ. Tvrdi se, da im je život stekao tim mirnoću. (Smješkanje.). Sve da je to istina, gospodje, ja im nikako ne zavidim; ja tvrdim, da je u tom pogledu njihovo stanje mnogo niže nego naše. (Živo pljeskanje.).

U svakoj je obici bio po jedan predstavnik svake od tih triju vrsta. U koloniji na Hèvi bila su dakle: četiri učenjaka, a glavar njihov, koji je imao vlast nad svim Areantropima, zvao se je Raph Glymm, (to jest: zvijezda mudrosti); četiri radnika, od kojih sam znao samo jednoga: Momma Trumpa, a to ime znači: jednakostrani trokut; i četiri hranitelja, koji su se upotrebljavali za lake poslove, slabo zamorne, kao što je odgajanje malih Marsovaca, da kasnije napuče njima zemlju. Opisane su vam već ležnice, u kojima rastu djeca s one strane nebesa. Ne mogu da prežalim, što se nije očuvalo bar jedno od njih.

Ali vi zacijelo sudite, da obećano objašnjenje o konačnoj tragediji ne dolazi brzo. (Uljudni protesti: ne, ne!) Strpite se, odmah ću.

Radnicima je povrh posla njihova bila zadaća da čuvaju barake. Možda niste zaboravili, da su Areantropi nekim osobitim strujama znali da gotovo sasvim zatru san. Taj su postupak upotrebljavali spram prisilnih radnika, koje su stjerali u ropstvo, a vi im znate teške patnje. (Znamo, znamo!).

Hoćete li sada, da vam kažem, šta sam vidio u onaj čas, kad sam bio našao trupove poubijanih »djavlova« te sam bacio pogled u jednu baraku, u onu, gdje je bio zgomilan rum i druga žestoka pića iz havranskih skladišta? (Govorite!)

Šest Areantropa pijanih pijancatih ležalo je dakle na zemlji, po kojoj teče potok alkohola iz porazbi-

janih boca i provaljenih bačvica. Oduran smrad etila napunio baraku. Na toj šestorici Marsovaca, poizvaljivanih u barama svakakvih žestokih pića, nije više bilo nikakve beskrajne njihove nadmoćnosti. Nalikovali su na nečiste životinje, a radi golemog su rasta bili još gnusniji. Tromo su i blesavo micali udovima i krilima, izgovarali riječi, po svoj prilici besmislene, i divljački se svadjali.

Jedan od njih opazi mene i htjede da ustane, ali nije mogao, nego se teško srušio opet; privukla ga téža, koja je ovdje jača nego na njegovoj planeti. Onda on otvori svoje t r e ć e o k o i uperi ga na mene, da me ubije ili rani; ali pijanstvo je bilo uništilo tajanstvenu strašnu silu tomu crvenomu oku, koje se je zamutilo i poblijedjelo. I druge se nemani povele za njim, ali bez uspjeha. Zaprepastio sam se, kad sam u jednom kutu smotrio tijelo jednog čovjeka, kako pliva u krvi. Ali požar je bivao sve žešći. Morao sam se ukloniti. Za malo samo te vam i ne bih mogao opisivati taj prizor, jer iza nekoliko časaka strahovita je eksplozija, koju znate, razorila sve na ravnjaku.

Šta se je bilo dogodilo? Vi to možete nagadjati kao i ja. Jedan od ljudskih radnika, možda naučan na opačinu neumjerenosti, možda iznemogao, osjetio da mu treba, što će ga žestoko podražiti, pa provalio na skladištu vrata. Čuvar ga zatekao, a on čuvara naveo, hotimice ili nehotice, na želju da okusi ognjenu tekućinu, koja se na Marsu upotrebljava jedino za industrijske potrebe. Areantropu omililo to podmuklo piće i on zaveo svoje drugove, Marsovce radnike, na tu opasnu nevaljanštinu. Oni se izopijali i za čas pomahnitali do bjesnila. Kad su ih Raph Glymm i drugi učenjaci Marsovci zatekli i strogo prekorili, oni ih poubijali isto

kao i druge drugove, koji su se možda umiješali za obranu, i čovjeka, koji je zacijelo pokušao da pobjegne. Onda opet stadoše da liju u grlo alkohol.

Medjutim strojevi, kojima nitko više nije upravljao, zapadoše u nered. Električnoj (ili fluidnoj) struji sve je rasla napetost i jakost, nastali kratki spojevi i svud se radjao požar. U isti mah rastvaranje metala poraslo u motorima, da je nastajao najzad momentani raspad, nalik na eksplozije, i tako se stvorila ona strahovita deflagracija, što je na jedan kilometar uokolo sve u prah smrvila, oduzdala groznu buru i opustošila brežuljak Sainte-Adresse. Radi toga nismo na nesreću mogli da nadjemo ni jedan uzorak tajnovitoga metala m a r t i j a, a i tako smo malo našli platine.

Šta bismo sad zaključili iz svega toga? Da je alkoholizam, ta sramotna i kobna nevolja, upropastio Areantropima onu beskrajnu nadmoć, što im je davalo njihovo znanje, i doveo ih do pogibije? To mi se čini neprijepornim. Kolika je to pouka nama!

Razmislimo o njoj! Jest, Marsovci su bili beskrajno viši od nas. A ipak sam i ja, koji sam im se divio, sretan, što smo se oslobodili njihove tiranije, više manje nesvijesne. Oni ne mogu da nas razumiju, a mi ne možemo da razumijemo njih.

Neka zemlja ide za svojim udesom, koji joj odredjuje, da polagano, žalibože prepolagano, korača putem Napretka. Barem u jednom nadmašujemo mi susjede naše s Marsa: sretni smo, što znamo brak, tu divnu vezu, koja združuje čovjeka — snagu i razbor — sa ženom — krasotom, čuvstvom, nadahnućem, — da se stvori porodica, toliko mila i toliko sveta. Znajmo da po pravoj vrijednosti cijenimo tu neprocjenjivu prednost!

Bivajmo bez prestanka sve mudriji, zacijelo, ali i bolji! Neka nam Znanje služi Dobru, a ne zlu! Ako za nekoliko stoljeća ili za nekoliko tisuća godina čovjek bude isto tako učen kao i Areantropi, (kojima će planeta biti onda možda na samrti,) to mu ne će služiti ni za što, ako bude pozaboravljao divote duševne, ako ne bude više imao moralnog ideala i ako ne bude znao za sreću dviju duša združenih u jednu.

Za krasnih noći, kad budemo promatrali crvenu zvijezdu, s koje nam dodjoše te divne nepodobe, — ali ipak nepodobe, — ne zavidjajmo; recimo samo sebi: mi smo pozemljari, beskrajno maleni i beskrajno veliki; ima nešto, što je božanstvenije nego najgenijalnija glava; to je naše srce, gdje kuca onaj neobjašnjivi fluid, što se zove ljubav, a ja uzimam tu riječ u najvišem značenju, ljubav, najuzvišeniji oblik sveopće privlačive snage!

A kad je g. Balthazard sjedao, uz frenetsko odobravanje sviju nazočnih, vidio je svojoj slatko uzbudjenoj vjerenici u očima nešto, što je beskrajnije nego sva zvjezdana nebesa.
